

Commentaria Ac Dispvtationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creatvrarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

Liber Primvs De Vniverso, Qvatenvs Per Veram, Ac Propriam Creationem à
Deo factum est.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

LIBER PRIMVS

DE VNIVERSO, QVATENVS PER VERAM, AC PROPRIAM CREATIONEM à Deo factum est.

Supponimus in hoc tractatu generalia de creatione principia. Qualia sunt in primis, creationem ruisse necessariam, ut hic mundus existeret. Itē quid sit, nimirum, esse productiōnem ex sola omnipotentia facientis ab ^{ab} ex nihilo. Ite subiecto, seu materia, ac proinde ex nihilo. Item, seu essentiam incretam, & ab intrinseco accidentaliter aetū existentem, vnicā tātūm esse, & ab illa omnium aliarum rerum naturas originem duxisse. His autē suppositis, que post factam gerum creationem, ex effectibus, quos experimur, per naturalem discursum colligi possunt, hie principiū agimus de creatione mundi, prout facta est, & de modo, ac circumstantiis eius, quæ quidem cū ex libera voluntate Dei determinatae fuerint, ipsius revelatio nobis necessaria fuit, iplus revelatio nobis necessaria fuit, ut certam de his rebus notitiam habere possemus. Non enim demonstratione, sed (vt ait Paulus) *fidei intelligimus, quia a fidei scula verbo Dei, ut ex inuisibilibus visibilia fieri.* Scientium est autem ex rebus vniuersi qualitas esse ex alijs praexistentibus rebus tanquam ex materia, ut herba ex terra, pīces ex aqua, volatilia ex aere: alias vero sine praecedente materia necessarii fieri debuisse. Quia cū non sit processus in infinitum, in aliquo genere causarum etiam materiali, si vna res facta est ex alia, quæ regendum est, an illa, ex qua posterior facta est, ex alia prior facta fuerit, & sic tandem in aliqua sistendum erit ex nulla alia re facta, nec etiam potuit esse improducta, ut coniunctur ex illo principio, quod unum tātūm esse potest eis improductum. Quia ergo creatione propriam est productio ex nulla presupposita materia, ideo vniuersum propriam creationem dicuntur, quatenus ex illis verbis consistat, que ex nullo subiecto sunt, & de illo sub hac ratione bic agimus, dicturi postea de ornatu, & quāli complemento creationis eius, quæ per aliam actionem ex subiecto fit.

CAP V T I.

Vtrum mundus per propriam creationem esse accepit.

Ratio dubitandi in primis est, quia hic principiū de hoc mundo visibili, & corporali tractamus, siue in eo Angeli tanquam partes in toto continet-

antur, siue non, de quo postea non nihil attingemus. At verò corpora nō potuerint per propriam creationem fieri: ergo nec mundus. Consequentia nota est, quia esto concedamus, res spirituales fieri per propriam creationem, ut suprā visum est, id non est satis, ut mundus creari dicatur. Sicut licet anima rationalis per propriam creationem fiat, id non est satis, ut homo creetur, ita enim est visibilis mundus, sicut homo. Probatur ergo minor, quia omnia corpora materia, & forma constat, sed ex illis duabus partibus neutra potest fieri per creationem: ergo nec mundus. Consequentia videtur nota, quia totum non distinguitur a partibus: ergo si ambe partes non possunt creari, nec totum poterit. Major ex Philosophia supponitur. Minor autem probatur primō de materia, quia materia secundum se, est pura potentia, & non habet esse, nisi a forma, vel per formam, seu dependenter a forma: ergo secundum se non potest esse terminus creationis, cūm creatio per se tendat ad datum esse, & entitatem actualēm constituendam. De forma vero probatur, quia formæ corporales per se pendent in fieri, & esse à materia: ergo non possunt creari, sed educi de potentia materia. Vnde argumentum secundo, quia in narratione Gen. nihil est, quod nos dicere cogat, Deum per propriam creationem mūdum hunc visibilem creasse: nam si aliquid esset, maximē illud, *In principio creauit Deus celum & terram.* At ibi verbum creauit, non significat propriam & rigorosam productiōnem ex nihilo: ergo. Probatur minor, tum quia illud verbum de se generale est ad quācumque productionem alicuius operis, prasertim noui, & eximii, ut notauit Hieronymus in id ad Ephes. 4: *Indumentum hominem, qui secundum Deum creatus est:* tum etiam quia in operibus omnium illorum sexierum eodem verbo creandi Moyses vtritur, cū tamē constet, non omnia illa facta esse per propriam creationem, ut videbimus. Vnde etiam in differenter vtritur verbo *fecit*, & verbo *creauit*, & *Septuaginta* in illis locis idem verbum, *τέκοντες* ponunt, & in versione Latina eorundem Septuaginta semper verbum *fecit* tam in illis primis verbis, quam in ceteris ponitur: ergo.

2. *In hoc puncto varij errores referri, & refutari possunt. Primus est antiquorum Philosophorum, Quid Arist. qui ex nihilo fieri posse crediderunt. Vnde circumdulit Aristot. i. Physic. text. 33. & 3. de colo text. 35. existentiam mundum esse aeternum, & per solam generatio-sensisse posse, & corruptionum successionem conferuari: iuxta.*

A 4 vnde

Elis, oppr
um, et
ROM
ET
part

Vnde autem esse habuerit in aeternitate, nunquam explicavit. Et ideo multi putant, consequenter sensisse, mundum non fuisse factum, vel productū ab alio, sed ex se sempiternum esse habuisse. Alii vero credunt, eum non ignorasse dependentiam aeternam totius vniuersi ab auctore Deo tanquam à principio, à quo veluti per naturalem emanationem profluxerit. Plato vero, vt testes sunt Athanaſ. lib. de Incarnat. verbi in princip. & Epiph. heret. 6. dixit, Deum ex materia preiacente, & imperfecta mundum condidisse, ac subinde non per propriam creationem, sed per quandam formationē (vt sic dicam) mundum produxisse. Quod ex eodem principio quod ex nihilo nihil fit intulisse videtur. Ex quo fit etiam consequens, vt Angelos posuerit eodem modo factos, ac subinde materiales, & corporeos, vel si immateriales esse creditur, increatores, & a te habentes esse illos cogitasse. Idemque de anima rationali iuxta illum errorum dicendum esset.

Sed contra hunc errorum in Metaphysica satis à nobis dictū est, in primis disp. 20. sect. 1. vbi necessitatē creationis ostendim⁹, & n. 23. de Aristoteleis sententiā nonnulla diximus, ostendentes ipsum lubricē, vel etiam inconstanter fuisse loquuntur. Quia principium illud, *Ex nihilo nihil fit*, cum vera creationis sit liberē, & in tempore facta, siue eterna, & per quandam naturalem emanationem cogitata, subsistere non potest. Vnde aliqui dicunt retractās Aristotelem principium illud, *Ex nihilo nihil fit*, in quadam opūculo de Xenocrate, Zenone, & Gorgia. Sed inter opera Aristoteles, quibus utrō illud non continetur, nec vide illud potui, existimōque Aristoteles non esse. Illo vero admisso fortasse dici posset, vel dubitando, & problemati- ce disputando dixisse, posse principium illud negari, vel certe negasse illud quod emanationem naturalem, etiam si in ceteris propriis actionibus illud admisit: quod qua consecutione possit dicī, vel quaque ratione subsister posse, non video. Deinde disp. 13. sect. 4. nu. 15. contra Platonem ostendimus materiam esse factam à Deo. Vnde Marſili. Fici. in Compend. Timaei Platon. c. 9. & seq. excusat re comutare Platonem ab illo errore, dicens, Platonem docuisse, materiam esse factam à Deo immediatam, quam res ceteras. Sed magis credendum est Athanasio, & alijs antiquioribus Patrib. quos dicit disp. 13. & in disp. 20. sect. 1. nu. 17. allegauit, qui non solum Platonem, sed etiam alijs Philosophos Platone antiquioribus, & posterioribus sectatoribus errorem illum tribuant: ibique in numeris sequentibus contrariam veritatem ratione, & auctoritate Patrum confirmavimus.

Secundo loco, quia mundus spiritibus, & corporibus constat, referri potest error, dicentium, res spirituales, quales sunt Angeli, non esse à DEO creatas, quod antiquos Philosophos sensisse probabile est, & præcipue tribui solet Commentatori. Ex nouis autem hereticis hunc errorum docuisse Hermannum, referunt Castro v. Angelis & Præteol. I. 8. de sect. heret. c. 10. Fundabatur hic hereticus solum in hoc, quod in narratione Genesis, vel in Scriptura nulla sit mentio creationis Angelorum. Sed distinguenda est veritas certa à quæstione dubia. Quod enim Angeli creati à Deo sunt, non solum est de hinc certum, sed etiam inter articulos fidei in Symbolo fidei Niceno omnibus ad credendum propositum in illis verbis, *Visibilium omnium, & inuisibilium*, nam inuisibilium nomine substantia intellectuales præcipue intelliguntur, ut recte sensit Sophron. in sua fidei professione, quæ in VI. Synod. Constant. a. 11. habetur, & Cōcilium Lateran. in c. firmiter expressius dixit, *Vt tristique spiritualem, & corporalem creaturam de nihilo condidit*. Quod passim etiam omnes Patres docent,

quos in superiori tract. I. 1. à cap. 2. lateruli. Cū ergo dogma hoc indubitatum sit, dubitari potest, an in verbis illis Moysi: *In principio creavit Deus caelum, & terram*, comprehensum sit. Et de hoc postea videbimus, interim supponentes, quicquid sit de illo Genesis loco, non esse dubium, quin in alijs Scripturæ locis expresse illa veritas tradita sit, vt Psalm. 103. & 148. ad Colos. 1. & ad Hebr. 1. & alijs, que in dicto ea. 2. l. præcedentis tractatus expendimus. Vnde satis & dictus error, & fundatum eius improbata sum.

Tertio circa mundi visibilis, seu corporum creationum opportunitate erit hic breuiter antiquos errores, qui in hac materia fuerunt, commemorare, tum quia tractando de creatione in Metaphysica, id in Theologiam remisimus, tum etiam quia in huius loci proprium esse videtur, in quo de crea- tione mundi visibilis præcepit tractamus. Primo, ergo Manicheus duo posuit, prima principia improducta, & aeterna, quæ bonum & malum Deum appellauit, & malum Deum corporum fecit auctorem. Ita sumunt aliqui ex August. heret. 46. Ille vero solum dicit, Manicheum dixisse, mundum esse bonis, & malis rebus, seu substantijs commixtum, & bonas esse à bono Deo, malas vero à Deo malo, qui per admissionem malarum bonas maculauit. Clarius Epiph. heret. 66. ait Manicheum corpora esse creata à malo Deo tradidisse. Et idem indicat Theod. I. 1. heretic. fabular. ca. vlt. apertus Theoph. in cap. 6. Ioan. in princ. Et idem significat Concilium Bracharen. per plures canones, in quibus Manicheo fere semper Priscillianum coniungit. De quo ait Isidor. I. 8. Orig. ca. 5. ex Gnosticis, & Manicheis nouum dogma in Hispania compo- sisse. Quod etiam si sumunt ex Leone Pap. ep. 1. a. 1. lias 93. ad Toribium, vbi vtriusque damnat errorum. Fundem errorum postea excitare, Alba- nenses, vt refert Anton. 4. p. Theolog. cit. 11. §. 5. & dubitabat isti fint idem, qui Albigenses, qui tempore Innocentij III. orti sunt Tolosa, & à fando Dominicino expugnati, vt idem latius refert 3. part. Hist. tit. 19. c. 1. eisq; hic error communiter tribuitur, vt patet ex Præteolo, Sandero, & alijs, qui referunt, istos distincte dixisse, malum Deum creare omnia corpora, sicut bonum omnes animas. Additq; Anton. postea eundem errorum in Italia repullosa, eiulq; occasione B. Petrum martyrem occisum fuisse.

Ante hos vero omnes fuit Cerdon, qui etiam duos Deos introducebat, bonum, & malum, & Scandia hunc non tantum corporum, sed etiam creatura- rum omnium auctorem faciebat, vt videt licet in Irenæo lib. I. c. 28. Tert. de prescript. c. 5. Euseb. I. 4. hist. c. 10. Epiph. Aug. & alijs. Et idem docuit Apelles, solumque differebat, quia malum Deum à bono esse factum, postea vero malum sine boni cooperatione mūdum visibilem facisse afferebat. Ita refert Epiph. heret. 4. 4. & August. in 23. Ante Tert. de prescript. c. 5. Euseb. I. 4. hist. c. 10. Epiph. Aug. & alijs. Deum ratiōne creasse Angelos, nihilominus mundum hunc visibilem creatum esse ab Angelis afferuerunt. In quo errore conuenerunt Simon Magus, Balaides, Saturninus, (alias Saturnilus) Carpocrates, & Chri- rintus, horumque sectatores, licet illum errorum confinxerint varijs modis omnino fabulosis, in quibus enarrandis immorari superfluum dico. Legatur Iren. I. c. 20. & seq. Tert. I. de prescript. heret. c. 46. & seq. Eph. heret. 20. & seq. Theod. lib. heret. fabular. Aug. Damasc. Isid. Philastr. & alijs, qui catalogos heresum scripserunt, & Euseb. I. 2. hist. cap. 12. & lib. 3. cap. 20.

Contra priorem errandi modum, de duobus principiis bono & malo disputare, aut eum impugnare superuacaneum videtur, tum quia est me- ritorum fabula, & deliramentū sine vilo fundamento, ratiōne

SVARI
de Anno
T. 6. dicit
autem

Quid item
Plato.

3
Auctorū
iudicium de
aristotelis
doctrina in
presenti
quaſi.

Opusculum
aristotelis
falso acri-
pum.

Et inus ut
Platonem
excusat.

Athanasiu-
s & alii Pa-
triotes potius
damant.

4
Error alter
circa sub-
stantiarum
spiritualium
productionē.

Prædicti er-
roris funda-
mentum re-
citur.

Cap. 1. An Mundus per veram creationem esse cœperit.

tum etiam quia à prædictis Patribus copioſiſimè refutatur. Videri potest Aug. l. de Gen. contr. Manich. per totum, præfertim c. 16. & 21. & l. de natura boni, vbi ostendit, quicquid est, quatenus est, ali- quod boni esse, & ideo non nisi à summo bono esse posse, vt c. 12. concludit, & optimè l. de Ciuit. à c. 16. usq; ad 22. & tract. 1. in Ioan. exponens illa verba, *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*, & optime Ambr. lib. 1. Exaem. c. 8. & 13. cap. 9. & Cyril. Hierosol. cateches. illuminator: vbi rectè dicit, in verbis repugnantibus inuoluere, qui aliquem Deum, & malum dicunt, cum summa bonitas sit de ratione Dei. Contra alios vero errores eorum, qui Angelos faciunt proximam creationis corporum cauam, disputat bene Cyril. l. 2. contr. Julian. circa fin. & aliquid de hac re dicitum est in superiori tract. l. 4. tractando de potestate Angelorum ad immutandam corporalem creaturam. Et in Metaph. disp. 20. feſt. 2. oſtentum est, creaturam non posse habere propriam creandi virtutem. Ade- de, nullam esse rationem fingendi, creationem corporum potius quam spiritum per angelos fa- gam esse, ut in fequentibus dicemus.

Quarto & vltimo notari hic potest error Ori- genis, quem Augustin. dicit libr. 11. de Ciuit. à cap. 13. proxime post præcedentem Manichæi errorem confutavit. Dixit enim Origenes, Deum non per ſe, nec ex primaria intentione corpora, & viſibiles creature produxit, fed prius creasse animas, & spirituales creature, & occasione peccati illarum corpora creasse, que erant veluti ergaſta, & car- teres, in quibus animæ, & spiritus peccantes de- truderebantur, ut vbi punirentur, vel purgarentur. Hunc errorem de animabus, & aliquibus alijs ſpiri- tibus tradit Origen. lib. 1. Periar. ca. 7. & 8. vbi ait animas esse ante corpora, & pro diuerſitate meritorum diuerſis corporibus inſundi, quoq; etiam de spiritibus inſomnibus sydera iuxta ſuam o- pinionem affirmat. Et in lib. 2. c. 8. & 9. iuxta meri- tavitia priora dicit animas diuerſis corporibus in preſenti vita mācipari, quod iterum l. 3. ca. 1. re- petit. Et ita hunc errorem præter Augustinum lo- co citato tribuunt Origeni Sophron. in epift. pro- batam VI. Synodo act. 11. Epiph. in epift. ad Ioan. Epip. Hierofolym. quæ in eius operibus legi- tur, & inter epiftolas Hieronymi est 60. & Cyril. Alexandr. in libr. 1. in Ioan. cap. 9. & Theophylus, Alexandrin. epift. 1. Paschali, Anastasi. Syn. lib. 11. Exaem. circa finem, vbi refert Methodium va- tis Scripturæ testimonij illum errorem impu- gnasse. Idem Origeni tribuit, & penè explicat Leon. lib. de ſecul. act. 10. tom. 4. Biblioth. Hie- rogenis v. 10. nonnus etiam, licet alijs locis, tacito nomine meriad. in fin. & epift. 27. quæ eft epiftaphium Pauli, circa finem, & epift. 139. ad Cyprian. & epift. 150. ad Hædibiam q. 10. vbi ait, hoc eſſe Pythagore, Pla- tonis, & Gentilium dogma, quod aliqui ſub no- mine Christiano in Ecclesiā introducere tenta- runt. Et ſimili modo idem attigit in id ad Galat. 1. Cum placuit tamen, quæ me leggebat ex vtero, &c. Nihi- luminos in Apolog. contr. Rufin. quæ eft epift. 66. ad Pamphac. poſt medium aperte declarat, illud ſuiffe dogma Origenis, quod alijs locis fine inui- dia nomini eius improbavit. Vnde ferem 28. Ori- genem intelligit, alii dicunt, *Delirat hoc loco allegoricus interpres*. Et reiecit errorem, aperte calumnias Ruffi- misibunt, Compulit metrælator inductus, & ſecta- tor calumnae aperte ponere aliena vita, qua- prius cum diſimulatione diebat.

In hoc vero Origenis dogmate quoddam fal- ſum principium, & multi errores ab Ecclesiā dam- nati continentur. Principium falſum eft, spiritua- les creature ante corporales fuiffe à Deo condi- tas, quod licet ad dogmata aperte damnata non

pertineat, nihilominus iam eft improbable, & à doctrina communiter ab Ecclesiā receptra, & ap- probata alienum, vt in tract. præcedentib. 1. cap. 3. latè diximus. Primus autem error eft, animas hominum eſſe eiusdem naturæ cum Angelis, imo non eſſenſi quodſdam Angelos ex hiſ, qui pecca- torunt, qui error ſatis impugnatur ex dictis in eod.

lib. 1. Secundus, quod anima hominum ante cor- ^{binum conti-}

^{naturæ, &}

3. latè diximus. ^{quadruplex}

^{error.}

hominum eſſe eiusdem naturæ cum Angelis, imo

^{per immor-}

rum, qui error ſatis impugnatur ex dictis in eod.

lib. 1. Secundus, quod anima hominum ante cor- ^{Secundum.}

pora erat, quod eft damnatum in Concilio

Lateran. sub Leone X. ſeff. 8. & in VI. Synod. act.

11. in epiftola Sophronij, & refelletur latius in tra- ^{tertius.}

ctatu ſequenti. Tertius eft, omnes animas, que

corporibus vniuertur, prius peccasse, quod non fo- ^{tertius.}

lum animæ Christi, & Virginis ſanctissimæ iniu- ^{tertius.}

rioſum eft, ſed etiam eft contra innocentiam pri- ^{tertius.}

morum hominum ante peccatum, & contrage- ^{tertius.}

nerales locutiones Scripturæ Roin. 9. *Cum nondum*

quidquam boni aut mali effent: & cap. 5. *Regnauit mors*

etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem preua-

rationis Adæ: & Ioan. 9. *Neque huic peccauit, neque pa-*

rentis eius, &c. Quartus eft, quem Sophronius in ^{Quartus.}

dicta epift. inuitit, quod *ſtorum corporum*, quib. nunc

ſumus amici, impudenter perimunt resurrectionem, quia

potius ad peccatum, quam ad præmium etiam in

beatis pertinet. Et alia ſimilia poſſunt ex dicto

errore inferri præter ipſummet dogma de crea- ^{1. Aſſertio de}

tione ex nihilo mundum hunc *visibilem* in e- ^{fide contra}

ius principio condiſſe. Aſſertio eft de fide, ve ^{errores eft}

coſtoph.

muniter docent Theologii cum Magist. in 2. d. 1. &

D. Thom. 1. p. q. 44. art. 1. & 2. & q. 45. art. 1. & 9. & q.

65. artic. 1. Hugo Victor. l. 1. de Sacram. p. 1. cap. 1.

Qui omnes ita intellexerunt verbum *creauit*, in di- ^{Probatuſ.}

ctis verbis Genes. Et probarunt primo, quia ita in

alij Scripturæ locis explicatur, præfertim 2. Mach.

7. *Peto nate, vt afficias ad cælum, & terram, & ad omnia,*

qua in eis ſunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus,

& hominum genus. Et ſic etiam accipiendo eft il- ^{Ex Scriptur.}

lud Ecclesiast. 18. *Qui viuit in eternam, creauit omnia*

ſimil: nam creando omnia, non potuit ex aliquo

facere, ſic etiam dicitur Psalm. 32. Ipsi dixit, & ſat- ^{Ex Conſil.}

facta ſunt ipſe mandauit, & creata ſunt, vtique virtute ſo- ^{Lateran.}

liuſ imperij ſui. Quia ita vocata, quanom ſunt, ſicut ea,

qua ſunt, vt ad Roman. 4. dicitur, & video ex non en- ^{Ex Conſil.}

teſte, ſeu ex nihilo res in principio produxit, quod

est proprie creare. Secundo ita definiuit, & decla- ^{Lateran.}

rauit verbum illud Concilium Lateran. sub Inno-

cen. III. in cap. firmiter, de Deo dicens: Vt rānque

de nihilo condiſſit creaturam ſpiritualē, & corporalē:

angelicam videlicet, & mundanam. Vbi addendo par-

ticulam de nihilo, verbum condiſſit, de vera, & pro-

pria creatione quaſi per definitiōrem eius expli-

cuit. Et coniungendo vtrāque creaturam, id ma-

gis declarauit. Eſt enim euidentis, ſpiritualē crea-

turam non inſi per propriam creationem potuisse

produci, cum nihil eius ante productionem eius

ſupponatur: & eodem modo dicit Concilium,

creaturam corporalem ex nihilo fuiffe productā:

Vnde argumentor tertio, ſatisfaciendo ſimil

ſecondæ rationi dubitandi in principio poſſit,

quia licet verbum creandi generaliter ſumptum

ambiguum fit, vel communem significatiōnē

ac ſimil re- ^{3. Ratione,}

labeat, nihilominus ex ſubiecta materia ad de- ^{ac ſimil re-}

terminatum modum effectiōnis definiſſi ſolent, &

debet. Vnde eft regula Sanctorum, quotiesque que

omnino non erant, creari dicuntur, verbum cre- ^{4. Ratione,}

andi ſignificare productionem ex nihilo, quia res

carens omni eſſe reali, & actuali, tam totali, quam

partiali, non eft capax alterius modi productio- ^{ac ſimil re-}

nis: ſed hoc modo ſumitur, cum dicitur Deus in ^{4. Ratione,}

principi-

¹¹

^{4. Ratione,}

principio creasse celum, & terram. ergo, Doctrina est Cyrilli Alex. l. 5, thesau. cap. 4. vbi inter alia dicit: *Quando nondum producta creari dicuntur, necessario de nihilo ad esse procedere intelliguntur.* Idem optimè lib. i. in Gen. in princip. & Chrysost. hom. 2. Ruper. & alij. Ac denique Athanaf. de Incarnat. Verbi in principio. *Ex nihilo, a pro sua nonquam extantib. Deum Patrem per verbum suum trerunt vniuersitatē fecisse agnoscit, cum ad istam modum loquitur per verbum suum: In principio creavit Deus, &c.* Et in epist. quod Nicæna Synodus decreta sua congruis, & pijs verbis contra heretim Arianorum exposuerit, non longe à principio. *Itane Deus condit, vi homo? Absit. Deus enim creat, cum vocat ea, quia non sunt, sine vlliss rei auctopere, aut opera: homines autem, &c.*

Quarto probatur ratione, satisfaciendo simul prima ratione dubitandi, nam si res simplices, & spirituales subsistentes possunt per creationem fieri, a fortiori res corporales subsistentes. Probarat cōsequētia, tum quia ante productionem ita supponuntur nihil esse, si cut res spirituales: tum etiam quia ex parte, qua sunt entia per participationem, non repugnat illis per propriam creationem fieri. Imo quatenus minus perfecta sunt, facilior videtur eorum creatio. Ex ea vero parte, qua sunt entia composita, non repugnat illis creationi: immo repugnat illas aliter fieri saltem in prima, & tunc pro productione sua. Probarat hinc posterior

12
Ratio altera
qua etiam
satisfit pri-
mo arg. in
p. 111. 1.

*Composita
physica non
nisi per crea-
tionem suam
in prima &
secunda pro-
ductione.*

et totali productione suam. Iob autem hoc poterit
pars, quia ante productionem coli nihil illius
praexistebat: ergo non potuit, nisi ex nihilo fieri,
ac proinde creari. Idemque est de quolibet elemen-
to, cum primum sit secundum se *totum*. Altera
vero pars non repugnativa est offendit, quia licet
in productione talis compositi ex materia, & for-
ma distingui a nobis posit quia partialis produc-
tio materiae, & forma, ita ut prior sit per modum
creationis, quia licet materia dicatur pura poten-
tia respectu formae, nihilominus habet suam enti-
tatem, & partiale existentiam, quam non nisi
per creationem habere potest, cum prius subiectu
non supponat: posterior autem, scilicet productio
formae sit per modum educationis ex materia ordi-
ne naturae *supposita*, & tandem productio totius
per modum unitionis partium, vel per modum
productionis integræ, & compositæ ex illis partia-
libus, quæ sit proportionata integro termino cō-
posito: licet (in quam) hoc totum detur, nihilominus
pariales illæ productiones verè non sunt pro-
ductiones, sed dici possunt comproductiones, so-
laque integra productio est vera productio, & illa
est creatio, quia simpliciter est productio ex nihilo,
licet non omnino simplex, sed composita, quod
non est contra rationem creationis, ad quam sa-
tis est, quod simpliciter sumpta sit ex nihilo. De
qua re, & de modo illius actionis compositæ vide-
ri possunt, quæ in Metaphysica dixi disp. 15. sect. 2.

Dico secundo, Deum non per occasionem peccati, nec in peccatum spirituum, qui peccauerunt, sed per se ex primaria voluntate ac intentione sua mundum hunc visibilem, & corporalem procreasse. Declaratur distinctione Damasci l.2. de fide c. 29. dicentes, Deum quædam velle primario, & ex sua tantum bonitate, & liberalitate inductum: quædam vero secundario, & quasi à nobis compulsum. Sensus ergo assertioñis est, creationem mundi visibilis non ad secundariam Dei voluntatem, vt Origenes confinxit; sed ad primariam referendam esse. Quod pertinere censeo ad dogma fidei. Primo quidem, quia contraria assertio Probatur 1. necessaria supponit errores contra fidem, & in illo contrario, ut iam notaui. Secundo, quia per se, 2. ex Scriptura, & directe repugnat Scriptura, tum in ipsa narratione Genes. Nam cum dicitur Gen. 1. *In principio creavit Deus celum, & terram;* profecto satis indicatur ex primaria intentione, & ex sua bonitate, ac

13
2. *Affertio
contra Ori-
en tam*

*Eius sensus
exponitur e
Damascen.*

Probatur
a contrario
a. Eu. S. vi.

2. L'EX-SCRIPTURA.

liberalitate hæc fecisse. Præfertim quia statim in discurso singulorum operum, ac diem declaratur singula esse facta propter alios fines ad rectum ordinem vniuersi pertinentes, & ideo de singulis subditur; *vñit Deus, quod ejus bonum, & de vniuersi, vñit Deus cuncta, quo fecerat, & erant valde bona.* Non ergo respicimus ad malum; nec ad punitionem; sed ad bonitatem; & pulchritudinem singula fecit. Vnde Deut. 4. de calis, sole, luna & altis dictur. *Qua creauit Dominus Deus tuus in ministerio cunctis genibus, quæ sub celo sunt, & cap. 26. in fine. Facit te celsorem cunctis genibus, quia creauit, in lumen, & numero, & gloriam suam.* Et sicutem dicitur Propterea 16. *Vniuersa proper semetipsum operatus est Dominus, & Paulus ad Colos. 1. ad sat significat, dicens de vni genito filio Dei, In ipso, & per ipsum constituta sunt vniuersa in calis, & in terra, visibilis, & invisibilis.*

Tertiò hęc veritas in dicto cap. firmiter, aperte
supponitur, cum dicitur, Deum vtramque hūmānū
condidisse naturam, spiritualem, & corpoream; &
specialiter vero quod corpora creati sine in simili-
plicium spirituum, qui peccauerunt, dannauerūt
Leone I. in dicta epistol. 91. & à Concilio Brachia-
rensi I. can. 6. & in V. Synodo generali, vt refer-
Nicephor. I. 17. histori. cap. 27. & 28. & in VI. Syno-
do act. 11. quatenus epistolam Sōphōnij recipit,
Et ita Patres inter errores hereticorum contra-
rium dogma recensent, Epiph. hæref. 6. 4. in print.
& illa in fragmēto ex Methodio, & in dict. ep.
ad Ioan. Episcop. Hierofolymit. Aug. l. de hærefib.
in 43. & ex professo illud impugnat l. 11. de Citt.
16. & seq. & præfert in 23. & Cyrillus latē, & co-
optimel. i. in Ioan. c. 9. Gregor. Nīſſen. libr. de opic.
homin. c. 28. & 29.

Quarto possumus ex dictis Patribus ratione ostendere dictam veritatem, primò ab inconvenienti. Augustino, quia alias non creaserat Deus in hoc mundo unum tantum solem per se confundendo pulchritudini, & vtilitate vniuersi, sed per occasionem, quia vna tantum anima sic peccauit, ut tali corpore mereretur includi. Quod cum proportione dici potest de luna, & de numero celorum, ac elementorum: quod profecto, & per se fatim appareat absurdissimum, & repugnat Scripturis supra allegatis, quia longe alter creationem, & dispositionem huius mundi visibilis, & omnium partium eius, & finium, ac vtilitatem illarum describunt. Quam cum elegantisime proponit David Psal. 103. concludit, *Quam magnifica sunt opera tua Domine, omnia in sapientia facta, implata, terra possessione tua.* Et ideo dixit Sapiens c. 13, a magnitudine speciei, & creature cognoscibiliter polle creatorem horum videri, quia ipsa vniuersi ordinatisima constitutio, & pulcherrimus ordo artificis sapientiam, & certam intentionem, qua opinia in numero, pondere, & mensura per se condidit, ostendit. Aliud inconveniens est, quia iuxta illum errorem non corporalis mors, sed potius vita efficit pena peccati, contra illud Sap. *Deus non tem non fecit, nec delectatur in perditione vniuersitatis, ut efficiat omnia,* & contra Paulum Rom. 9. & 1. Cor. 15. Vnde optime arguementatur Cyrilus, si anima corpori vniuersitatem in peccatis, incepit & innuit malefactores supplicio mortis afficerentur, nam hoc modo non punirentur, sed a pena, & carcere liberarentur. Et è contrario deberent baptizari, qui plenam remissionem in peccatorum consequtum sunt, statim à corporibus liberari. Nec Christus suscitando Lazarum, illi beneficium conculsisse, sed pœnam. Quod argumentum cum alijs ibidem prosequitur.

A priori vero ratio sumitur ex illo principio, quod creatura corporalis per se bona est, & Dei etiam bonitatem, sapientiam ac potentiam manifestat: ergo per se, ac primario propter hunc finem trans-

facta est vel mediate, vel immediate. Vniuersum enim, ut est quoddam totum optime constitutum, ad sapientiam, & bonitatem diuinam manifestandum creaturam est: singula vero corpora ad optimam eius constitutionem proxime ordinata sunt, & consequenter cum sint partes vniuersi, cum ipso toto propter eundem finem per se sunt intenta. Vnde est illud Eccl. 39. *Opera Domini vniuersa bona* *valde, quod de operibus circa corporum conditio-* *nem postea explicatur. Præterea homo ut animo,* & corpore constat, per se creatus est propter D E I gloriam, cuius signum est, tum quod ex Dei intentione factus est, ut semper viveret, & nunquam moreretur, tum etiam quia licet propter peccatum moriatur, postea in æternum vivatur resurget: non ergo sola anima, sed totus homo animo, & corpore constans per se propter gloriam Dei creatus est: ergo corpus hominis non est creatum in genam animæ. Multo ergo manus alia corpora celestia, vel terrestria. Quia nec informantur animalibus rationalibus, vel spiritibus intellectualibus, iuxta catholicam sententiam, nec etiam facta sunt in supplicium, sed in commodum hominum, sicut de calis dictum in loco citato Deuter. 4. & de terra dictum Iсаиа 45. *Ipse Deus formans terram, & faciens eam, non in vanum creavit eam, ut habuaret formam eam.* Et hac ratione videtur dicere Paulus 2. Cor. 3. totum mundum esse hominum, quia ad eorum usum, & commodum creatus est: ergo de primo ad ultimum, non solum spiritus, sed etiam corpora tam humana, quam reliqua mundana per se propter Dei gloriam facta sunt: non ergo per occasionem peccantium spirituum, nec ut erga tula eorum condita sunt, sed *etiam* *creatas sunt, ut essent, sicut dicitur, Cap. 1. utique vnumquodque in genere suo, & propter bonum vnum, seu ministerium suum.*

Obiecti vero potest pro Origene illud. Eccl. 39. *Obiectio pro Iesu grande famis, & mors, omnia hec ad vindictam crea-* *ta sunt, & hihi dentes scorpis, & serpentes, & romphae* *vix, & armis impiorum. Et hoc etiam maximus spe-* *cies ignis inferni, qui paratus est diabolus, & angelus, a-* *bisque scis tuus: ergo si non omnes, saltem plures* *creature occasione peccati creatae sunt. Quo ar-* *gumento etiam vtebantur Manichei, ut fiaide-* *rent, creaturas, quæ videntur esse nocivæ homi-* *nibus à malo Deo creatas esse. Sed respondemus* *ad argumentum in primis, nunc nos præcipue lo-* *qui de creatione mundi visibili quoad ea corpo-* *ra, quæ principaliter, & quasi per se ad illius integritatem, & perfectionem pertinent. Nam in mi-* *litis aliqua esse possunt adeo imperfecta, ut quasi* *per accidens resulgent, & generentur ex alijs: & ea* *dem ratione potuerunt aliqua in peccatorum vin-* *dictam principaliter creari. Nec hoc est à bonitate* *Dei alienum, cum ad eius iustitiam pertineat. De-* *inde verbis Ecclesiastici opponimus alia eiusdem* *Sapientis in eodem capite: *Bona bona creata sunt ab** *inizio sicut ipsi sunt bona & mala, utique mala illis, id* *est, nociva. Et additur, *In iustum necessariae rei vita ho-** *minum aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, panis similagineus,* *& mel, & botrys rye, & oleum, & peplum. Hoc o-* *mnis factum in bona, sic & impius in mala conuertentur.* Quia vel ex illis sument occasionem peccatum, vel delerunt illi. Deus ut instrumenta in vindictam eorum. Sic ergo *ignis grande, &c. dicuntur creata in* *vindictam, non quia hic fuerit primarius finis crea-* *tionis eorum, sed quia ex malitia hominum in* *hunc usum conuertuntur, & assumuntur à Deo,* *& ideo ad iniquorum terrorem dicuntur ad illum* *effectum creata. Et ita etiam respondent Mani-* *cheis Ambr. lib. 3. Exaem. c. 9. & Aug. lib. de Genesi* *contra illos cap. 16. Vnde etiam de igne inferni di-* *cimus à Deo conditum esse propter complemen-* *tum, & perfectionem vniuersi, & ut de se aptum*

esset instrumentum diuinæ iustitiae, non quidem ad vindictam delitorum, quæ ante corporum creationem præcesserant, sed eorum, quæ vel esse poterant, vel certe futura esse præsieberant. Neq; etiam ita est ille ignis ad poenam deputatus, ut aliquis spiritus informando illum, in eo puniretur: sed ut sit instrumentum miro modo efficiens, & ut Dei instrumentum torquens spiritus, tam extra corpus, quam in corpore peccantes.

Dico tertio, Deus solus fuit primum, & proximum principium creans hoc vniuersum corporeum, quod omnia illa, quæ per veram creationem sunt. Loquor tantum de his rebus, quatenus ex ^{3. Affatio de} ^{fide contra} ^{varios erra-} ^{modos} ^{positos n.s.} ^{& 6.} nihil sunt, quia de his, quæ sunt ex præsupposito subiecto, postea dicturi sumus. Sic ergo conclusio est contra omnes antiquos errores supra relatios, est que de fide certa, ut tradit D. Thom. d. q. 65. i. p. a. 3. & q. 44. a. 1. & q. 45. a. 5. Et prætermisis Ange- lis, de quibus est maior ratio, & supra dictum est, ^{Probatur:} ^{ex scriptura.} & animalibus hominum, de quibus infra suo loco dicturi sumus, de corporibus, de quibus nunc agimus: probatur primo, quia Scriptura soli Deo tribuit cœli, & terra creationem, Gen. 1. Psalm. 8. 145. 148. Ioan. 1. Actor. 4. ad Hebr. 3. Apoc. 4. & alibi passim. Et optimus locus est Iсаi. 44. *Ego sum Dominus faciens omnia extendens solus, stabilens terram,* & nullus mecum. Secundo ita profitemur in omnibus symbolis, & fere in omnibus Conciliis, in quibus fidei professio præmititur, & specialiter in d. cap. firmiter, Concilio Brachar. I. cap. 13. Tertio tradunt omnes Patres scribentes contra prædictos hereticos, quos supra retulimus: & mysterium trium personarum diuinarum confirmantes. Inde enim (inter alia) probant, verbum diuinum esse Deum verum, quia est omnium creator: nam *cuperit* ipsum facta sunt, Ioā. 1. & quia per ipsū facta sunt secula, ^{2. Ex sym-} ^{bolis, & Cō-} ^{ciliis.} ^{3. Ex Patri-} ^{bus.} portatq; ^{3. Ex Patri-} ^{bus.} ^{4. Ex argu-} ^{mento.} ^{5. Ex Metaph. disp. 10. sect. 2.} ^{6. Ex argu-} ^{mento.} ^{7. Ex Trin. cir. fin. & in I. de argum. quod Spiritus sanctus sit Deus in principio. Et hoc arguemento sepe veuntur Pa- tries contra Arianos, & Sabellianos, Athan. serm. 3. contra Arrianos. Basil. I. 4. cont. Eunom. & alij}

Quarto possumus ratione argumentari, quia si præter Deum fuisset alia causa proxima creationis corporalium rerum, vel illa esset causa principalis propria, vel instrumentalis: ut rursum a. est falsū. De priori, probatur, quia proxima virtus creandi per modū causæ principalis creaturae capacitatē excedit, & ad omnipotentiam Dei pertinet, & ideo Eccl. 1. dicitur. *Vnus est aliusquis, creator, omnipotens, & lex 32. dicitur, Deū fecisse cœlum, & terrā in fortitudine sua magna, & brachio extento, p. quæ verba infinita Dei potētia significatur, & ad creandū necessaria esse indicatur.* An vero hoc posset etiā ratione naturali demon- strari, dixi late in Metaph. disp. 10. sect. 2. De altera, seu instrumentali causa dixi qdē in dīct. loc. sect. 3. id non repugnare de potētia absoluta, sed nunc etiam probabile esse credo, idq; satis doctē disputat & confirmat Dan. Malon. in 2. d. 1. dīct. 3. Nihilominus de factō certissimum est, Deū nullo tali usū fuisse instrumento. Tum quia Scriptura, & Patres soli Deo illam actionem tribuunt, & absolute oēm a. ^{Deus de fæ-} ^{liam causam excludunt. Tum etiā, quia Deus tali ^{et non v/ua} *instrumento non indigebat, ut per se notum est: eī instru-* *mentum deniq; quia nulla creatura habet natura sua,* ^{menta ad} *quod sit tale instrumentum, ut in citat. loc. often-* ^{creandū} *di, sed si assumi, aut eleuari potest, ut sit tale in-* *strumentum, id est, miraculorē, & supernaturali-* *ter, Deus autem in rerum creatione modo natu-* *ris rerum consentaneo, & fine specialibus mira-* *culis*}

E 2
lis, opp
um, et

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1097. 1098. 1099. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1197. 1198. 1199. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1297. 1298. 1299. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 142

19
Obiectio
contra pro-
prietatem dicta.

Eius dilu-
sio.

culis operatus est, ut postea etiam dicemus.

Contra hanc veritatem expendi potest nomen Elebum, quod in Hebræo ponitur Gen. 1. vbi nos legimus, *in principio creauit Deus*, nam Elebum Deos potius significat. Vnde sub illo nomine comprehenduntur Angeli tanquam creationis cœli, & terre cooperatores, in hoc enim sensu solet plurale illud nomen in Scriptura usurpari. Respondeatur neminem vocem illam in dicto loco Genes is in hac significatione accepisse, vel exposuisse: nec verbum singulare *creauit*, illam admittit, quod ostendit aperte unum tantum faisse rerum omnium creatorem, sicut recte vulgatus interpres verit. Multi vero ex Catholicis volunt, ibi significatum esse à Moysé Trinitatis mysterium: nam plurale *Dei* positum esse dicunt propter trinitatem personarum, singulare autem verbum *creauit*, propter unitatem naturæ potentiarum, & voluntatis interpretatum vero non potuisse in Latino idiomatico illud mysterium ita significare, quia Latina vox illam Deorum appellationem tribus personis tribuere non permittit. Alij vero nullum putant ibi latere mysterium, sed phrasim illam & modum usurpandi plurale pro singulare, esse idiotismum specialis lingue Hebraica, in multis alijs sacrae scripturae locis usitatum, ut late disput. Bened. Pereira circa illi verb. Gen. Quod satis probabile mihi videtur: iuxta utramque vero dicendi rationem obiectio solvitur, & nullius momenti esse perpictur.

C A P V T I I.

An Deus in principio temporis, et alium, & terram creauerit.

Varii de
mundi ini-
tio errores.

In hoc puncto aliqui Philosophi errarunt, ponentes mundum aeternum, ex quibus aliqui posuerunt illum in productum, alij productum per necessariam emanationem: cuius sententia præcipius auctor censetur Aristoteles 8. Physicor. & 2. de gener. & 1. de celo c. 10. & 11. Metaph. c. 6. quem Commentator, & alij sequuti sunt. Plures vero antiquiores Philosophi mundum in tempore factum esse crediderunt, ut idem Arist. refert, quamvis errauerint ponendo aliquid aeternum, ex quo mundus factus fuerit. Et simili modo aliqui heretici errarunt, materiam aeternam simul incrementum, & ingentiam, ponentes, quos inferius referemus, & impugnabimus. Aliquid autem esse à Deo creatum, quod sit etiam aeternum, nullus hereticus asseruit. Præmisso autem nunc puncto de creatione materiæ, de quo in sequentibus dicemus, nunc de solo initio mundi, quem à Deo creatum esse capite præcedenti ostendimus, disputamus. Nec inquirimus, an potuerit esse ab aeterno, id enim philosophicum portius est, quam theologicum, quia nec ad fidem dogmata pertinet, nec cum illis necessariam connexionem habet, & ideo punctum illud in Metaphysic. disp. 20. sect. vlt. tractauimus: nunc vero de facto, quod non nisi per diuinam relationem sciri certò potest, disputamus.

In que in primis veritas catholica ostendenda est, quæ docet, mundum vniuersum non esse aeternum, sed habuisse sibi esse, sive creationis principium. Probatur primo ex Scriptura, quæ docet, Deum habuisse ante mundum, vel quando mundus nondum erat. Eph. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, in re enim aeterna non datur esse potest non esse, neque fieri, aut cogitari potest, quod ante illam aliquid præcesserit: ergo si Deus eligens, sive que eligendi actus fuit ante mundi constitutionem, certe non potuit mundi creationem esse ab aeterno, nec mundus ipse aeternus. Et eodem modo probat eandem veritatem illud Ioan. 17. *Clarifica me Pater charitate, quam habui, priusquam mundus esset apud te*: id est quam apud te habui antequam mundus esset, seu ante tempus, & ex aeternitate, ita e-

nun illa litera confruenda, & intelligenda est, vi omnes Patres docent, qui inde colligunt gloriam, & maiestatem Verbi esse aeternam, mundum autem non esse aeternum, ut videtur licet in Chrysostom. & Cyril. ibi, Ambr. 4. de fid. c. 6. & alijs cont. Arrian. scribentibus. Et idem probant verba Sapientie Proph. 8. *Dominus possedit me in initio viarum, antequam quicquam faceret à principio*. Nam inde euidenter sequitur, nihil factum esse aeternum, quia nihil est ante id, quod est aeternum. Et simile est illud Eccl. 24. *Ego ex ore Altissimi prodidi primogenitam ante omnem creaturam*.

Secundo definita est hac veritas in Concilio Lateran. sub Innoc. III. relato in cap. firmiter, de concordia fidei & scientie. Et in VI. Synodo act. 11. idem tamquam dogma fidei proficitur Sophron. in sua ep. quam Concilium recipit. Et contentum Patres omnes. Hilarius Psal. 148. *In creatum nihil admittit aeternum*. Idem Cyril. 12. thes. c. 13. inde colligens, Verbum non esse creaturam. Quod argumentum frequens est apud Patres contra Arrian. Athan. lib. de Decret. Nicæna Synodi, Basil. libr. 2. cont. Eunom. Damasc. 1. de fide cap. 8. Idem docent Patres expONENTES verba Gen. 1. *In principio creauit Deus celum, & terram*, ut in ultima par. huius cap. videbimus.

Vt ratione probetur assertio dubitari solet, utrum veritas assertio possit demonstrari posse. In quo in primis distinguendum est inter mundum vniuersum vt est vnuus artificiale, ex celo aeternum & elementis partim quefecitibus, partim suis motibus agitatis compostum, & inter singulas divisiones res vniuersi. Item distinguendum est inter demonstrationem quod nec mundus, neque vila res mundi sit aeterna: vel tantum quod probari non possit, res aliquam creatam esse aeternam. Primum ergo dicimus, posse demonstrari fuisse possibile, mundum, & omnes, ac singulas res eius potuisse in tempore creari, ita ut nulla eum fuerit eterna, vel (quod perinde est) posse demonstrari, non esse impossibile, res omnes mundi in tempore incipiunt. Hoc quidem est contra Aristotelem, qui putauit se opponitum demonstrasse. Probatur autem, nam in primis res istæ sive in tempore, sive ex aeternitate hiant, debent ex nihilo fieri, ut supra, & in Metaphysica probatum est, quapropter ex hac parte non magis repugnat fieri in tempore, quam in aeternitate, vel è contrario. Deinde fuit à Deo liber, & non ex necessitate naturali, quia Deus solum liber est, & Dominus omnium, ac sibi sufficiens, neque ad suam completam beatitudinem creaturam indiget: ergo ex hac parte nulla necessitas fuit creandi res aeternas, ac proinde nec repugnat esse potuit creandi illas in tempore. Denique neque ex parte creaturarum cogitari potest aliqua repugnatio, cum ipsa de se non habeant esse, ac proinde sint veluti indiferentes, ut illud, quando sibi datum fuerit, recipiat. Neque etiam ex parte Dei, quia si aliqua cogitari, vel Aristotelem decipere, potuit maximè quod non possit Deus ex aeternitate non creans incipere in tempore creare sine mutatione fuisse: at hoc falsum est. Quia potuit Deus ex aeternitate habere propositum efficax, & immutabile, potest creandi in tali puncto, & ex vi eius, actu seu ad ex parte postea creare fine villa sui mutatione.

Sed instat Auerr. 8. Physic. comm. 15. quia non potest à voluntate antiqua, actio noua prodire. Autem è contrario à voluntate noua actio antiqua prodire non potuit. Respondeo, dupliciter intelligi: voluntatem esse antiquam, primo vt non tantum sit antiqua, sed (vt ita dicam) etiam antiquata, mirum, quia fuit, & transiit, & non permanet, neque in se, neque in virtute sua: vel quia voluntas est antiquior actione, non tamen pertransiit, sed perseverat. In priori sensu vera est affirmata propositio, quia quod non est, iam agere non potest.

SVARI
de Anno
et G. dicit
anima

D.

potest, etiam si aliquando fuerit. Sed in hoc sensu incepit aeternitatem in praesenti illa propoſitio, quia voluntas Dei, etiam si aeterna sit, non est illo modo antiqua, quia non transit, nec est aeterna tantum a parte aeternae, sed simpliciter in aeternum permanet. At vero propoſitio assumpta intellecta de voluntate antiqua isto posteriori modo, evidenter falsa est, quia si voluntas antiqua durat cum actione, que de nouo fit, non potest efficacitatem eius impedit, quod ante fuerit. Imo in creatu, & mutabilis voluntate, etiam si antiqua voluntas aeterna, & formaliter non perseveret, si saltem virtus eius duret, poterit nouam actionem efficere, sicut motio manus in scribente, vel citharizante inter dum est a praeterita voluntate, cuius virtus perseverat, quomodo solent Theologi distinguere virtualem voluntatem a formalis. Et in motu physico sive a contacitu antiquo procedit nouus motus per virtutem reliquitam, seu impetum: multo ergo voluntas aeterna Dei in se formaliter perseverans poterit nouam actionem in momento, ab ipsamet ab aeterno praescripto, elicere. Et ideo non est similiſſima comparatio, quia si voluntatis noua ad antiquam actionem, nam voluntas eiſo quod noua est, non potest esse aeterna, vel existens in tempore antiquo, & ideo mirum non est, quod ab illa non poterit actio antiqua prodire.

Sed vrgit viterius Aristot. 8. Physicor. text. 50. & 12. Metaph. ca. 6. quia si voluntas interna est antiquior actione, seu productione externa: ergo causa mundi est prior effectu suo, non tantum natura, sed etiam duratione reali: ergo praecessit tempore suum effectum, quia realis prioritas in duratione, non potest esse sine tempore, quia tempus non est nisi duratio, in qua prius, & posterius realiter inveniuntur: ergo praecessit tempus ante mundum. Hoc autem est impossibile, quia tempus est non sine motu celi, nec motus sine celo, nec celum sine mundo: ergo impossibile est, aliquid esse prius duratione reali, quam mundus: sicut etiam impossibile est aliquid esse prius, quam tempus, quia ipsum prius, & ali. uando, & fuit sunt temporis differentiae. Confirmat hoc Proclus, & Auerr. quia si daretur prius, in quo non est hic mundus, spatum illud, quod nunc hic mundus replet, vacuum est: at non potest dari vacuum: ergo non poterit dari duratio, in qua mundus non fuit, ac proinde non potuit non esse aeternus.

Respondeo, has obiectiones magis in verbis, et corumque abusu, vel male intellecta significantur, quam in re confitentes. Dico enim, si sermo sit de tempore physico, materiali, ac suo modo corporeo, quod est veluti vniuersalis mensura corporalium motuum: sic potuisse aliquid esse, quandoce tempus non erat, seu prius quam esset: in modo istud ostendemus necessariò ita fuisse. Neque inde sequitur, aliquid temporis fuisse ante totum tempus. Primo quidem, quia in illis locutionibus adverbia illa quando, prius, & antequam indicant quidem aliquam durationem realem, non tamen quia sit tempus physicum, sed quia sit aeternitas, vel etiam posset esse aeternum, vel aliqua duratio permanens, si Deus vellet Angelos, vel celum empyreum, vel aliquid aliud ante celum primum mobile creare. Imo de facto ipsummet corpus celeste primum mobilis fuit prius suo motu secundum aliquam durationem realem, quia non fuit tempus, nec pars eius, ut infra ostendemus. Secundo, quia illa particula comparativa prius, vel antequam, licet potius videantur, non significant positivam habitudinem, sed negationem alterius rei simul cum alia coexistentis. Sic enim dicitur Deus esse antequam quicquam faceret, quia in sua aeternitate exiit, nulla re alia illi coexistente: & simili-

ter dicitur esse prius quam mundus, quia habuit esse sine alterius rei, seu mundi coexistentia. Quia vero non possumus hanc negationem concipere, aut explicare, nisi per modum positivae habitudinis, aut comparationis ad nostrum tempus, ideo vtrum eisdem terminis, quibus differentias, seu partes nostri temporis significare solemus, dicendo quando, ante, vel prius, per quas particulas non reale tempus, sed imaginarium, seu potentialis significamus, nam modo nostro intelligendi concipiuntur ante reale tempus infinitam quandam imaginariam durationem, in qua tempus reale esse potuisse, re tamen vera nihil est praeter diuinam aeternitatem, ut in compendio etiam Metaphysica Aristot. l. 12. ca. 6. breuiter artigi.

Vnde patet responsio ad confirmationem. Primo enim negamus sequelam, scilicet, vacuum esse debuisse, si mundus aliquando non fuit: nam vacuum dicit superficiem realem aptam repleri corpore, & non repletam, & ita ex parte fundamenti, seu continentis, aptitudine dicit spatium reale: hoc autem tunc non fuit ante mundum, quia nullum corpus, vel realis superficies fuit, sed spatium, quod imaginarium vocari solet, quod in se non positivum quid, sed tantum negativum est, à nobis autem instar positivum concipitur, & ideo aduertibus localibus illud significamus. Et sic dicimus, extra mundum nihil esse, neque vacuum, sed spatium imaginarium: sic enim etiam Aristoteles ipse dixit, extra celum neque locum, neque vacuum, neque tempus esse. i. de celo ca. 9. text. 99. Admissum vero (quod Aristot. non concederet, quia diuinam omnipotentiam non est aſſequitur) potuisse Deum non solum mundum denovo creare, sed etiam facere, ut ante mundum sensibilem nobis, & ante tempus primi mortis vacuum praeficerit, creando, v. g. celum empyreum solum, & totam eius capacitatem, & concavam superficiem nullo reali corpore replendo. Quia licet hoc non sit secundum naturę ordinem, non implicat contradictionem, nec defuerunt Patres, qui ita factum esse significauerint, ut postea videbimus.

2. Pronuntiatum: seu effervescere in ordine bipartita.

Secundo dicendum est, posse efficaciter demonſtrari, mundum hunc visibilem non potuisse esse aeternum quod successiones generationum, & corruptionum, vel successivas alteraciones, aut alias qualcumque discretas mutations, per quas res aliter se habeant, quam prius realiter, & postiuſe se haberent. Nec item, quod motum physicum celestem, & consequenter nec quod tempus eius, quantumvis continuum. Hanc assertiōnem virtute tradidi in Metaph. disp. 20. sc̄t. 6. vbi ostendi, res permanentes ab aeterno creari potuisse, non tamen successivas. Nam ex hoc principio evidenter sequitur nec generationum, & corruptionum successione quasi discretam, nec motum continuum primi mobilis, ac proinde nec tempus ex tota aeternitate esse potuisse. Quia fuit etiam sententia Durandi in 2. d. 1. q. 3. quam multi moderni sequuntur, aliqui quod utrunque partem, alij quod priorem tantum.

Solent autem illa pars de successione generationum à multis probari ab inconvenienti speciali, i. Partem quod in specie humana sequeretur, scilicet, quod vi quicunque nunc simil durarent anima actu infinita, quia probent. cum sint immortales omnes, quia successione creantur, simul perleuerant: si autem series generationum fuisse aeterna, infinita anima successione creata fuissent, & consequenter nunc etiam simul permanerent. Propter quod inconveniens aliqui farentur, fieri non potuisse, ut hominum generationes fuerint per successiōnem perpetuam ab aeterno, quanvis in generationibus aliarum rerum, quarum formae corruptibiles, vel mortales sunt, admittant illam successiōnem infinitarum gene-

rationum.

B - rationum.

E. Z.
lis, oppr
um, et

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Disputet ta-
men proba-
tio.

rationum, & corruptionum fuisse possibilem. Re-
tamen vera non loquuntur consequenter, quia si
non est impossibile, quod infinita anima equo-
rum fuerint per successionem educta de potentia
materie, & transierint, non est cur sit impossibile
animas hominum similiter fuisse crea:as successi-
ve in numero infinito, quia non est minor infinita-
tas in uno numero, quam in alio, neque inducit
specialem repugnantiam, quod vnu numerus
totus simul conseretur, & non aliis: tum quia
hoc est materiale ex parte rerum, & ad formalita-
tem (vt sic dicam) nihil refert, tum etiam, quia
posset Deus, si veller, animas etiam equorum fe-
paratas conseruare, neque illi esset difficultas o:es
simil conseruare, quam successu: producere: ne-
que etiam ex parte ipsarum rerum potest in hoc
specialis repugnantia a signari. Quare in huius-
modi argumentis, quae in hoc puncto ex alio de
repugnantia infiniti sumi solent, non magnam
vim facio, quia sunt lubrica, & incerta, & forfasse
non probant, omne infinitum esse impossibile, &
hoc saltem verissimum existimo, in numero re-
rum permanentium non magis repugnare esse in-
finitum simul, quam successu: id enim conuin-
cit ratio facta, & fatetur D. Thom. 2. con. gen. c. 38.

II.
Prae proba-
tio.

Propria ergo, & efficax ratio illius partis est,
quia non potuit species hominum, vel equorum,
vel quae unilibet rerum corruptibilium tota trá-
fire de non esse ad esse, per generationum suc-
cessionem, sed necessarium fuit, vt in aliquo, vel ali-
quibus individuis per creationem actuali ex-
istentiam acceperit. Hoc secundum fidem certum
est tum quia omnes species creatae de nihil sunt,
& ideo non possunt absolute accipere esse, nisi per
educationem ex nihilo, ac subinde per creationem:
tum etiam quia perfectiores species rerum immateri-
alium non possunt aliter existere: ergo nec spe-
cies corruptibilis: tum deniq: quia species non ac-
cipit esse, nisi in aliquo individuo: non possunt autem
omnia individua alicuius speciei collecti-
sumpta esse per generationem producta, ita vt v-
num sit genitum ab alio, & illud ab altero, & hoc
ab alio, & sic in infinitum, sed necessario sistendū
est in aliquo non genito ab alio individuo illius
speciei, ac subinde immediatè creato à Deo. Alio-
qui non omne esse existētia talis speciei ad Deum
tanquam ad primum, & proximum fontem to-
tius esse reduceretur, quod est contra essentiali-
dependentiam omnium creaturarum à Deo, ad
quam pertinet, vt tandem omne esse ad ipsum vt
ad primam, & proximam causam referatur, vt la-
tius in Metaphysica disp. 29. lect. 1. n. 32. & sequen-
tibus usque ad 37. otensum est.

12.
Obiectio cō-
tra proximam proba-
tio: nentem.

Soluitur
primo.

Soluitur
amplius.

Vt autem magis hæc ratio explicetur, obiecti po-
test, quia de facto videmus, species rerum corru-
pibilium productas esse in reru natura sine pro-
pria creatione alicuius individui, nam in ipsa spe-
cie humana nullus homo etiam primus ex nihilo
factus est, sed ex praecedenti materia formatus, &
similiter alia multa ex praecedentibus elementis fa-
cta sunt, plantæ, herbae, & bruta terrestria ex ter-
ra, pisces ex aqua, volatilia ex aere: ergo non est
necessus, vt species incipiatur in aliquo individuo
immediate à Deo creata. Respondetur primo,
non esse contentiose insistendum in verbo *creandi*,
nam in hoc solum efficacia rationis cōsistit, quod
non potest in omnibus individuis vnius speciei
dari processus emanationis proximæ vnius ab a-
lio, sed necessario sistendū esse in aliquo, qui im-
mediate à Deo profluxerit, sive per rigorosam
creationem immediatam, sive per aliam actionem
Dei propriam, quia licet sit ex praecedente mate-
ria, est distincta a generationis modo, quo vnu
individuum ab altero eiusdem speciei generatur.
Vnde secundo additur, talen: Dei actionem, licet

præcise spectata, & condistincta à creatione, &
conseruatione non sit rigorosa creatio, vocari
hilonimus creationē in Scriptura, quia tota pro-
ductio illius individui ut à Deo solo est, includit
creationem materie, & æquivalens creationi to-
tius, ac si in principio simul totum, vna actione
composita fuisse productum, sicut de calis, & el-
ementis in capite precedentib. 12. declaratum est.

Vnde si quis inler, quia nonnulla sunt species
rerum corruptibilium, quæ in nullo individuo im-
mediate producuntur à Deo, sed vel à sole, aut ex-
trahuntur, vel alij astris, & sunt mineralia, & plures spe-
cies plantarum, seu herbarum, aut animalium
imperfectorum: eadem danda est responsio, seru-
ta proportione. Nam hoc non contingit, nisi in
specieb. imperfectis, quæ à causis creatis superio-
ribus per productionem vniuocam generari pos-
sunt. Quæ species in dupli sunt differentiationes. Alii
quæ ita sunt imperfectæ, ut individua earum non
habeant virtutem generandi, & ideo in eis nō est
emanatio vnius individui ab alio eisdem specieb.
per vniuocam generationem, sed ipsa species in o-
mnibus individuis suis à cælo, vel ab aliqua simili
causa eminentiori in omnib. suis individuis im-
mediate producuntur potest. Et tū rediit ad Deum
si mediate ipsa superiori causa creata, quia si spe-
cies mineralium, v.g. vel herbarum incepit imme-
diatè per actionem Solis, virtus ipsius Solis adsu-
pceptorem causam referenda est, & in ea reductions
tandem sistendū est in causa proxima creata, quæ
à Deo solo immediate manauerit, & talis causa
putatur tanquam primū individuum eminenter
continens inferiorem illam speciem. Alioquin vero
sunt huiusmodi species imperfectæ generabilium gen-
erū, in quib. individua utroq: modo fieri possunt
scilicet per vniuocam generationē vnius individui
ab alio, & per immediatam productionē quæ
vniuocam causæ superioris. Et in his etiam nō potest
procedi in successionib. generationū vniuocarū,
quæ sicutur in aliquo individuo nō produc per
talē generationē, nec ab alio individuo eisdem
specieb. sed vel à Deo, vel à cælo, quod prius à Deo
immediate manauerit. Atque ita in omnib. rerum
specieb. absolute verum est productionem specieb.
necessario reducendū esse ad aliquæ emanationem,
quæ immediatè à Deo sit. Sed quia id scilicet car-
nitur in specieb. perfectis viventib. corruptibilib.,
quarū individua nō possunt naturaliter produc-
nisi per generationē vniuocā vnius individui ab
alio, ideo de illis maxime loquuntur sumus. Et ergo
enid illud principiū, quia species non sit, nisi in
aliquo individuo, non potest a. in omnib. individui-
bus fieri per vniuocā emanationē vnius ab alio:
ergo sistendum est in aliquo non sic produc.

Hoc ergo principio polito euideat cōcluditur,
serient generationū vnius individui ab alio ei-
dem specie, non posse esse aeternam. Quia necessa-
rio sistendum est in aliqua prima, quæ aeterna non
fuerit, neq: ab illa vñq: ad ultimā præcesserit ge-
nerationes infinitæ à parte ante, quia in aliqua pri-
ma, & nō aeterna necessario sistendū est. Probatur
hoc quia necessaria perueniendum est ad aliquam
generationem factam ab homine, v.g. non genito
ab alio, sed immediatè productu: à Deo, vt pro-
batum est. Vel igitur homo ille factus est ab
aeterno, vel in temporis initio, si in tempore
omnino tollitur producō: aeterna: si vero illa
creatura ponatur ab aeterno, necesse est vt inter
creationem illius, & generationem proli: ab
ipso producta aeternitas quædam, & infinita
duratio imaginaria seu obiectiva possibilis suc-
cessus præcesserit: ergo necessario danda est
prima generatio propria in tempore facta. Mi-
nor probatur facile, quia homo creatus, & aliis
ab illo genitus non possunt esse simul duracione,

qua

SVARI
de Anno
1666. dicit
animi

D.

quia generatio hominis non fit in instanti: ergo necessario homo generans, & non genitus auctio-
nem hominem a se genito: ergo praecedit dura-
tio: ergo eternitate, si ab aeterno ponitur crea-
tus. Quam rationem in citato loco Metaphysica
latus profequutus sum. Et aequo procedit, siue
vnustrum homo, siue plures in quocunq; nu-
mero ponantur ab aeterno creati, quia cadem
proportione, si omnes generuerunt, in tempore ge-
neruerunt: ac proinde generationum successiones
ab hominibus illis manantes in numero tantum
finito esse potuerunt, nec potuit illa series, seu
successio esse eterna quoad ipsas generationes.
Quod hanc ergo partem non potuit mundus ef-
fe aeternus.

Nihilominus tamen quoad alteram partem de
motu continuo cali aliqui contendunt, non ita
efficaciter demonstrari, non potuisse esse aeternum
sicut de generationum ser. Quia rationes, q;busid ostendi solet, solvi possunt. Ego vero
contrarium cum Durando dixi *indicta disputat. 20.*
Metaph. scilicet. & disp. 29. scilicet. i. num. 9. Et tandem de-
fendit Daniel Malon. loco infra citando, vbi qui-
busdam rationibus, quae supponunt, infinitum
esse impossibile, vel non posse pertransiri, vtitur.
Sed illis nunc praetermisis, alia, quia ex condicio-
ne eternitatis, & productionis in ea facte supponuntur,
mihil rem demonstrare videntur non minus
efficaciter, quam illae, quae de successione eterna
generationum facte sunt. Prohatur ergo primo,
quia calum, v. g. si ab aeterno crearetur, deberet
necessario in certo situ, & dispositione creari: ergo
in illa eadem dispositione, & eodem situ permane-
suntur etiam in illo debuit habere certam
dispositionem ex vi sua creationis in loco, in quo
creatus est. Ita vt non solum totum in tali loco
totali, sed etiam pars eius in definito loco par-
tia creata sit, vt sol in Oriente, vel in Occidente, vel
in aliquo alio certo situ totius sui circuli.

Sed aucti, hoc argumentum supponere, calum
esse productum per primum sui esse, in aliquo de-
terminato situ, quod repugnat hypothesi de crea-
tione eterna, & petit principium, nam hoc est
probandum. Vnde respondent distinguendo pro-
positionem assumptam, quod calum debuit crea-
tum determinato situ. Nam vel hoc intelligitur de
primo puncto creationis, & sic negatur assumptum,
quia non datur tale punctum primum, &
consequenter nec determinatum situm admittere
necessario est. Vel illud intelligitur de productione
celi absolute, & sic aiunt, productum esse in de-
terminato situ continuata creatione, & secundum
illam in quo situ fuisse productum. Hec autem
responsum non solum non satisfacit, verum etiam
satis concipi non potest. Et in primis fallsum est,
nos supponere in argumento, calum esse produc-
tum per primum sui esse: solum enim supponi-
mus, debuisse produci per eternam produc-
tionem indivisibilis, & quae sit tota simul, & hanc
dicimus, debuisse necessario in ipsa eternitate
terminari ad calum in determinato situ creatum,
& ad definitum vbi, cum ipsa substantia cali, &
ex vi eiusdem actionis concreatum. Quia hoc est
de ratione omnis physicae actionis ad extra: illa
autem creatio licet effe eterna: physica, & realis,
ac singularis effet. Et hinc inferimus, illum situm

Sicut et de opere sex diuerum.

debuisse necessario esse primum in tali corpore,
non quidem primum per modum primi instantis,
seu per existentiam in primo instanti essendi,
sed primum per coexistentiam eternam, & per
negationem prioris, quia & determinatus esse de-
buit, & ante illum nullus alius situs precedere po-
tuit. Ex quo tandem concludimus, illum situm
necessario debuisse immutatum permanere
per eternitatem, & infinitam aliquam duratio-
nem imaginabilem, seu possibilem, ac proinde
motum necessario debuisse in tempore incipere.
Vnde parum refert, quod illa creatio sit etiam co-
seruatio eterna, quia sic est creatio, & conser-
vatio eterna substantia, ita est et concreatio, &
conseruatio eterni situs, quod repugnat eterni-
tati motus.

Secundo explicatur amplius vis huius ratio-
nis, quia conseruatio substantiae cali, quae non
est nisi continuata creatio, distincta actio est a
motione locali cali, vt est per se notum, tum quia
talis motio non sequitur ex vi creationis, vel conseruationis,
vel proximis agentibus, nam conseruatio est im-
mediata a solo Deo, sicut creatio, motus autem
localis est immediate ab intelligentia creata, & a
Deo tantum vt concurrente cum illa, vt supponi-
mus, & motum sic factum putauit Aristoteles,
fuisse aeternum, & dicti auctores putauit fuisse po-
sibilem. Contrarium vero probamus ex eo, quod
dum res creatur fuisse in tempore, siue in eternitate,
necessario habet determinatum situm proxime
concreatum ab illo solo, a quo res creatur, &
per illius intentionem, & voluntatem talen-
determinationem habentem, neque aliter intelligi
potest determinata voluntas creandi aliquid pra-
dictice, & efficaciter, seu executu: ergo situs ille
aeternus, quem calum habuit concreatum a Deo,
non potuit dari ab Angelo per motum localem:
ergo multo minus potuit auferri per motum aeternum,
quia quicquid concreatur cum re ab aeterno
creata, aeternum est, & consequenter per eternitatem,
& durationem aliquam infinitam per-
manere debet, vt satis declaratum, & probatum est.

Tertio argumento in hunc modum, quia pro-
prius motus localis supponit mobile existens *Probatus*
in aliquo loco non tantum ordine naturae, sed *tertio*
etiam ordine realis existentia in aliqua duratio-
ne indivisibili, & ita tota simul, siue illa sit ih-
stans, siue eternitas. Ergo repugnat motum lo-
calem esse aequo aeternum, ac ipsum mobile, &
consequenter absolutem, & simpliciter repugnat
esse aeternum. Antecedens notum est in Philoso-
phia, quia motus localis proprius non est transi-
tus non esse in loco ad esse in loco, sed est transi-
tus ab uno esse in loco ad aliud esse locale, seu
ab uno vbi ad aliud. Et hac ratione primus locus,
in quo Angelus exiit, non potuit esse per mo-
tum localem, nec per voluntatem ipsius Angelii,
sed necessario debuit esse per creationem, seu
concreationem, & per voluntatem creantis An-
gelum, vt in superiori tractatu libro quarto capite
undecimo numer vnde in probatum est. Et est ve-
rum siue cogitetur Angelus in tempore produc-
tus, siue ex eternitate. Et similiter calum crea-
tum in tempore non potuit incipere moueri ab
Angelo, nisi prius saltem per instantem existeret in
tali loco determinato, quem sibi concreatum a
suo creatore haberet: ergo similiter si calum esset
ab aeterno creatum, priusquam moueretur habe-
re debuisse certum locum sibi concreatum, & a
solo creatore datum: illud autem prius non po-
tuit esse solum transitorum instantis, sed indivisi-
bilis eternitas, in qua supponitur tale corpus crea-
tum: ergo non potuit tale corpus localiter mo-
ueri ex eadem eternitate.

B 2

Tandem

*Probatur se-
cundum pars
prædicta.*

E Z
lis, op-
im, et

17
18
19

19
Probatur
quarto ex
comparatio
ne locationis
relata.

Tandem declaratur hoc ex comparatione ad alios motus. Et in primis omnes facentur, motum localem rectum non potuisse esse eternum. Illa autem repugnantia non potuit oriri ex defectu spatij, nam imaginaria spatia infinita sunt, & ex hac parte non repugnat motum rectum esse infinitum, seu in infinitum durare. Vnde si Deus voluisse totum hunc mundum loco mouere extra totum locum, seu spatium adaequatum eius, sine dubio posset id facere, sicut posset alium mundum extra istum creare, & corpus per vacuum mouere. Et eadem ratione posset motum illum totius mundi per infinitam successionem continuare, sicut posset alium, & alium mundum aequaliter, vel maiorem in infinitum producere: ergo ex parte spatij, seu capacitatis non repugnat motum rectum esse eternum. Nec etiam repugnat ex eo, quod per motum rectum deseritur totus locus, per circularem vero non nisi secundum partes, nam si alius ex parte spatij est capacitas ad occupationem noui loci rotalis, & descriptionem totius loci prioris, impertinens est illa differentia ad inferendam repugnantiam in uno motu potius quam in alio. Ratio ergo repugnantiae in motu recto solum est, quia corpus mobile motu recto necessario supponi debet praexistentis in aliquo certo loco, & consequenter si tale corpus est eternum, aliquem aeternum locum concreatum habuit, quem in eadem aeternitate amittere non potuit, ac proinde cum per motum localem priorem locum amitteret, non potuit ab eterno, sed in tempore ita moueri. Quod aequaliter procedit in motu circulari, quia licet non sit a toto loco respectu mobilis, sit per amissionem totius circus, & per mutationem uniuscunq[ue] partis, aut astri, ut Solis, luna, & similium a toto loco suo, & ita est eadem ratio.

20
Item ex ob-
jectu reali
locationis.

Idem videri potest in motu intensionis, seu alterationis: nam si homo ab eterno crearetur sine gratia concreata, non posset illum recipere nisi post infinitam durationem, ac proinde in tempore: vel si cum natura reciperet gratiam qualiter concretam, non posset illum nisi in aliquo determinato gradu recipere, quia oppositum repugnat actioni physice singulari: talis autem gratia non posset deinceps intendi successivè per totam aeternitatem, non solum quia fieret infinitè intensa (nam hoc, consequenter loquendo, non repugnat, cum latitudo intensa gratia definita non sit) sed solum quia res facta in aeternitate in certo gradu, in eo necessario per aeternitatem manet sine diminutione, vel augmento: eadem vero ratio est de situ determinato secundum singulas partes, ut declaratum est. Deinde Angelus ab eterno productus cum aliqua cogitatione coexistente simul sua creationi, non posset illum intendere, vel mutare, aut omittere, & ad aliam transire, nisi post infinitam durationem, solum quia res concreata cum re eterna est etiam eterna, ac proinde per infinitam durationem necessario permanens immutabilis. Idem ergo est de situ concreato ipsi calo. Ex quo evidenter concluditur, non posse motum localem in corpore ab eterno creato esse eternum. Quoad has ergo duas partes evidenter probatur, mundum non esse eternum.

21
3. PROXIM-
Evidenter, sed
adverso 4.
et 5. ordene.

Dico ergo tertio. Non potest evidenter, & absolute demonstrari, nullam rem mundi sive spiritualis sive corpoream, sive corruptibilem, sive incorruptibilem esse eternam. Hoc late tractavi in dicta disputatione vigesima Metaphysic. sectione prima, ostendendo non repugnare, res permanentes ab eterno creari, & per aeternitatem conseruari sine via mutatione, quandiu Deus illas ita conserua-

re voluerit: quia de ratione creationis non est, nihil, seu non esse rei duratione praecedat creationem, sed satis est, quod praecedat natura ordinis, quia res de se non habet esse, & nihil est, nisi ab alio recuperet esse. Quam sententiam bene etiam defendit Vasquez dicta disputat. 177. 1. part. cap. 3. & Dan. Malon. in 2. dist. 1. disputat. 7. m. 2. & 3. affirmat. Dicit autem ille cum Durando, res permanentes corruptibilis natura sua relicta non potuisse ab eterno produci. Ego vero licet rem ab continentem veram esse censem, nimirum rem corruptibilem, si crearetur ab eterno, necessario debet & immunita à corruptione per aeternitatem quan- dam conseruari, quod videtur à natura rei corr- putabilis alienum: licet (inquam) hoc verum sit ab- solute loquendo, nihilominus ex suppositione quod res corruptibilis sit creat ab eterno, necel- fatio sequitur, ut corrupti non possit per al- quam durationem infinitam, imo neque annihi- lari, quia repugnat rationi aeternitatis omnis ta- lis mutationis, ut probatum est. Quamus illa dura- tio non habeat certum imaginarium terminum à parte post, sed voluntate diuina determinandum sit, ut ibi declarauit, & ideo censui, non esse necel- fariam illam limitationem, seu conditionem, qua in ipsam conditione aeternitatis intrinsecè in- cludatur.

Vnde dico quarto. Licet non possit absolute deponstrari, omnes res creatas in tempore, de + hoc non ab eterno factas esse, nihilominus efficiatur ostendi potest, hoc & convenientius esse ex parte ipsius Dei, & magis consentaneum naturae creaturarum rerum, & secundum extrinseca testimonio, vel indicia credibilia. Prima pars probatur, cum quia res creatae in tempore evidenter ostendunt dependentiam à supremo ente per essentiam, & indigentiam influxus eius, ut existere valeant, quam si ab eterno semper fuissent: cum etiam quia hoc modo manifestatur apertius. Deum non ex necessitate naturae, sed liberè mundum, & omnes res eius produxit: tum præterea, quia taliter constat, Deum non propter suum commo- dum, sed propter solam voluntatem beneficendi alijs res processit. Cum enim Deus ab eterno statim sibi sufficientem, & summè felicem, acbe- atum habuerit sine creaturis, plane ostendit, illis propter se non indiguisse, sed ex sola bonitate sua illis se, quando voluit, communicasse. Ergo ex parte Dei fuit hic modus creationis convenientius. Deinde ex parte creaturarum res datur, quia omnis creatura substantia vel est corruptibilis, aut falso mutabilis, vel secundum locum, vel secundum aliquam qualitatem, & passionem saltem perfectiorem, seu per actum immanem: nec est consentaneum naturae eius, ut pro infinita du- ratione in eodem statu permaneat. Sed statu eger- nitiatis necessario secum afferat hanc immobilitatem, ut declarauit: non est ergo à parte ante con- sentaneum naturae creationis eternas esse. Dico au- tem à parte post non ita repugnat quia infinitas durationes in posterum numerum atque cōpletur, sicut à parte ante necessario est afferendum posita eterna creatione. Pro tertia vero parte de credibilitate ex signis, vel testimonij eternis, præter testimonia fidei nostræ, induci pos- sunt testimonia Philosophorum ante Aristotelem, nam, ipso etiā testit. i. de calo, text. 102. Oci mundū generant, imo hic videtur fuisse communis fere cōfensus gentium etiam infidelium. Item historie omnes tam diuina, quam humana iuvant, quia in eis ad summum inueniuntur vestigia antiquitatis mūdi quinque, aut sex millium annorum; nam histore Moysis hanc antiquitatem non transcendit, & etiam creditur esse antiquior omni humana histo- ria, ut Joseph. l. contr. Appionem à principio eleganter ostendit.

etendit, cuius sententiam Patres confirmat, Clemens Alexandr. libr. 1. St. Ios. Iustini. Apolog. 2. pro Christianis, versus 1. in Tertull. in Apolog. cap. 19. Euseb. in Proem. ad Chron. & lib. 10. de praep. at. Euang. cap. 3. & August. lib. 18 de Civit. cap. 8. & 37.

Vnum verò supererit theologicum dubium huius loci proprium, videlicet, an veritas de mundi creatione temporali, & non æterna sufficienter probetur ex illis verbis, Genes. 1. In principio crea. it. Deus celum & terram. Quod dubium de mundo visibili nunc tractamus, nam de Angelis, & supra in suo loco dictum est, & nunc an illorum creationis verbis comprehendatur, nondum discussimus. Ratio autem dibilitandi est, quia ex loco habente plures sensus, & expositiones, nihil certi probari potest: sed ille locus est huiusmodi: ergo. Maior videtur nota, quia si in alio sensu verba illa verificari possunt sufficienter, alioquin efficaciter, & de fide comprobare non possunt. Minor etiam confat ex variis sanctorum expositionibus, & ex ambiguitate illarum vocum in principio, utraque enim multiplicis significacionis est. Nam particuliarius & frequenter sit designatiuus temporis, aut loci, iuxta propriissimam Latinam significacionem, tam in Scriptura sepe ponitur pro particula prout ad Hebr. 1. Non iste loquatur est nobis in filio, id est, per filium, & Psal. 121. Et at pax in virtute tua, &c. Aliquando equa ualeat dictio cum, ut Osee 4. Lugenitera, & infirmabitur omnis, qui habita in ea, id est, beata & grata est, cum bestia, & 2. Petr. 1. Ministrare infi- de vestra in ueritate, in virtute autem scientiam, &c. Psal. 2. Seruus domino in timore, & exultare in ueritate. Similiter etiam vox principium, significare quidem potest temporis initium, tamen etiam significare potest primam inter res creatas, illam scilicet ante quam non est alia producta, sicut fundamentum dici potest principium domus: item principium dicitur, quod in origine, seu productione actiuam est prius, & ita Pater inter diuinam personas dicitur principium, & fons illarum, & filius dicitur principium Spiritus sancti, & similiter Verbum diuum dicitur principium creaturarum, quia omnis uerba in summa sunt, Ioan. 1. & cap. 8. interrogatus Christus. Tu quis es? respondit, Principium qui & tu es. Alter iuxta proprietatem vocis Hebrei illi dictio principio correspondentis, dicitur, nomine principij significari aliquando principem, & ducem, & caput, vel summauim torius rei.

Hinc ergo varia orta sunt lectiones, & interpretationes illorum verborum. Inter quas illa est famosa, & celebris, qua exponitur, in principio, id est, in filio, quia filius principium est, vt ex Ioan. 8. diximus, & ita particula in, idem quod per significat, sicut ad Colos. 1. ait Paulus, in quo condita sunt uerba, & sicut de eodem ibidem dicit, In quo habuimus redemptonem, & iterum infra, ipse est ante omnes, & omnes in ipso consistunt. Et hanc expositionem probant Hilarius in psalmi 39. In capite libri scriptum est de me, & Hieronymus in principio Question. Hebrei in Gen. Ambros. libr. 1. Examen. cap. 3. 4. & 6. Augustin. lib. 1. Gen. ad liter. cap. 2. & lib. 11. de Civit. ca. 32. & lib. 12. Confess. cap. 38. & in Imperf. Genes. ad liter. cap. 1. & Origen. hom. 1. in Gen. in principio. & Rupert. lib. 1. c. 3. Et ad hanc expositionem reducitur, quod alij dicit, in sapientia, aut verbo suo Deum creasse mundum.

Alia expositio illorum verborum est, In principio creauit Deus celum, & terram, id est, res, quas Deus primum, & ante omnes alias creauit, sunt celum, & terra, iuxta illud Psalm. 101. Initio tu Domine terram fundisti & sic viderur exponere Augustin. lib. 11. de Civit. cap. 6. cum dicit, Porro si literas scire, maxime que veritas adiungit, in principio fecisse Deum celum, & terram, ut nihil ante fecisse intelligatur, quia hoc potius esse dicitur, si quid fecit ante cetera cuncta, que fecit,

Fran. Suarez de opere sex dierum.

procul dubio non est mundus factus in tempore sed cum tempore. Et hanc expositionem inter alias ponit lib. 1. Genes ad liter. cap. 1. & in Imperf. super. Genes. cap. 3. & Basil. homil. 1. Examen dicens, ad hanc deprendendes celum, & terram, quae fundamenta quedam, & bases fulcrales uerbi spiritus in celo & terra, & per se stant. Et similiter loquitur Ambros. lib. 1. cap. 4. Eucher. lib. 1. in Gen. cap. 1. Omitto alias expositiones, tum quia minus probabiles sunt: tum etiam quia haec sufficiunt evidenter ad huius testimonij vim cludentiam contra mundi æternitatem. Quia etiis mundus ab æterno creatus est, factus fuisse in principio id est, in Verbo, sapientia, vel filio, & inter omnia creata prima esse celum & terra, ita ut ante illa nihil creasset Deus, sed illa essent veluti fundamenta cæterarum rerum, nam in eadem æternitate id habere potuerint.

Nihilominus diuidum est, hoc testimonio efficaciter, & de fide probari mundum non ab æterno, sed in tempore, vel cum tempore, seu in initio temporis, vel instantis, aut alicuius creatus durationis fuisse creatum. Probatur primo, quia verba ipsa simpliciter, & sine uilla vi, aut proprietate intellectu hunc sensum preferunt, & ideo nullo modo excludendus est. Presertim quia cum sermo illi sit historicus, in omni proprietate, ac simplicitate sermonis verba eius accipi debent. Secundo, quia illud principium a signat Moyses tanquam initium tam illorum sex dierum, in quibus completa est mundi institutio, quam torius temporis subsequentis. Vnde optimè colligit Basil. dicto libr. 1. ex illo testimonio conuincit, non fuisse per res annos durationis temporis, sed uerbi mundi, quam possint utrumque ad illud principium suputari. Tertio, quia in cap. firmatur deum Trinit. definit Concilium Lateran. Deum sua omnipotenti virtute ab initio temporis condidisse mundum, in quo tacite exponit verba Moysi de initio temporis, & ita ibi esse definitum hunc sensum, multi moderni existimant. Quarto, quia in hunc sensum conspicunt omnes Patres, nam licet alios adiungant, hunc tanquam proprium, & primarium, & fundamentalem supponunt, vt videlicet in Hieronymo, Ambros. & Basil. locu. citatis, & Chrysost. homil. 2. in Gen. Athan. in illa verba, Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, Tertullianus aduersus Hermogen. cap. 19. & sequentibus, Cyrillus libro quinto Thesauri cap. 6. & consentit Augustinus dicto libr. 11. de Civit. cap. 6. & libro primo Genes. & ad liter. c. 1. & 2. lib. 12. Confess. a. c. 28. vsq. ad finem. D. Thom. p. q. 46. art. 3.

Neque obstant, quæ de alijs expositionibus allata sunt: nam qui ut literales illas admiserit, sati sit ex non debet villo modo hanc excludere, sed in ea positionibus dem litera plures literales sensus admittere, vt allatis numeris probabilior Theologorum sententia fertur, de qua 24. & 25. re alibi. Et quidem posterior sensus ex duabus primis satis consentaneus est literæ, & proprietati verborum, multumque a Patribus approbatus. Videtur tamen mihi ita inuolueri, & includere hunc tertium sensum, vt necessario illum inferat, nec separari commode possint. Quia ita Moyses affirmit, celum, & terram esse primas res creatas a Deo saltem ex yisibilibus, vt etiam affirmet, creationem illarum incepisse, cum antea non fuisse, & ita simul tradit principium ipsius creationis, & rerum, a quibus mundus incepit. Altera vero expositio licet rei scienda non sit, maximè propter Patrum auctoritatem, vel est addita allegorice, vt quidam loquuntur, vel secundum sensum literalem reconditum, & ab Spiritu sancto interpretum, non tamen ad verborum contextum, & historiq. veritatem necessarium.

)(

E Z
lis, op-
im, et

ROM
LVI

2

CAP V T III.

*An celum aetherum in principio temporis
creatum fuerit.*

*Pro hac q.
suppositio i.
nominis
principi
intelligi in
tum dura
tionis.*

HActenus explicuimus, quando, quomodo, & consequenter verba illa, *in principio creavit Deus ex* posuimus, nunc de rebus ipsis per hanc propriam creationem productis dicendum supererit, & consequenter sequentia verba, *celum & terram, expon* emus. Vnde supponimus, nomine *principi* nos semper intelligere illud primum instantis, in quo mundus per propriam, & rigorosam creationem factus est, prinsque de celo, postea de terra dicemus. Deinde supponimus, celum illud fuisse corporis, nunc ex sensibili, & locum corporalem intelligi cor. replens. Nam licet Augustinus interdum de *spacio quatinus* Angelis id interpretari videatur, ut infra videbinus, certissimum nihilominus est, non esse excludendum verum, & corporale celum, quia haec est propria significatio vocis, & non est admittenda improprietas, ac metaphora in ingressu historica narrationis sine cogente necessitate, qua nulla hic est, nec auctoritas; quin potius cum Ecclesia in symbolis fidei unum creatorum celum, & terra constitutum, ita plane celi nomen interpretari videtur. Idemque argumentum ex capite *firmatus* desumitur, & ex *Attributis statim ostendetur*. Suppono denique triplex esse celum ex modo loquendi Scripturæ, & Patrum, scilicet, empyreum, aethereum, & aereum: empyreum vocatur supremum omnium celorum, quod est veluti per antonomasiam sedes Dei, & proprius locus beatorum, aereum notum est, sub aethereo ergo omnia corpore simplicia inter celum empyreum, & elementum aeris contenta comprehendimus, de quibus primò tractamus, quia empyreum minus notum est; & aer iuxta communem & philosophicam morem non tam propriè celum nominatur.

Ratio ergo dubitandi est, quia unum, vel præcipuum ex his celis est firmamentum, in quo fixæ stellæ insunt: sed firmamentum non fuit creatum in primo instanti creatoris mundi: ergo nec celum aethereum, neque aliquid ex ceteris in dicto spatio contentis. Maior nota est ex vsu Theologorum cum D. Thom. 1 p. q. 68 art. 1. & sequent. & potest sumi ex illo Daniel. 12. *Qui dicit fieri fulguribus quasi splendor firmamentum: & qui ad iustitiam erudiant mulios quasi stellæ in perpetuas aeternitates* Minor autem probatur, quia paulo post in eodem cap. *Gen*. dicitur firmamentum die secundo factum. Consequenter denique probatur, tum quia eadem ratio est de ceteris celis illius ordinis, quæ de celo stellaro, cum sit illud spatiū interiectum inter celum empyreum, aut cristallinum, seu primum mobile, & supremum planetarum, non debuit vacuum in eo instanti relinquī. Neque eriam debuit aliquo corruptibili corpore postea inde inciendo, vel in aliud transmutando repleri, cum vicina corpora superius, & inferius essent incorpribilia. Ergo melius consequenter dicitur, nullum celum aethereum tunc fuisse creatum, sed illud totum spatiū, quod hī celi replent, tunc vel aere, vel materia informi, vel imperfecte formata plenum fuisse, donec celi fuere formati. Et hoc confirmatur, quia legimus, solem, lunam, & stellas quarto die fuisse facta: eadem est autem ratio totius, & patris: ergo omnes isti celi non primo instanti creati, sed postea successiū facti sunt.

3. *Opinio qua-
dam refer-* Potest in primis hoc loco referri opinio dicens, nomine celi non significari determinata corpora, sed summatum sub illis vocibus comprehendi

omnes res vniuersi. Sed hac sententia non est ^{ad hanc} trahenda, quia potest & verum, & falsum fuisse, & ideo in discursu huius libri paulatim endabitur, & in fine illius vera refutatio concludetur. Vt unque vero intelligatur, negarior potest, quin per illas voces corpora diversa, seu partes distincte vniuersi significentur. Hoc enim & verborum distinctio, & propria vniuersi significatio conuincit. Ideoque ita sunt semper communis sensu Ecclesiæ, & Patrum intellecta. Et ideo prius videndum est, quid per se & propriis nominibus significatum sit, & consequenter dicimus, an alia res sint sub illis primis significatis comprehensa, & quæ illæ sint, & qua ratione sub hac vel illa indicari intelligantur.

Igitur ip̄ præsenti puncto proportionem factam dixerunt aliqui in eo instanti non fuisse creatum celum aethereum, sed quo nunc loquimur, sed nomine celi solum empyreum significari. Hec colligitur sententia Bedæ *in principio Exæmeron*, quod erat iam Iunilio tribuitur, & ibi allegatur Hieronymus, de cuius sententia infra dicemus. Citareriam pro hac sententia Damascenus libro primo, capite *ex o*, ait enim, *In vniuersitate huius protractione celum illud conditum fuisse, quod iij, qui apud exteros sapientia laude floruerunt, Magi dogmata sibi vindicantes, omnibus utrum expersum vocant. Sed haec verba optimè de primo mobili, seu celo crystallino intelliguntur*. & in eis Damascenus carceros celos non excludit. Imò illi celo statim subiungit firmamentum, de quo & de alijs celis variis opiniones refert, & concludit: *Ceterum quo modo haec habant, omnia certe diuina iuſu facta a stabilitate sunt, diuinaque voluntatem, atque consilium profundissimum habent. In quo loquendi modo potius significat, celos creatos esse simul quam successiū, licet neutrum exp̄s̄ declaret. Magis indicant hanc sententiam Basilius *homilia terita Exæmeron*, ponens firmamentum factum quoad substantiam secundo die, & ab elementis distinctum, licet sententiam eorum materia fuisse productum. Item Origenes *homilia prima in Genes*. celum à principio factum à firmamento distinguat, & sedem Dei appellat. Item Anselmus *libro de imagin mundi* cap. 28. & Hugo Victorin. *in lumen sentent tract. 2. cap. 1. in fin. & Gloria Ordinar. Strabonis. & Abulensis. Gen. 1. & ex Scholasticis Bonavent. in 2. distinçt. 12. in primo dabo literali. Pluresque alios antiquos, & modernos autores refert pro hac sententia Perer. lib. in Gen. circa illa verba, *celum & terram*. Hanc verò sententiam ex modernis Theologis acriter defendit Molina in *tract. de opere sex dic̄rum* disp. 2. & Salmer. *l. 3. disp. 4.***

Nihilominus dicendum est, in illo principio mundi, seu primo instanti creationis eius creata esse omnia celestia corpora mobilia à primo mobili usque ad ultimam lunam sphaeram inclusi. In assertione non excludo celum empyreum, nec ea parte præcedenti sententia contradic, sed illam in caput sequens tractandam relinquo: tandem ergo affero, reliquos celos tunc creatos, siue illud aliud sit, siue non sit. Sic ergo assertio communis est inter Scholasticos in 2. distinçt. 12. quos paulo post referemus. Et præsertim sumitur ex Diuino Thoma 1 p. q. 66 art. 1. iuncto alio art. 1 q. 68. & paulo post auctoritate Patrum comprobatur. Ratione igitur probatur: quia verba Scripturae huic assertione non repugnant, imò illis est valide contentanea, & alioqui est valde conformis rationi naturali: ergo. Maior per se patet ex propria significacione nominis celi, & statim in numero secundum magis declarabitur. Probatur ergo minor *Examen* primò, quia nihil factum est à Deo per propriam, propria & rigorosam creationem, nisi in illo primo instanti: quicquid enim postea factum est, ex ma-

SVARI
de Anno
re G. dicit
arima

D

teria praecedente formatum est, vt omnes saten-
tur, & ex discursu totius fabricationis mundi a-
perie constabit. Sed cœlum aethereum quoad
omnia dicta corpora coelestia, non est producibile
natura sua, nisi per creationem: ergo in illo primo
instanti factum est. Consequens est nota, quia
non est credibile Deum in prima creatione rerum
alter creasse cœlum, quām natura eius postulat,
vel quām sit natura illius consentaneum: id e-
num neque ad manifestandam diuinam sapien-
tiam, neque omnipotentiam pertinebat, vt rāgue
enam magis ostendebatur subito, & uno momen-
to, ac imperio, nobilissima corpora, nobilissimo
etiam modo, prout natura illorum postulabat, ex
nullo creando. Neque aliud modus productionis
celorum in Scriptura fundamentum, aut velti-
giūm habet. Probatur ergo minor, quia cœlum
est corpus natura sua incorruptibile, & malter-
abile: ergo etiam est ingenerabile natura sua ex
praecedente materia, ac subinde natura sua postu-
lat per creationem produci.

Allumpro di celi incorruptibilitate intrinseca canon potest quidem aut demonstratione conuincere, aut ex Scriptura efficaciter probari. Nihilominus est aperta lentitentia Dionyij cap. 4. de atum. namibus in prima eius parte, quam Scholastici, & Philosophi tam gentiles, quam Christiani communiter magis probant. Et quidem si ratione spectemus, est multo verisimilior, tum quia celi facti sunt, ut perpetuo durent fine villa transmutatione etiam partiali, diminutione, vel augmento, que proprietates melius quadrant cum substantia natura sua incorruptibili, tum etiam quia facti sunt, ut non informis, conservant in se per alios effectus valde ignotum. Accedit, quod de illo celo empyreio vel nivalis, vel certe valde rara mentione in Scriptura est, ut cap. frequenti videbimus: alij vero celi, qui mouentur, & in haec inferiora influit, paxim nomine celi, vel celorum significantur: ergo maxime probable est, non fuisse exclusos a significatione nominis celi in illis primis verbis: *in principio erat Deus ceterum*. Denique potest ostendemus, etiam aërem sub illa voce comprehendi: ergo multo magis celi inter aërem, & empyreum ceterum comprehensum sit.

facti sunt, ut per ipsorum continentiam influentiam uniformiter disformem inferiora omnia per concavas generationes, & corrumpentes conseruantur perpetuo, quantum est ex parte talis configurationis vniuersi, ad quem inenim aptior eriam est natura incorruptibilis: tum præterea, quia nullum indicium corruptionis, vel mutationis tendit ad illam, in tanto temporis decursu in ea obseruatum est: tum quartus, quia per se videtur incredibile, solem, vel altra cætera esse corruptibilia, nec magis credibile est, corpori corruptibili, aut ordinis inferioris esse affixa: tum quintus, quia motus circularis celi de se perpetuus aliud quodcum indicium, & argumentum præbet incorruptibilitatis celi, ut maximus Aristoteles ponet: tum denique, quia corruptibilitas ab insensu proxima prouenit ex qualitatibus, & dispositionibus habitibus contrarium, quas cœlam non habet, nec cum aliquo fundamento ei tribu possumus. Cum ergo hec omnia incorruptibilitas fauere, & alioquin non fuerit Deo difficile, neandum repugnans, talia corpora de se incorruptibilia facere, hieque modus constitutionis vniuersitatis nobilior, magisque Dei omnipotentiam, & sapientiam commendet, non est, cur de incorruptibilitate celorum dubitemus, si rationem inquam spectemus. In Scriptura autem nihil invenimus huius veritatis contrarium. Imò primaverunt a Genesis illam conformat, ut statim ponderabimur. Dificultatibus autem, quæ ex operibus seculi, & quarti diei oriri videbantur, in 2. lib. explicando illorum dierum opera, plenè, ut spero, facilius faciemus. Facit ergo quædam difficultas, sed

Ex quibus à fortiori concludimus, non significari in illis verbis nomine *celi* materiam in formam, ex qua postea formati, seu producti sunt orbes coelestes, qui sub empyreo vsque ad lunam continentur, sive per materiam in formam intelligatur materia pura carens omni substantiali forma eiusdem, vel alterius speciei à materia rerum generabilium: sive intelligatur corpus aliquod imperfectum materia, & forma constans, ex quo postea per introductionem formarum perfectio-

Probatur ita
principalis
rationis ma-
ior propositio

E Z
lis, oper-
um, et

8.
Confirmatio
turque ex
Partibus.

9.
Bipartitum
consectariū
ex proximis
litteris.

Eius prior
pars ostendit
ur.

rum celestia corpora substantialiter producta fuerint. Vtque enim modo de illa materia informi opinati aliqui sunt; neuter autem iuxta litera proprietatem, aut veram rationem potest subfistere. De priori patet, quia materia celi nuda, & quæ nunquam tuit in formata forma carli, nec ad illam recipiendam proxime disposita, non potest nisi abutiri, & cum magna multumque voluntaria impropositate calum appellari. Talis enim significatio nec in aliquo vsu habet fundatum, nec in Scriptura illius vestigium invenitur; ergo sic exponere non est interpretari fideliter, sed ad libitum Scripturam corrumpere, quod in nomine *terra* latius infra videbimus. Ut omittam esse contra omnem rationem fingere illud miraculum, vel monstrum creandi puram materiam fine forma, sicut de elementari etiam dicemus.

10.
*Ostenditur
etiam postea
vix.*

10. In altera item opinione , licet ut probabile ad-
mitteretur , celos esse productos ex aliqua pra-
ciente substantia aqua , vel simili , nihilominus
non esset probabile , illam significatam esse nomi-
ne celi , tum propter rationem factam cum pro-
portione applicatam ; tum etiam quia alias non
posset ex illo loco probari aliquod celeste corpus
factum esse per creationem propriam in illo prin-
cipio , quod est contra omnes Patres , & contra
omnem rationem. Sequuta autem est clara , quia si
substantia illa imperfecta dicta est celum , quia ex
illa formanderant celi ; eadem facilitate posset
quis dicere , celum etiam empyreum ex eadem
materia esse formatum , quia est eadem ratio ; &
quia non potest oppositum ex Scriptura ostendti ,
vel efficaci ratione probari , data hypothesi , quod
alii celi essent ex tali materia formati . Quod au-
tem nec in re ipsa facta fuerit talis substantia im-
perfecta transmutanda postea in substantiam ca-
lestem , ratione a nobis ostensum est , quantum
materia patitur , nec ad ostensionem diuinę omni
potentia confert , multo enim magis illam mani-
festat , quod subito , & quasi vno & indiuisibili
fluxi perfectissima celestia corpora ex nihilo pro-
creauerit . Quod vero talis materia , seu substantia
imperfecta per nomina terra aut aqua in illo prin-
cipio Genesii significata non fuerit , in sequenti-
bus ostendemus . Et ad difficultatem sumptiam ex
productione firmamenti in libro sequenti cap . 2.
explicando opus secundi diei , respondebimus ,
quia non potest aliter plene dibitatione satisficeri .
Nunc ergo solum negamus firmamentum secun-
da die factum , fuisse celumstellatum , vel aliquod
ex celis supra elementa constitutus . Quid autem
fuerit , ibi dicemus . Et de sole , luna & stellis in
opere quarta diei dicendum erit .

CAPVT IV.

*Virum sub caelo in principio creato calum
en spyreum comprehendatur.*

Præsentis
capitis pun-
cta quatuor

in illa prima sententia comprehendatur. In quo
dubio quatuor puncta breuiter tractanda occur-
runt. Primum, an tale cælum sit? secundum, an
æternum sit? tertium, si temporale est, quando
creatum sit? quartum, an de illo in verbis illis
Moyse fuerit loquutus, de quibus suo ordine
breuiter dicemus.

*Caetani
op. no circa
i. punctum* Circa primum Caetan. in cap. 12. secundum ad Co. in th. sentit, non esse tale calum. Affirmar enim primum mobile, quod proxime est, supra calum stellarum esse supremum, & illum esse celestem patram, in qua Deus, & beati habitat dicuntur. Et additit, *Empyreum* sicutidem calum a posterioribus

traditam nullibi inuenitur in Scriptura. Ex quo inferre
vult, non esse tale cælum supra primum mobile,
aliás non facit intentionem suam probasset. Eadem
sententia tribuunt aliqui Augustino Eugubino in cap. i. Gen. vi. illum à graviori errore li-
berent, de quo in secundo punto dicemus. Ex proposito
hanc sententia allegari potest. Damascenus lib. i. cap. viii.
6 vbi supra firmamentum, & cælum stellatum fo-
lum vnum cælum agnoscit, quod in stellatum, seu
stellis expertem vocat. Et infra, illud cælum celi,
& primum cælum appellat, & à Philoponus co-
gnitum esse dicit. Vnde non immobile, sed potius
primum mobile illud manifeste ponit, & confe-
querent empyreum excludit. Baili, etiam h. m. 3. fol. 16.
Exaemer. duos tantum calos vtrum aereum agno.
scere videntur, & indicat Theodoret. q. 11. de causis
sententia plura statim.

Sed veritas communiter in Ecclesia recepta, & omnino certa est, ultra omnes caelos mobiles sunt quoddam cælum immobile, nobilis ceteris, & lucidissimum, ac pulcherrimum beatorum dominorum cælum, quod Empyreum appellatur. Non quia ita ignea natura (vt quidam falso putarunt, eo quod multa a Grece ignem significat) sed quia sicut ignis, lumen sua totus est lucidus, ita corpus illud lucidissimum est. Vnde Magist. in 2. d. dixit, vocatum esse Empyreum, id est, igneum à splendore, non à calore. Poret etiam alia proportiona inter hac corpora considerari, quod sicut ignis supremus est inter elementa, ita & hoc cælum inter omnes superiores orbes. Hanc ergo sententiam communiter receptorum Scholasticorum omnes cum Magistro in 2. d. 2. camque tribuunt Bede in Examen. Et Straboni in glossa qdinar, quos etiam Magister allegat, & D. Thom. p. q. 66. art. 3. & quod. 68. a. 1. ad. 1. Eadem sequuntur Alcuin, Raban, Lyran, & fere alii in Gen. & Hugo & S. Victor. In Summa sententiarum tract. 2. cap. 1. in fin. e. & Abulen. Gen. in explicatione operis quintæ diei, & in cap. 23. Exod. q. 52. & 53. Etante omnes indicavimus hanc sententiam Basil. nam fieri loco circa duos tantum caelos cum mundo visibili constitutam, tamen in homin. 1. Examen, sicut dicit, Angelos fuisse mundo visibili antiquiores, ita etiam ponit quoddam antiquum cælum illa substantia mundo visibili p. est. n. t. i. b. c. c. c. & c. Hoc autem cælum esse non potest, nisi quod nunc Empyreum appellamus. Theodoret. etiam d. q. u. in Gen. ponit quoddam cælum primum prima die ante lucem factum, & ab illo distinguuntur firmamentum secundo die factum, quod dicit factum exquis, tamen esse verum cælum, in quo sunt lumenaria. Et inter firmamentum, & primum cælum factetur esse aquas firmamento proxime coniunctas, & (vt ait) luminarium ardore temperantes, quas tamen cælum non appellat, & supra illas solum cælum primo trecentum constituit. De quo concludit, quod quemadmodum cælum s. t. ad. 1. p. regnime, terra autem pro paupere, ita cælum quod videmus, pro regnime supra positum cælum habet. Hoc ergo idem esse videtur, quod empyreum, quia supra omnes caelos visibilis, & ultra aquas supra caelos visibilis existentes illud inuincibile constituit, vnde etiam videtur immobile, & ad officium celorum empyreum illud constitutere. Tandem antiquioris omnibus Anaclet. Papa in epist. 2. dec. 1. in fin. de Verbo sic dicit: Dominus ex cælesti aura, ac empyreum in castissimam Virginis parissimum verum praesistrare redemptions carnem suscipiens, aduenit.

Secundo censetur haec sententia contenit
diuum Scripturam: nam licet propter ambiguitu
tem nominis cali, vel calorum, certa esse non pos
sit: nihilominus ubi Scriptura loquitur de calo
quod est singularis domus Dei, & domicilium
beatorum, de hoc loqui censetur, vt Psalmus 102.
Dominus in calo paratis sedem suam, & regnum suum o
mnia regnabit.

ubus dominabitur, & Psalm. 113. Celum celi Dominus, vbi Theodoret. Non hoc, quod videtur, sed illud, quod superius est, quod hanc, & relativum est, quemadmodum hoc quod videtur, nostrum est tecum. Et simili modo recte intelligitur illud Deut. 10. Domini Dei uicelum est, & celum celi, & illud, quod de Christo dicitur Psal. 57. Ascendit in aliis, &c. & postea: Psal. 10. quia ascendit super celum celi ad Orientem. Ita enim de Christo exposuit Paulus ad Ephes. 4. Et profecto per se verisimile est, prae parate Deum Christo peculiare celum, excellentius omni celo mobili, stabile, ac quietum, sicut decebat corporis Christi maiestatem. Vnde de eodem celo recte intelliguntur alia loca, in quibus Christus dicitur sedere ad exterram maiestatu in excelso, ad Hebr. 4. & similia. Item illud: Corinth. 5. Scimus, quia se terrena domus nra habens habitationis dissoluatur, habitationem habemus in celo, domum non manu faciamus, eternam in celo. Et similia multa possunt per congruentiam interpretationem induci, licet non cogant.

Tertio addi possunt rationes, non quidem demonstrantes, sed multum suadentes, praeferunt similitudines nostrae fidei mysteriis. Cum enim in hoc celo non sit motus, vt supponimus, nec etiam sunt astra, nec lumen eius ad oculos nostros perueniat, & influentia eius vel nulla sit, vel non posset experimento cognosci, nulla superest nobis via demonstrandi celum illud creatum esse. Supposito autem articulo fidei, in quo credimus supernaturalem gloriam electis omnibus esse in celo paratum, nra credibile sit, illud celum esse distinctum ab omnibus celis, qui circa terram existunt, omnusque sicut loco, ita etiam natura, & perfectione excellens. Moneor primi quidem, ac precipue propter honorem corporis Christi, de quo certum est, in supremum celum ascendisse, vt latius ostendi, & declarauit in 2. tom. 3. p. disp. 31. sect. 1. encl. 3. Non est autem verisimile, Christum stare supra celum in motu perpetuo existens, alias vel non haberet fixos pedes in certa parte celi, sed sub illis semper celum percurreret, vel cum ipso celo semper Christus raperetur: hoc autem secundum absurdissimum est, & primum parum decens. Deinde procedit etiam hac ratio in corpore sanctissime Virginis, & aliorum, qui forte iam sunt cum suis corporibus in celo. Moneor secundo, quia omnes celimobiles facti sunt quasi in ministerium viatorum hominum, & vt illis suo modo deferunt: ergo decuit, vt aliquod excellentius fieret solum ut esset locus gloriae beatorum, & quasi thronus corporalis, in quo Deus specialiter regnet, & vt scit inter Angelos dantur quidam ministantes, alijs assistentes: ita inter corpora cœlestia præter ea, quæ sunt ad ministerium generacionis, aliquid sit solum, vt in eo sancti spiritus, & homines Deo assitant.

Moneor tertio, quia in damnatorum supplitione Deus speciale locum, & ignem inferni ab initio destinavit, qui nullum alium usum in mundo habet: ergo maiori ratione credendum est destinasse quoddam celum, quod futurum est regnum, & sedes beatorum, vt de illo etiam corporaliter intelligatur Christi verbum Matth. 25. Visite benedicti Paris mei peripite regnum, quod preparauit est ab origine mundi: non enim ab origine mundi preparata fuit spiritualis gloria, nam hæc in prædestinatione ante mundi originem in æternitate præparata est, vt habetur ad Ephesi. in executaione autem non præparatur, nisi quando datur: locus autem illius gloriae, ad extra, & in executio-ne ab origine mundi præparari potuit, sicut ignis eternus angelis, & damnatis paratus fuit. Ultimo huius celi constitutio non parum ad vniuersitatem complementum pertinet, eiisque pulchritudinem auget, sic enim totum vniuersum corpora in duo extrema fixa, & immobilia clau-

sum est, quæ sicut situ extreme distant, ita etiam proprietatibus: nam vnum est maxime densum, & opacum, alterum lucidissimum, & subtilissimum, & in utroque aptissima proportio in ordinem ad fines bonorum, & malorum hominum, & Angelorum inuenitur. Neque contra veritatem hanc difficultas aliquid momenti inuenitur.

Secundum punctum erat de antiquitate huius celi, an videbatur æternum sit: quod potest in-
terrogari vel de æternitate per se, & ab intrinseco, punctum
vel de æternitate per effectum æternam Dei, quid Eugenius
Priori modo videtur possuisse hoc celum æternum Augustinus Eugenius, in cap. Gen. 1. in principiis expositionis illorum verborum: In principio
erat uero Deus celum, & terram, cuius auctoris propria
verba hic referre non possum, quia in correcto co-
dice, quo vtor, obliterata omnino sunt, & expun-
cta. Benedictus autem Pererius refert, illum do-
cuisse, celum empyreum esse quipiam aeternum, & incre-
atum, hoc est, esse lucem, & claritatem quandam manantem
ex Deo: et a in qua Deus est, & ad cuius participationem,
atque fruitionem tam boni Angeli, quam viri iusti admittuntur. Vnde ipse intelligit, Eugenius afferre, que
celum empyreum esse a iquid, quod non est Deus,
& nihilominus aeternum, & increatum esse. Ideo-
que illam sententiam per absurdum, execrandam,
& a Christi disciplina abhorrentem vocat. Alij
vero simpliciter errore in fide vocat, ut Catherin.
in G. & Molin. i. p. tract. de Operis ex dier. disp. 3. & alij.

At vero Daniel Malon. in 2. d. 2. disp. 7. vt Eugenius
num ab hac nota liberet, dicit, per celum empyreum illum non intellexisse corpus aliquod, nec lumen ad
lumen spirituale reipsa distinctum à Deo, sed cla-
ritatem diuinam, quæ Deus ipse est. Ac proinde
Eugenius abusum fuisse nomine celi empyrei,
maleque illud interpretatum fuisse, ac proinde
negasse verum celum Empyreum corporeum,
non tamen in tam absurdum errorem incidisse,
vt aliquid distinctum à Deo, & quod Deus non
sit, increatum esse affirmauerit. Potestque inter-
pretatio hæc fieri verisimilis ex testimonij Scripturæ, quæ pro sua sententia Eugenius inducit,
quæ est illud Psalm. 103. Amictus lumine, sicut vesti-
mento & i. Tim. 6. Quilucum habitat in celo, &
illud Ioann. 17. Clarifica me! ater claritate, quam ha-
bus, priusquam mundus heret apud te. Item quia dicit,
celum empyreum esse illam lucem, & claritatem
Dei, quæ iustis pro mercede promittitur, quæ cer-
te non est nisi lumen increatum Dei. Multaque similia leguntur apud Eugenius. in lib. de rebus incor-
poris, & inuisibilis, in quibus hunc sensum indicat.
Ait enim, esse lucem diuinitatis, quam semper cum Deo
fuisse necesse est, & adiungit: Et hoc si celum empyreum
est si per ab eterno fuit celum empyreum, id est, immensa
lux diuinitatis id est, beatissimum illud, quod si supra celum,
quod appellare non audeo: nam neg. locus est, neq. corpus.

Addit vero Eugenius multa, quæ sensum
hunc destruere videntur: nam in primis de illa
luce ait, Hæc lux manet duxata à Deo. Et infra, Hæc
est celum empyreum nascens proficiens, manans a diuina
lute. Quod nunquam dixerim ego creatum, paratus recan-
tare si malefentio. Et quod mirandum magis est, de
hoc ipso celo, seu luce ait, Hæc lux an corporeas sit, an
incorporeas quadam, non facile dixerim quod de luce di-
uinitatis, & quæ Deus est, dicere stolidissimum
est, & pluquam hæreticum, si fas est dicere:
maxime quia subiungit, Arbitrari etiam talen est
vi hæc corporeas, & nostra posse esse, & diu quasi simulacrum eius, vt illa sit diuissima lux nota, in visibilius &
animo, & oculis, qualem Christus ostendit, cum vestimenta
eius facta sunt alba vtris, & fuses eius vslentur, &
qualem ostendit Moys in rubo. Si ergo lux illa visibilis
est corporeis oculis, quomodo potest esse ipsa di-
uinitas? Accedit, quod in Cosmopœia in inicio
expositionis operis secundi diei globos cœlestes, ait,
est cœlestes auras, quarum una est aura Dei, ab splendore pe-
renne

E 2
lis, op-
im, et

1001
101

superiori vniuerso, etiam si plura corpora complicitatur, licet fateamur de celo visibili esse loquuntur, non est necesse, ut loquatur de celo tantum secundum illam partem, quæ visu attingi potest, nam haec machina celi simpliciter visibilis est, licet non possit tota visu penetrari, & ideo cum dicitur Deus creator cælestis machina, non intelligitur tantu' creasse illam quoad illam partem, quæ visibilis est, sed absolute totam, atque adeo etiam empyreum celum. Quæ argumenta sicut rest' probant, celum empyreum ibi esse comprehendens, ita à fortiori coniunctum celos visibilis non esse exclusos, ut in superiori capite traditum est.

17.
Ad fundam.
contrarium
in num. 14.
Pro confir.
ibid. ad-
ducta capi-
sequens in-
stituitur.

Atque ita responsum est ad fundamentum contraria sententia, & loca etiam Patrum obiter explicata sunt. Prima vero confirmatio petit, ut de huius celi natura, proprietatibus, & efficientia, seu effectibus aliquid dicamus. Quanuis enim haec philosophica esse videantur, re tamen vera physica non sunt, quia celum illud, licet ens materialis sit, in rigore tamen non est ens mobile secundum ordinariam potentiam, nec per motum cognosci potest. Et propter similitudinem rationem non cadit sub Metaphysicae naturalis consideratione: præfertim quia huiusmodi celum etiam est extra obiectum eius, eo quod materiale sit. Sola ergo Theologia potest aliquid de proprietatibus huius celi inuestigare, nam per reductionem quandam ad accidentalem gloriam beatorum pertinet. Et nihilominus etiam Theologi vix possunt de natura vel proprietatibus huius celi quippiam inuenire, quia nihil sere de illo reuelatum est. Et ideo longa disputatione omissa, quæ in his, quæ proposuit, verisimiliora videntur, breuiter attingam.

C A P T V.

Dubium incidentis de natura celi empyrei.

I.
Affinitas.
quæ d. celum
empyreum
materiam. & for-
mam possit.
Prædicta
materiam cu-
iusmodi na-
tu' & sit, in-
quiritur.
Primus di-
cendi modus
non placet.

Secundus
etiam mo-
du' parum
probatur.

2.
In eodem z.
modo abru-
gendo excusit
abulens

Rimo igitur de natura, & substantia huius celi probabilius centeo, esse compositum ex materia, & forma, nam supponitur esse quantum, & corporeum, quod sine materia esse non potest: at quia perfectus ceteris esse creditur, formam etiam habere necesse est, quia illa maxime ad perfectionem pertinet, & ideo in omnibus celis ponitur, ut probabilior opinio fert. An vero materia illius celi sit altioris rationis, quam materia aliorum corporum tam cælestium, quam inferiorum, controverti potest. Scindendumque est, hanc comparationem fieri solere inter inferiores celos, & clementia, ceteraque inferiora corpora, seu materia, & in ea esse varias opiniones, quas tractauit in disp. 13. Metaph. sect. 11. Qui ergo putant, materiam cælorum, & elementorum esse eiusdem rationis, quia in pura potentia non existant specificam differentiam posse inueniri, consequenter dicent, etiam materiam celi empyrei esse eiusdem speciei cum reliquis, quia etiam est pura substantialis potentia. At illud fundamentum debile est, ut in citato loco ostendi. Qui vero putant, materiam cæli crystallini, & inferiorum esse eiusdem rationis cum elementari, quia omnia sunt ab intrinseco, & de se corruptibilis ex parte materie, licet ex parte forma habeant aliquem modum incorruptibilitatis: nihilominus dicere possunt, materiam celi empyrei esse altioris rationis, quia ab intrinseco incorruptibile est, & inalterabile. Et ita sentiunt moderni, qui solum celum empyreum in primo creationis instanti productum ex nihilo, alios vero celos postea ex aqua formatos autuant, ut Molin. & Salmeron.

Idemque opinatur Abulens, in cap. 23. Exodi q. 53. excedit tamen, quia non solum dicit celum illud licet corpus sit, & ideo non sit totaliter spirituale, tamen esse quasi spirituale, quia non est de

materia aliorum cælorum, sed etiam addit: *Imo non dicitur esse de materia. & scilicet de sexta essentia, quæ autem materiale non est, non conuenit cum cæbus materia. tis in natura, quoniam modo.* In quibus verbis obscurum est, in quo vero sensu dicat, cælum empyreum non dici esse de materia. Nam si ex vera materia cœstat, quomodo non est de materia? Fortasse tamen intellectus, non esse de materia, id est, non esse factum ex materia præiacente, scilicet ipse de alijs cælis operatur, quos habere materiam eiusdem rationis cum elementari, & ex illa præexistente fuisse progenitos arbitratur, & ita in hoc constituit differentiam inter celum empyreum, & reliquo. Et nihilominus illud dicit esse sexta essentia, quia licet ponat alios celos eiusdem materie cum elementis, nihilominus illos dicit esse quintam essentiam respectu elementorum, quia non tantum ab illis specie differunt, sicut ipsa elementa inter se distinguuntur, sed etiam ratione formæ sunt incorruptibilis, in quo inter se conueniunt, & ideo cuiusdam quintam essentiam esse dicuntur. Atempyreum dicitur esse sexta essentia, quia secundum materiam, & formam est incorruptibile, ac subinde alterius rationis. Atque haec cum probabilitate, & consequenter dicta sunt. Quod vero vltimo hinc inferit, celum empyreum non conuenire cum cæbus materialibus quoniam modo, nullam confectionem, vel probabilitatem habet. Quia est omnia illa essentia vera, nihilominus celum empyreum cum ceteris corporibus incorruptibilibus in compositione essentiali ex materia, & forma generatim sumpvis, & in capacitatem tria dimensiones, & quantitatis, & in aliqua perpetuitate ab intrinseco: cum ceteris vero elementis in ratione communi corporis simplicis conuenire.

At vero iuxta opinionem D. Thomæ, quam veriorum existimamus, quod materia cælestis est diversa rationis ab elementari, non oportet in celo empyreum fingere altioris ordinis materiam, sed eiusdem generis cum cælesti, licet intra illud perfeccio speciei eo modo, quo in pura materia species esse potest, quia ex natura sua est ad nobiliorum formam determinata. Hac enim differentia cum proportione etiam inter materias inferiorum cælorum inueniuntur, supponendum, celos ipsos inter se specie distinguuntur, ut in dicto loco Metaphysica, consequenter loquendo, assertendum esse docui. Veruntamen, etiam si quis opinionem illam amplectatur, quæ totam materiam cælorum omnibus modis dicit esse eiusdem rationis, licet ab elementari sit distincta: nihilominus si ne repugnantia, & cum maiori probabilitate dicere potest, materia celi empyrei esse altioris rationis, à reliquo cælorum materia: non quia id sit simpliciter necessarium ad incorruptibilitatem ab intrinseco, sed quia ad maiorem perfectionem essentiali nobiliorum modum incorruptibilitatis spectat. Et quia tota illa perfectione celo empyreum tribuenda est, quia fini, propter quem creatus est, est maxime proportionata. Atque ita consequenter etiam dicere possunt sic opinantes celum illud esse eiusdem sexta essentia, ut explicauit. Nos vero quia credimus, hanc perfectionem habendi materiam specificam, & determinatam ad suam formam esse communem omnibus corporibus cælestibus specie diuersis, ideo non iudicamus necessarium, sed nobilissimum gradum specificum in illo genere quinta naturæ simplicis, in quo celi omnes superiores elementis creati sunt.

De forma vero empyrei celi solum quari potest, an sit anima. Sed in hoc credimus, tandem omnino esse rationem in illo celo, ac in ceteris inferioribus, ac proinde omnino certum esse illud, celum non esse animatum, nec formam eius esse

SVARI
de Angelis
re 6. dicit
animis

animam sicut de formis aliorum celorum in philosophicis questionibus de calo quæst. 5. dixi, & ex dictis supra de Angelorum substantia sufficienter intelligi potest. Nam forma, quæ in corpore, & per corpus non potest actionem vita exercere, non potest esse anima: at vero forma cali empyrei non potest in illo corpore exercere opera vita vegetativa: quia incorruptibile, & ingenerabile est: neq; etiæ potest per illud cognoscere, quia cum sit simplex, & incapax alterationis, non potest habere organa sensuum, per quæ talis cognitio, omnisque operatio animæ sentientis fit. Opera autem vita intellectualis proprie non exerceretur per corpus, nec forma, quæ est principiū intellectualis cognitionis, est potest forma corporis, nisi possit illo vivi ad talen cognitionem acquirendā, vt de Angelis oftensum est. Ergo materia illa cali empyrei, quantumvis sub alia ratione sit subtilior, & perfeccior, non est capax formæ, quæ sit vera anima, & quod hoc eadem ratio est de illo, quæ de inferioribus. Vnde quicquid difficultatis in hoc pū occurrit potest, ex generali quæstione, & offendit, quod calum non sit animatum, perennum est.

Secundo de proprietatibus huius cœli. Primum communiter receptum est, illud esse ab intrinseco incorruptibile, vt iam declaratum est, & consequenter etiæ mensurari vix, sicut de Angelorum substantia, & aliarum rerum interrupibiliū existentia dictū alibi est, præfertim disp. 50. Metaph. fct. 5. & 6. Dicitur etiam hoc calum esse immobile, quod sano modo intelligendum est. Non est enim ita immobile, vt sit omnino incapax motus localis proprii, ac physici: nam eo ipso, quod verū corpus, & quantum est, habet potentiam passiū ad localem motum saltem neutrām, vt Scotus loquitur: quia est vere in loco physico, & finito, & potest esse propinquus, vel remotius ad alia corpora, saltem secundum partes suas. Vnde si Deus voluerit, moueri ab aliqua intelligentia potuisse, neque id esset violentum tali corpori, quia nulla naturali perfectione propterea priuatur: quiescens ita nulla perfectio talis corporis est, licet respectu vniuersi possit esse conueniens. Vnde solum non mouetur: quia est superfluum, & finis, propter quem à Deo creatum est, minime cōsentanum, tamen hoc totum respectu particularis natura talis cali extrinsecum est, & ideo non est illi quiesita naturalis, vt motus circularis violentus futurus esset, si fieret, quanvis secundū legem ordinariam, & respectu ordinis totius vniuersi posset dicta extraordinarii, & miraculosis. Neque etiam obstat, quod hoc calum supremum sit, & ideo non habeat extrinsecum locum continentem, in quo possit moueri: tum quia hoc solum est verum de facto, nam posset Deus aliud calum supra istud creare, nulla facta violentia tali calo, sed iuxta confitum voluntatis sive vniuersum totum augendo: tum etiam, quia ad circularem motum non est necessarius superior locus extrinsecus contineat: sed absque illo physice, ac naturaliter fieri posset, sicut Philosophi de primo mobili exsiliaverunt. Accedit, quod calum empyreum vñiforme, ac prorū homogeneum esse creditur, totum lucidissimum, & secundū omnes suas partes æque splendidissimum, ac subinde æque perfectum: & ideo nec indiget motu circulari, vt secundū varias partes aliter, & aliter alijs partibus orbis applicetur. Neque si ita moueretur peculiarem violentiam patetur, quia nulla eius pars magis postulat esse in hac parte vniuersi, quā in altera, vel in hoc hemisphērio potius, quam in alio, cum omnes eiusdem rationis sint. Et ergo immobilitas illius corporis ex recto ordine vniuersi, non ex peculiari debito (vt sic dicam) talis natura.

Suarez de opere sex dierum.

Interrogant autem aliqui Theologi, an calum illud solidum, vel flexibile, seu fluidum sit. Quod dubium specialiter tractat Daniel Malonius in 2. disp. 7. fct. 5. Et probabilis censet esse corpus fluidum accidentis, & recedens secundū partes. Fūdatur, quia si esset solidum, non posset inferiū corporis beatis vel ad motū, vel ad locutionē, aut respirationem: item quia alias daretur perpetua corporū penetratio. Quas rationes ipsemet fatetur posse dissoluī, nihilominus tamē probabiliores esse, quam quæ in contrarium adduci possunt. Mihī tamē oppositum videtur longe probabilius.

Primo quidem, qā si illud corpus fluidum est, propter effectu ei mobile intra eundem locum secundum placent. varias partes, & per modū fluxus, & refluxus, seu accessus, & recessus. Hoc autē est contra receptum dogma omnium ponentium illud calum prorsus immotum. Secundo, quia illa species motū localis valde imperfecta est, non enim potest intelligi sine aliqua diuisione, cōdensatiōne, & rarefaciōne partium talis corporis, quæ repugnat corpori incorruptibili. Antecedē declaratur, quia si corpus beati ascensō ad illud calū, non penetrat per illud manens immotū, sed calum illud cedit corpori beati, necesse est, vt partes talis corporis diuidātur, vt dent locū humano corpori subintranti, & consequenter necesse est, vt partes secundū latera comprimantur, & posita transiente corpore beatissimā, vt ad priorē locum reuertantur, & cōtinuitatē iterum accipiāt, sicut nunc fit in aere, vel aqua. Tertio, quia ante ascensū corporū beatiorum calum illud replebat ad æquātū totū spatiū, in quo cōatus est: si ergo posita ad eundem locū, seu ad idem spatiū ascendant innumerā multitudō corporū beatiorū, & intra illud spatiū, ac calum recipiantur, & singula occupent spatiū sibi proportionata, & cum partibus cali non penetrantur, profecto necesse est corpus illud celeste condensari, vt in minori spatiū recipi posset, vel extra illud totum spatiū dilatari, seu ascendere per plures partes suas, qā non potest intelligi sine mutatione figuræ, & dispositionis antiquæ, alijque similibus imperfectionibus, illi perfectissime naturæ repugnantibus.

Denique ex alterius sententia conjecturis non fit probabilis illa sententia, quia necessitas illius proprietatis cali empyrei ad vñum corporum beatiorum nec probabiliter suadetur. Nam in primis quod spectat ad motū localem, poterunt beatiorū corpora in illo calo, vel per illud moueri, sicut per inferiores cēlos: possunt autē per cæteros moueri, vt tranfire, etiam diuīsibiles, vel fluxibiles non sunt: ergo idem erit in calo empyreio. Nec refert, qā diutius, vel permanentius in empyreio calo sint cōmoraturi, tum quia eadem est ratio de longa, vel breui mōra, & de plurib; vel pauciorib; motibus: tum etiā quia post diem iudicij quando omnes sancti homines iam erunt in corpore, & animo beati, libere discurrent per alios cēlos, vel per totum vniuersum, vt alibi tractatum est. Deinde ad loquendū nō indigebunt corpore cælesti tāquam instrumento, quo ad vocem formandam vñatur, sicut nos aere vñimur. Quia (vt ex materia de Beatitudine suppono) corpū gloriōsum nō erit in partib; internis vacuum, sed omnia illa interiora loca corporis, quæ nunc alimentis, excremētis, superfluis humorib; aut aere repletur, tunc purissimo, ac lucidissimo aere replebatur: illo erit. Vide 1. tom. 3 p. 48. fct. 4. & 5.

E 2
lis, oppr
im, et

ROM
ELI

tur; propter quam respiratione indigeant. Denique corpora beatae non erunt semper intra corpus cæli empyrei, sed supra conuexū illius plantas pedum habebunt, quando voluerint. Imo hic est quæsi, proprius illorum situs, & locus, sicut de Christi corpore alibi ostendimus. Quando vero beati intra ipsum cælum empyreum esse voluerint, nullum est inconueniens, quod semper penetrerent illud, idem enim erit de alijs cælis, quando per illa suo arbitrio transire, vel discurrere voluerint.

8. Ultimò circa viam agèdi cæli empyrei in alia corpora, vel in hæc inferiora dubitant Theologi anilud cælum hæc inferiora influat, vel ex felumen, aut aliquam qualitatem emittat. Res tamen est adeò ignota nobis, ut vix cœncturis possit aliud probabiliter ostendit. Nihilominus tamen sunt opiniones. Prima negat aliud influere. Hanc tenuit D. Th. in 2. d. 2. q. 2. ar. 3. vbi alijs etiam nonnullis placet, & Aleni. 2. p. q. 47. memb. 1. Prima ratio à priori esse pot, quia cælum empyreum non est factum, ad conferuandas res corruptibiles vel in individuo, vel in specie per continuam generationum successionem: sed tantum est factum propter perfectionem vniuersi, præteritum in ordine ad finem supernaturalem, ut sit beatorum domicilium: ergo est omnino abstractum ab influentia in hæc inferiora. Secundò, quia cæli non agunt nisi mediantem motu, ut de ceteris patet, vnde dici solet, quod si motus celorum cessaret, omnia hæc inferiora perirent, quia cæli nihil in ea influerent. Addi etiam solet, quod si mouerentur, non mouerentur motu: sed cælum empyreum est in motu. ergo non influit. Tertiò, illud supremum cælum nihil influit in celos fibi proximos: ergo neq; in remota elemēta. Consequētia clara est, quia iuxta principia bonæ Philosophie corpus remotum non agit in distâs nisi per proximum, vel agendo in illud. Antecedens vero patet, quia corpus illud non influit lumen in alia corpora celestia, licet in sceludissimum sit, alioquin videri posset: sed cælum non influit, nisi per lumen: ergo. Quare et explicari non potest, qualis influentia hæc sit.

9. Altera nihilominus sententia docet, cælum illud influere in hunc mundum inferiorum. Hanc sententiam prædit D. Th. 1. p. q. 6. a. 3. ad 2. & quodlibet 6. q. 11. a. 19. vbi exp̄s̄e contraria sententiam retractat, ut notat etiā Caiet. circa dictam solutionem ad 2. qui hanc ultimam sententiam amplectet, et ceteram censet. Et eandem sequuntur Richar. in 2. d. 2. a. 3. q. 3. Dur. q. 2. Egid. q. 2. a. 4. Argent. q. 2. ar. 1. Variæ autem rationes ad hoc suadendum afferuntur. Prima, quia vnumquodcūp̄ corpus materiale cōseruatur à proximo superiori corpore tanquā à loco naturali, in quo continetur: ergo primum mobile hoc modo cōseruatur à cælo empyreio, in quo continetur: ergo necesse est, ut cælum empyreum in illud influat, & consequenter per illam influentiæ agat in inferiora: quatenus virtutem influendi eius continet, vel roboret. Sed hæc ratio parui momēti est. Nam maior intellectus de conseruacione propriæ per propriam actionem, veram p̄ficiētiam falsa est, ut bene notauit Dur. sup. n. 7. quia elemētum ignis in sua sphera existens locus naturalis est purissimi aëris vicini, quem circumdat, & continet: ignis autem ille nihil influat in aërem, alioquin vel illum calefacet plus, quam natura eius postuleret, vel humiditatem eius minueret, quod non est illud conseruare, sed ad corruptionem disponere. Fingere autem aliam influentiam in igne, cōmentitum est. Item illud principium, quod omne corpus conseruatur à loco naturali, nullū habet fundationem. Nam si corpus conseratum sit per se factum per creationem, quia est natura sua incorruptibile, non indiget alia causa conseruante præter suum creatorem: imo à nullo alio conseruari potest, quia à nullo alio p̄det in esse, sicut neq; in fi-

ri. Si vero corpus illud sit natura sua corruptibile, ut aëris, & quodlibet elemētū: si illud non indiget conseruante per se præter Deum, sed solūm indigebit conseruante per accidentem, id est, non corrumptente, seu remouente prohibens, & sic habet ignis ad aërem, & ad hoc non est necessaria influentia positiva, ut per se patet. Ergo ut cælum empyreum sit locus suo modis naturalis proximi inferioris cæli, non est necessaria influentia, sed continentia cum debito, & conseruari ordine.

Secunda ratio est, quia si cælum empyreum nullam influentiam habet, non pertinet ad vniuersitatem vniuersi, quod est inconueniens. Sequela ad probatur, quia vniuersitas vniuersi est vniuersitas ordinis: ordo autem hic attingit secundum influentiam superiorū in inferiora, quia est vniuersitas regimini, quatenus in inferiora per superiora reguntur. Verum tamen hæc ratio parum etiam cogit, quia vniuersi, quantū in ad corpora attinet, per ordinem situum, & subordinationem corporū simplicium consentaneum naturis eorum sufficiens saluat. Sicut n. domus est vna, & imago eius est vna, et iamvis vna pars non habeat in aliis actiūm influentia: ita hic mūdis potest esse virus, & aliquod corpus potest pertinere ad vniuersitatem eius sine influentia, secundum aliūm convenientem ordinem. Sic ergo ut cælum empyreum ad vniuersitatem mundi pertinet, satis est, quod sit quasi pulcherrimum textū totius vniuersi continens, & quasi comp̄s̄ illud. Accedit, quod influentia, quæ nunc est, non est principaliter propter vniuersitatem, sed supposita vniuersi, ad eius conseruationem, & perpetuatem ordinatur. Vnde elementū ignis per se nihil influat in inferiora, sed per illud influat cæli, quia non potest influentia transire ad remota corpora, nisi proxima pars affectat. Si tamen posset fieri, ut cælum lumen nihil influeret in ignem: nihilominus ad vniuersitatem vniuersi pertinet. Et declarauerat statu vniuersi post diem iudicij: cæsabit enim influentia, & nihilominus vniuersitas mudi permanebit.

Tertia ratio philosophica, & valde verisimilis est, quia omne corpus naturale habet aliquād actiūm, & hoc videtur pertinere ad perfectionem formæ: hæc autem virtus in rebus non vniuersis non est ad agendum in seip̄s̄, sed ad agendum in alia. At vero cælum empyreum est substantia constans forma quadam valde perfecta in illo ordine: ergo non caret omni virtute agendi, non est autem perfectum, ut gradum animi attingat: ergo virtus eius non est actiua immanente actione: ergo transire: ergo est potens influere in aliis: ergo de facto influat. Hæc ultima consequentia probatur, quia illa virtus de se naturaliter, & necessariè agit, quia non est libera, ut suspendere influentiam valent, ut est per se notum. Neq; est et verisimile, ut proximum cæli sit incapax influentiæ eius, ut hæc ratione per perpetuo otiosus, & carens actione ob defectum pauci capacis, quia non videtur hoc optimè dispositioni corporū vniuersi, & sapientissime prouidentiæ diuinae consentaneū: ergo illa vna actiua cæli empyrei semper est in actu, ac subinde in cetera corpora continuè influat. Et hac ratione vniuntur Rich. & Egidius. Alij addunt p̄bationem ab experimento quodam, de quo statim videbimus.

Atque hæc ratio maximè confirmatur, quia hic ordo rerū per se pertinet ad perfectionem, & nullū habet incommodum, ut patet respondendo ad motu contraria sententia. Ad primū n. negatur consequentia: nam licet hoc cælum per se primo non sit factum, ppter influentiam, consequenter, & quasi per se secundū illa habere necessariū fut: quod debuit esse perfectissimum, ac p̄inde maximè actiū, nec debuit carere p̄portionato subiecto, in q; suam virtutē exercere posset. Ad secundū falsa est: in primis illa vniuersalis, p̄positio, & corpus non mouet

SVARI
de Anno
RE 6. d. ē.
annua

Vide 2. tom.
diff. 1. s. 1. q. 1.
& vli.

Vlma pro-
prias de-
influxem-
pyri in cor-
pora subi-
cta discuti-
tur.
1. Opinio-
nem.
1. Argum.

2. Opinio af-
firm. & ali-
qua re pro-
batur.

1. Ratio, sed
infirm.

mouet nisi motum. Nam licet fortasse in motu locali id habeat verum, quando unum corpus per se, ac immediate mouet, & impellit aliud, in motu alteracionis non est ita, potest enim unum corpus quietum localiter manens, aliud mouere per alteracionem propriæ, aut late sumptam, prout illuminationem, & omnem mutationem ad qualitatem per se tendentem comprehendit, quia nulla effatio, ob quam illa conditio motus localis in agente ad alteracionem, vel similem actionem necessaria sit, ut alibi latius dictum est. In alijs autem cælis necessarius est motus ad influendum, non per se, nec quia simpliciter necessarius sit in cælo, vel atrijs ad agendum, absolute in inferiora, sed quia est necessarius ad ordinate agendum, propter conseruationem vniuersi necessarium erat. Vnde ille motus solum est necessarius ut applicatio agentis ad paup. id est, ut sol, luna, &c. ad diuersas mundi partes applicentur, & ita possit horum aliorum influentia ad vniuersum extendi cum intermissione, & vicissitudine ad eius utilitatem necessaria. Nam si sol, v. g. in uno situ semper quiesceret, res sibi præsentes corrumperet, & alia propter eius absentiam perirent. Idemque suo modo verum est in cæteris planetis. Et in hoc sensu verum est mundum hunc inferiorem peritum fore, si cæli quiescerent, & non in alio, vt in Philosophia traditi, & attigi in Metaph. disp. 21. sect. 3. & disp. 22. sect. 5. præsertim in fine. At vero ad influentiam cæli empyrei non fuit necessarius motus eius, quia, ut supra dixi, in suo esse, & compositione partium est vniiforme, & omnino homogeneum, & ideo non plus, ne & aliter in unam partem orbis, quam in aliam influeret, etiam circulariter moueretur, quia per talium motum non fieret huic, vel illi hemisphaerio propinquor secundum partes magis, vel minus, vel alio, & alio modo effectiones, sed tantum secundum diuersas partes materiales, quæ varietas ad influentiam nihil referat. Non delunt tamen, qui tribuant illi cælo varia influentias secundum partes diuersas, de qua opinione in reponione ad quartum videbimus.

Ad tertium dicimus primo, non esse necessarium, ut omnes celestes influentias sicut per lumen, nam possunt habere alias innatas proprietates, per quas agant, ut in singulis planetis mihi probabilius est. Vnde iuxta specificam diuersitatem cælorum vel aliorum est etiam varietas in proprietatibus, & consequenter in influentij, que ab illis manant. Sic ergo esto esse verum, cælum empyreum non influere per lumen, poterit influere per aliam, vel alias virtutes sibi connaturales, per quas non influet illuminando, sed immediate efficiendo in cælo sibi propinquæ aliquam etiam qualitatem nobis ignotam non repugnantem incorruptibili corpori, quia non disponit vel modo ad corruptionem, sed tantum perficit, ad modum lumen, vel similem qualitatum. Quod optimè confirmat Richar. quia influentia luna, vel solis attingit, vbi lumen eius non attingit, ut ad viscera terræ, & alia opaca loca: sic ergo poterit cælum empyreum aliquid influere in primū mobile, esto radios luminis in illud non mittat. Addo vero licet sit probabile, lumen cæli empyrei non emittere radios luminos, vel quia eius splendor et alterius rationis à luce. Solis, vel quia est corpus adeo rarum, vel subtile, ut ad illuminandum, non sufficiat: nihilominus hoc non esse certum, nam fortasse etiam crystallinum cælum fulget in se vicina influentia cæli empyrei. Nulla enim experientia aliud constare nobis potest: nam fieri optimè potest, ut illa influentia sit, & a nobis non videatur. Vel quia primum mobile est corpus ita denum, & opacum, ut penetrari non possit lumen, sed portus radios superioris corporis in se con-

tineat, & vmbram reddat, vt corpus lunæ, & similia: vel quia propter nimiam distantiam non potest lumen illud huc pertingere. Sicut etiam cælum empyreum cum sit lucidum, & visibile, sine dubio videntes species ex se emittit, & nihilominus a nobis videri non potest, quia propter nimiam distantiam, vel obscurum alicuius cæli intermedii species videntes ipsius ad nos non pertingunt. Idem ergo potest esse de lumine.

In ultimo argumento pertinet, quæ sit influentia illius cæli. In quo puncto aliqui antiqui, vt A-lensis, & D. Thom. supra referunt, dixerunt, influentiam huius cæli consistere in quadam speciali lumine necessario ad coniunctionem animæ rationalis cum corpore, nam ad coniunctionem animæ sentientis ponunt alia speciale influentiam cæli crystallini: ad vniuersum vero animæ vegetatiue influentiam cæli stellati. Sed hæc opinio antiquata, & merito reiecta est, quia sine fundamento coingit ilorum lumen necessitatè, cū explicare non possit, qd snt, vel cur excogitentur. Nā ad coniunctionem cuiuscunq; animæ, tue formæ corporis, nullū medium est necessariū præter vltimā dispositionem, vel organizationem animæ proportionatā: hec a. dispositio pmissionem elementorum cum communia influentia cælorum, coeundi, si opus sit, proxima causa vniuersa, vt in viuentib; perfectis inuenitur, sufficiēter sit. Ergo fructuā fingitur influentia cæli empyrei propter coniunctionem animæ rationalis cum corpore, nam licet fieri possit, vt illud cælū in eam influat, tamen sine illa influentia possit etiā facile subfister & intelligi, prout ab Aristotle dicente, *ol. & homo genet at hominē, intellecta est.*

Alij tribuunt huic influentia cæli empyrei diuersas inclinationes, & dispositiones hominum in distinctis, ac distantib; orbis plagi habitantibus. Nam cum oēs illi habeant oēs influentias cælorū mobilium, & nihilominus semper inter se habeat illam diuersitatē complexionum, & proprietatum conaturalium, & quati individualium, non potest illa diuersitas oriū ex influentia cælorum mobilium. Vnde concludit, prouenire ex cælo immobili quod semper habet diuersas influentias in omnibus illis regionibus, & plagiis vniuersi, ita vt in una quāq; semper sit eadem, & inter se sint distincte propter diuersas partes cæli immobili sensu immobiliter influentis. Quā sententia referēt Richard. supra illa dicit *evidenter rationi concordare.* At hæc *impugnat* *primo.* sententia supponit cælum empyreum ex se, & per

se distinctas qualitates, & proprietates influere p distinctas partes suas correspondentes diuersis hemisphaeris, ac regionib; terræ. Hoc a repugnat his, quæ de homogeneitate talis cæli diximus: nam si partes eius sunt omnino similes in substantia, & dispositionib; suis, quomodo possunt in vi agēdi esse dissimiles, & variaz; cu vis agēdi vel si p formā, & dispositiones, vel certe ex forma vt informante materia sic disposita consequatur. Quā ppter cum Rich. dicto a. 3. q. 2. fateatur, illud cælū esse homogeneum, & vniiforme in esse suarum partium, non videtur loqui consequenter in quest. 3. distinctas influentias per se illis partibus attribuens.

Deinde illa experientia nullū signū est talis di-

uersitas influentiarū à cælo empyreo secundum *impugna-*
tur a.

diuersas eius partes prouenientiū. Quia potest ex alijs causis tum materialib; tū etiā efficientib; prouenire. Nam in varijs regionib; orbis potest terra esse diuersum de disposita, & alijs elementis aliter, & aliter mixta. Vnde prouenire potest, vt, cæteris partibus diuersa mixta ex illa generentur, & corpora etiam complexiones varias fortiantur. Accedit, quod *Tandem in-*
pugnat. Solis, & aliorū planetarū aspectū, & respectus sunt *pugnat.* varijs respectu diuersarum regionū, vel secundum propinquitatem, vel distantiam ad orientem, vel alias plagi orbis, vel secundum aspectū directum, aut

Suarez. De opere sex dierum.

aut obliquiora, tam respectu Solis, & singulorum planetarum, quam secundum varios ipsorum, & aliarum stellarum concursus. Hæc a. habitudo, & dispositio ex parte terre semper est eadem propter immobilitatem eius, & ideo semper in illis regionibus pro illarum diueritate eadem distinctio in effectibus, vel conditionibus eorum reperitur. Non proueniunt ergo ex solo celo empyreio, quan-uis, supponita influentiâ huius celi, posuit ad il- lum cooperari, non quia in partibus suis ex se ha- bet distinctam virtutem influendi, sed quia eadē virtus alter concurrens cum alijs causis vniuersa libus, vel particularib. efficiuntibus, & materialib. potest ad diuersos effectus cooperari, sicut in varijs coniunctionibus planetarum contingit.

17.

Dico ergo, non constare nobis, quod spes proprietate, vel effectu inflat calor empyreum per se spectatur, & sola sua virtute efficiet in aliud corpus. Neque propter hunc defectu nostrae cognitionis negare debemus omnis illius calor influentiam, quia est uidetur nobis est, in rebus nobis vicinioribus, esse plures virtutes agendi, quas signoramus, quia earum effectus experti non sumus, nec satis experiri, aut ab aliis causis distinguere possumus. Satis ergo est, quod in generali, & velut a priori ex illius corporis nobilitate colligamus, non posse carere omni agendi virtute. Vnde D. Thom. dicta solut. ad 2. in generali dixit, influere illud calor in fibi proximum aliquid ad dignitatem pertinens. In dicto a. quolib. dicit cooperari ad perpetuitatem, & stabilitatem vniuersiter. Verisimiliter a. est, de facto non influere in haec inferiora, nisi coadiuerendo, & cooperando alijs astris, & calis: & ita non habere aliquem speciale effectu praeter eos, qui ab alijs celis proueniunt, quanvis ex influentia cali empyre vel maiori virtute, & efficacia sicut, vel etiam aliter temperentur, & diuonatur. Neque de ista influentia ita occulta aliquid aliud dici cum fundamento posse existime. Nam quod quidam dicunt, habitum speciale influentia in corpora beatorum, incertum satis est, si de influentia distincta ab emissione intentionalium specierum intelligatur: nam sine dubio delectabuntur beati splendore, & pulchritudine illius celi non tantum mente, sed etiam oculis visa, & ad hoc ab illo species recipi. Alia vero influentia, non video, quo fundamento asseratur.

idemque habet hom. 2. in Gen. & in id Psal. 8. *Quoniam videbo celos tuos.* Epiphanius. heret. 65. in principio. Cyril. l. 3. cont. Julian. s. 5. *igitur quod.* Athan. q. 1. ad Antioch. Theodoret. q. 2. in Gen. & indicat Hieronymus epist. 139. ad Cyprianum. in principio dicens, *Moysem visibilium tantum rerum creationem narrasse.* Præterea in hac sententia coniungunt omnes, qui senferunt Angelos fuisse creatos ante illud principium, *de quo loquuntur est Moyses*, cum dixit, *In principio creatus Deus celum;* quos supra suo loco retulimus. Quia Moyses tantum narrat creationem carum rerum, que in illo principio creata sunt: ergo si iam erant Angelos, non potuerunt sub illa narratione comprehendendi. Et similiter modo eiusdem opinionis necessario sunt, qui dicunt, Angelos fuisse creatos post primum diem, quia sic etiam non possunt sub illis verbis comprehendendi. Sed haec opinione in superiori tractatu reiecta sunt. Veruntamen licet Angelii fuerint creati simul cum celo, ut ibi possumus, fieri potuit, ut Moyses in sua narratione illam pretermisserit. Quod autem ita sit, probatur ex verborum proprietate, nam quod ad præsens attinet, *nomen monachorum calin* non significat rem spiritualem, sed corporalem, ergo in narratione historicorum oxilla est in sua proprietate accipienda. Cur autem Moyses Angelos prætermisserit, varie rationes a Parribus redditur. Prima est Athanasi, Chrysostomi, & Theod. *Adi 5. ne* 1. dis ille populus Angelos vt Deos coleret, *filii* populi notitiam recipere. Secunda, quia Hebrei *par* tunc erant incapaces, & non poterant creaturem spirituales concipere, id eoque satius *ifsum* est, *et* *res* occasionem præbere, ut ex visibilibus ad inuisibilium ascenderent, quam statim de spiritualem rebus sermonem eis facere. Ita indicant Chrys. & Basil. & fætus Amb. l. 1. Exaëmer. ca. 5. & Cyril dicens. *Non poterat as dicer ea, quæ in intellectu negabantur.* Tertia, quia narratio de Angelis alia erat a scopulo Moysi, qui erat rudem populum ad Dei cultum, & ad Menseiæ expectationem per res, & ceremonias sensibilis disponere, altioribus rebus prætermisserit. Ita significat Cyrilus libr. 2. cont. Julian. s. 4. *vers.* Itaque de Moysi, cum sequente.

CAPVT VI.

*Vtrum in verbis illis. In principio creauit
Deus cœlum, creatio etiam Angelorum
comprehensa sit.*

I.
Duplex que-
stio in ittu-
lo capitis di-
stinguenda.

Altera cōfirmatio in c. 4. n. 14. prætermisſa hoc
incidens dubium petebat, quod in superiori
tract. l. 1. c. 3. n. 12. attigimus, & in hunc locum plen-
iſſum tractandum remisimus. Dux igitur quæſio-
nes hic distingueduntur, vna est, an Moyses in
tota illa narratione creationis mundi creationem
Angelorum prætermisit. Altera est, si illam non
prætermisit, quo verbo, & quomodo illam signi-
ficauerit. Et ita hæc posterior quæſio bipartita
est, solum n. possunt Angeli comprehendunt in toto
ilio capite vel sub nomine celi, vel sub nomine lu-
cis, quia in nullo alio verbo aliquod fundamen-
tum, aut vestigium illius significationis cogitari
potest, exīta de illis tantum duobus varie opinio-
nes fuere. Nunc ergo solum de creatione celi agi-
mus, de lucis productione in lib. seq. videbimus.

2.
In questione se
nunc tra- m
danda: o m
pinio negans &

Est ergo opinio fatis antiqua, & recepta, Moy-
sem in eo capite nullam de creatione Angelorum
mentionem fecisse, imo ex instituto illam præter-
mississe. Ita supponunt Basili. de Spiritu sanct. c. 16.
& homil. 1. Exæm. & Chryslom. de Ieunijis, &
Gen. lectio, que habetur post homilias in Gen.

Secunda sententia huic extremitate contraria est, Moysem in illis verbis, *in principio creavit Deus celum & terram*, per se ac immediate loquutum esse de Angelis, illosq; solos nomine *celi* significare quod uis non sine aliquo metaphora per celum intelligendo supremū ordinē rerum, quib; hic mundus cōponitur. Sicut n. vnuus homo, qui microcosmos dicitur, corpore, & spiritu confit, ita mundus ex rebus spiritualib; & corporalib; cōponitur; iller- go nomine *celi*, ha verò nomine *terre* significantur, vel quoad totā eārū extensitudinem, vel quoad materiam, ex qua oēs corporeæ formate sunt. In qua expositione posterior pars de nomine *terre* postea expendetur, quoad priorē vero huc pertinet. Et approbat illam Aug. 1.12. Confel. 7.8. &c. sequitur Gregor. 37. Moral. cap. 24. alias. 25.

Veruntamen fine vila dubitatione dicendum
est primo, Moysen nomine cali non significare fo-
los Angelos. Hanc assertiōē probant sufficiē-
tē, quā c. 3. & 4. copiose tractata iunt. Estērē comūs
sententia antiquorum Patrum prēter citatos in
priori sententiā, Dionys. c. 4. de diu. nomin. in pri-
ma eius parte, Basili. hom. 1. Exāem. & sepe in fe-
tē & prefertim in hom. 9. vbi has allegorias, quē sim-
plicem, ac literalē sensum excludant, grauitate
prehendit. Vnde Greg. etiam Nislen. in proprium Ex-
amer. in eam curam incumbendum esse dicit, vīro-
cibus in significatiōē propriis manenībus, certam vīrum
procreationis se ienī contemplētur. Eademque senten-
tia Ambr. toto l. 1. Exāem. & l. 2. c. 1. & sūt poete
sequiti Beda in Exāem. initio. Hugo de S. Victor.
in elucidat. Gen. c. 3. & 9. & ibidem Glossa, & mo-
derū

deini expoſtores communiter, & D. Thom. dicta quæſt. 65, 66, & 67. & seq. Et Scholastici communiter cum Magistro in 2. d. 12. Et fundamen tum præcipuum nititur in principio ſumpto ex doctrina eiusdem Auguſtinii, & ad fidei ſtabilitatem valde neceſſario, verba Scriptura in proprio ſenſu eſſe accipienda, quando euidentis ratio, vel auctoritas ad metaphoram non compellit, quæ regula maxi- mè verum habet in rebus, quæ ad dogmata fidei, vel ad hiftorias pertinent. At illa verba, In principio creauit Deus cœlum & terram, & dogma fidei continent, & hiftoriam referunt, & nulla eſt ratio induens, ne dum cogens ad metaphoram, auctoritas etiam Patrum in propria ſignificatione verbum illud accipit. Ergo nulla ratione excludens eſt ſenſus proprius propter metaphorum. Et hanc regulam etiam ad verba Moysis singulariter applicatam, & ſubinde totam rationem a nobis factam conſiderat non ſolum Baſilius, homil. 3. & 9. in Gen. & Beda, & Hugo de Sanct. Victor. ſupradicet etiam Auguſtinus lib. 8. Gen. ad liter. cap. 1. & 2. vbi expreſſe reicit in hac parte ſenſus allegoricos, quos in alijs libris de Genesi contra Manichaeos prius ſcriperat. Accedit tandem, quod in alijs locis ſcripture (vt ſupræ etiam notaui) in propria ſignificatione verba illa, & nomen cœli in eis explicatur, praefertim Psalmi. 101. *Natio tu Domini terram fundasti. & opera manuum tuarum sunt cœli.* Et Ecclesia ex eodem loco accipit primum articulum fidei in Symbolo contentum, *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem et eum a cœli et terra qui sine dubio in verborū proprietate accipiendus eſt.*

Quapropter ſententia Auguſtinii pli explicanda eſt, vt in ſenſu myſtico, non excludendo proprium & literalem, ſit loquutus. Quod multo certius eſt de Gregorio. Addendum item eſt, & pro sequentibus obſeruandum, Auguſtinus in his interpretationibus Genesi magis diſputare, & inquendendo, quā aſterendo, & verum ſenſum literalem ſtabiliendo, proceſſiſe, vt ipſe diſerte admonit lib. 1. Gen. ad liter. cap. 20. & 21. & in Imperf. Gen. cap. 3. Vbi hanc ipsam quæſitionem, quā traſcamus, an per cœlum ſuperiores ſubſtantia, & per terram res inferiores intelligentur, diſputat, & nihil reſoluit. Quapropter etiam ſecondum mentem Auguſtinii ſtabiliendus in primis eſt, in illis verbiſ proprieſ, & literaliſ ſenſu: cui deinde myſtic⁹ ſuperaddi poterit. Vnde quod idem Auguſtinus lib. 12. Confession. cap. 25. & 31. ait, plures dantur ſenſus, qui in ſe continent veritatem, non eſte temere aſfirmandum, quid potiſſimum Moyses ſenſerit, ſemper intelligentium eſt, ſalua verborum proprietate in aliquo ſenſu, qui ſimilis, & aliquid verum doceat, & proprietati verborum conſentaneus ſit.

Secundum igitur dico, quānus expreſſe Moyses non narrauerit per illa verba Angelorum creatio- nem, nihilominus non omnino illam pretermiſſa, ſed implicite ſub nomine cœli illos comprehendit. Hec aſſertio in primis eſt confor- mis Auguſtinio locis citatis, qui vbiq; in hanc partem inclinat, quod Angelorum creatio non fuerit a Moysis pretermiſſa. Imo in lib. de ciuit. c. 9. id aſſirms, & probat, quia in c. 2. Gen. dicitur Deus requieuit ab opere ſuo, quod patravit. Opus autem (inquit) Dei eſt Angelos, hic quidem luce non pretermiſſum non tam encedens expreſſum ſed alibi hoc Scriptura clarissima voce inſtitutus, &c. Et Gregor. lib. 32. Moral. cap. 9. aliaſ 10. tam ſimilium cœlum, terra, uerba ſcribuntur, ſimilis pri- ual, atque corporalia facta eſſe indicatur. Deinde hoc non eſt contra litera proprietatem, ſatetur enim, nomine cœli verum, & corporeum cœlum Moysem intellexisse, tamē addimus, ſub nomine illo etiam comprehendit totum cœli ornatum, qui magna ex parte in habitatoribus eius, ſeu cœlicolis, qui

sunt Angelii, conſiſtit. Qui modus loquendi non eſt metaphoricus, ſed proprius cum aliqua amplificatione, quæ licet aliqua ex parte includat illam metaphoram ſecundum quam continens pro cōtentio accipitur: nihilominus quando ipsum continens nō excludit, adeo eſt vñtrata, vt proprietatem ſermonis non excludat. Sic enim frequenter de ciuitate, vel domo loquimur, ſimilis locum, & habitatores comprehendendo. Præterea hæc aſſertio non eſt contra Patres pro priori ſententia allegatos, illi enim de expreſſa narratione creatio- nis Angelorum ſufficienter explicantur. Prafer- tim cum aliis ipſi doceant, ſub illis verbiſ, *Calum;* *& terra;* multa Moysem comprehendit, quæ per ipſa verba formaliter non exprimuntur. Nā Chrysost. ait, in illis primis verbiſ ſummatim comprehendit Moysem totius mundi opificium. Quod etiam approbat Aug. lib. 11. de ciuit. cap. 33. Baſilius etiam ait, Moysem ſub nomine terra comprehendit aquā, & aērem, & ſub extremis corporibus comprehendit media: ergo eadem ratione dicere, & credere poſſimus, ſub nomine cœli comprehendit omnia cœleſtia, quæ cum cœlis, & in cœlis creata ſunt, ſicut nomine terra comprehendit poſſunt omnia terrefria per propriam creationē facta, vt intra explicabimur. Denique hic optimè applicari poſſunt verba Tertulliani lib. contr. Heret. cap. 31. quatenus dicit: *Nouam non eſt videtur, quod continet nominetur quia ſumma de inſtrumento intelligitur & quod continetur, quia portionale.* Et ex hoc principio explicat illa verba, quānus de Angelis nihil expreſſe dicat.

Tertio in hoc ſenſu videtur in Scriptura fre- quenter vocari Deus creator cœli, & terra, nam per illa verba intendit Scriptura explicare ſolum ^{7.} *See deniq;* Deum eſte increatum, & reliqua omnia quæ ſunt, *et aſſimilati.* ab ipſo eſte creata. Sic loquitur Paulus Actor. 17. *Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli, & terra & mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, de quibus loquutus fuerat, comprehendit.* Et hie loquē- di modus eſt frequens in Psalmis, in 32. *Verbo Do- mini caliſtrati ſunt, & ſpiritu oris eius omnia viri eorum.* Psalm. 68. Laudem illum cœli, & terra, & Psalm. 88. *Tui ſunt cœli & tua terra, & quāli explicando il- la verba additur, Orbe me ſeru & plenitatem ita tu fundasti.* & Psalm. 120. *Auxilium a Domino qui fecit cœ- lun & terram.* Et ſimilia, quæ optimè in dicto ſen- ſu intelliguntur. Accedit, quod in Symbolo Nicæ- no ita videtur illa verba, *Factorem cœli & terra, ex- plicari per ſequentiā, viſibilam omnium, & inuifi- bilium.* Quod vt magis exponeret Concilium Late- ran. addidit in cap. firmiter, *spiritualium & corpora- lium.* *Qui ſua omnipotenti virtute ſimilis ab initio temporis* *virat, & nihil obſtare creaturam, &c.* Ac denique Catechism. Rom. 1. p. in expofitione art. 1. Symboli n. 16. dixit, *Nomine cœli & terra, quæ quid cœlum, & terra complectitur intelligentia eſt.* Et n. 17. ſpecialiter declarat, *Angelos ſub nomine cœli eſte comprehenſos.*

Neque huic aſſertioni obſtant motiua prioris ſententia, imo illam conſirmare poſſunt. Nam ^{8.} *ad principia* *le fundam 1.* principale fundamen tum illius ſententia probat *opinioniū in* præcedentem conſuſionem, non tamen huic re- pugnat, vt iam ſatis explicatum eſt. Alię verò cō- gruentia ad ſumnum procedunt de formalit, ſeu expreſſa commemoratione Angelorum, de qua illam ſententiam explicitius: ad excludendam *duam.* autem implicitam inſinuationem, parum valent. Imo aliquæ illarum rationum etiam in priori ſenſu non ſunt admodum efficaces: nam licet Moyses expreſſe dixiſſet, Deum creare cœlos, & cœleſtis ſpiritus, non propterea in idolatria pericu- lum populum conieciſſet. Quin potius dicendo illos eſte creators, doceſſet illos non eſte Deos, neque latra adorandoſ, eodē vel maximē quod paulo pōit

Suarez de opere ſex dierum.

C 3 facit

E Z
lis, oppri-
im, et

12345
12345
12345
12345

facit mentionem Cherubim collocati ante paradisum cap. 3. & alterius Angeli, qui Agar in via occurrit, cap. 16. & aliorum Angelorum, qui appa- tuerunt Abraham c. 19. & in reliqua parte eiusdem libri, & sequentibus Pentateuchi frequenter de Angelis loquitur, ergo nō pretermisit eorum expressam mentionem in principio propter periculum, vel incapacitatem populi: nam hæc necessitas non magis in illo principio, quam paulo post in illius libri lectione cogitari poterat. Quin potius existimo, antequam Moyses librum Genesis scriberet, familiarem, & vulgatam fuisse in illo populo notitiam Angelorum ex traditione maiorum. Nam verisimilimum est, quod sicut ille populus per traditionem retinebat expectationem Messiae, necessitatem circuncisionis, & similia, ita etiam habebat cognitionem plurium rerum, quærum historiam Moyses in Genesi scribit, ut peregrinationum Abraham, Isaac, & Jacob, & plurium mirabilium rerum, quæ illis acciderant. Ergo credibile etiam est, habuisse notitiam Angelorum. Imo fortasse ideo Moyses contentus fuit, narrando creationem cœli, & terra, quia sciebat facile intellectuos omnes, nomine cœli omnes res cœlestes sive visibiles sive inuisibiles comprehendendi, & de Angelis ibi distincti non suisse locutum, quia tunc ad suum munus non pertinebat. Sicut etiam nec de cœlo empyreo expreſſus, & specifico loquutus est. Et ita responsum est ad secundam confirmationem in cap. 4. relictam in fine num. 14.

C A P V T VII.

Vtrum aer fuerit simul cum cœlo creatus, & sub nomine cœli comprehensus.

^{1.}
Cur de elemen-
to ignis
specialis
questio non
proponatur.

Do*vo* puncta in titulo proposito insinuantur, & breuiter tractanda sunt: vnum de creatione aeris absolute, & per se spontata: aliud de narratione illius in prædictis verbis Genesi. Quæ duo posse sunt etiam de elemento ignis inuestigari, sed id facere omissimus, quia non est tam certum dari complexum elementum ignis in propria sphæra, sicut est de aere. Et iuxta opinionem afferentem supremam regionem aeris attingere vñque ad concavulam, & non dari corpus ignis medium inter lunam, & aërem, consequenter dicendum est non suisse creatum elementum ignis in illo principio, ac proinde nec sub illis verbis esse comprehensum. Nam si creatum tunc esset in proprio loco connaturali, ibi profecto esset vñque nunc conseruatum, tunc quia elementum secundum se totum non corruptum esset, tunc quia nec à cœli corruptum esset, nec ab inferioribus elementis, nulla enim influentia, vel alteraciones igni contraria ad illum locum peruenient. Neque etiam Deus solus illud destruxisset, alias frustra illud produxisset, & ideo non sicut Deus sua sponte destrueret, quæ creauit, sed per causas secundas, quando earum natura, & cursus id postulat. Si vero, ut probabilius creditur, elementum ignis in sua sphæra existit, & ad complementum vniuersi pertinet: eadem ratio de illo erit, quæ de elemento aeris, & quæ de hoc dixerimus, facile ad illud applicabuntur, ideoque specialem quæstionem de igne mouere necessarium non fuit.

^{2.}
1. Sententia
negans, &
quoniam illa
amplectan-
tur.

Prima ergo sententia referri potest, negans elementum aeris sub propria forma, & substantia creatum esse in illo principio, vel in verbis illis fuisse comprehensum. Hanc sententiam potissimum docent, qui putant, in illo primo creationis instanti tantum creasse Deum materiam primam informem, ex qua postea cœlos, & elementa formauit. Vel, ut alij dicunt, solum creasse cœlum empyreum, & materiam informem communem, vel creasse cœlum empyreum cum elemento proprio terra, & corpus aliquod aqueum, vel informe,

quo totum spatum inter cœlum empyreum, & terram uniformiter repleuit, ex quo postea cœlos, & alia elementa formauit, & distinxit. De quibus sententij in sequentibus capitibus dictiori sumus, vbi fundamenta etiam earum expeditemus: nunc solum iuxta illas colligimus, aërem non suisse principio creatum, sed solum materiam, ex qua postea productus est. At vero etiam stante nostra sententia hactenus fundata, quod in illo in hanti facti sunt omnes orbes cœlestes, & supponendo tunc esse creata vera elementa terra, & aqua, quod mox tractabimus, potest quis opinari non fuisse tunc creatum elementum aëris. Fundamentumq. ^{2. vñ} deponit, esse potest proxime positus, quod proprietati verborum standum est, Moyses autem in illis verbis cœlum, & terram proprie nominat, & aquas etiam, ac earum abyssum statim commemorat: aëris autem nullam membrum facit: ergo licet dicamus, creatos esse cœlos, & illa duo elementa, non est, cur de aere idem aëleramus.

Nihilominus existimo probabilius, aeris elementum in sua propria specie, ac substantia perfectum simul cum cœlo creatum esse. Hac est communior sententia Scholasticorum, & fere modernorum Scriptorum. Et sumitur ex D. Thoma i. p. q. 66. art. 1. in fine corporis, & art. 3. in corpore, & alijs locis, quæ in sequenti assertione, & capite sequenti expendimus. Et sumitur ex Augustino, Bætilio, Chrysost. & alijs Patribus dicentibus, materiam rerum elementarium à principio fuisse creatam sub proprijs substantialibus formis corporis, ut infra referemus, & intelligendum esse de formis corporum simplicium ostendemus. Est praeterea sententia, a se verisimilis, valdeque probabilis. Tum quia elementum aëris per se pertinet ad vniuersi integratatem, & compositionem: deinceps autem, Deum eodem, & quasi vno momento mundum hunc perfectum producere saltem quod ad ea corpora, ex quibus per se primo, & elementariter componitur: hoc enim magis ipsius potentia manifestat, siveque bonitati, & sapientiae sati satisfactionem est. Tum etiam, quia integrum elementum, aëris suo modo est incorporeibile, & ingenerabile, ideoque quasi cōnaturaliter postulat, ita modo per creationem fieri: omnia autem, quæ per creationem facta sunt, simul facta sunt, quia cum non presupponant ordinem temporis materiam, ex qua sunt, non postulant inter se successionem in creatione sua, ideoque singenda non est sine auctoritate, vel ratione cogente, quæ in presenti nla est, vt videbimus.

Atque haec rationes ceteris simplicibus elementis communes sunt. Specialiter autem probatur assertio ex verbis Genesi, quibus explicantur facta ante productionem lucis per illa verba, *facta lux, &c.* Nam omnia illa, quæ ante lucem facta sunt, simul in illo momento, de quo dictum est, in principio creauit Deus, &c. facta sunt: sed in illis rebus tunc factis comprehendetur aer: ergo fuit simul creatus cum cœli. Consequētia est evidens. Maior autem partim ex supradictis, partim ex verbis Genesi constat. Supra enim ostendim usum illi principiū, fuisse temporis initium, & terra creata sunt. Post illam vero cœli, & terra creationem, nihil deno Deus produxit, donec dixit: *facta lux, &c.* ut patet ex contextu Genesi. Prius enim dicitur: *In principio creauit Deus cœlum, & terram, & statim addidit. Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebra erant super faciem abyssi, & spiritus Domini sebebatur super aquas.* Vbi ponendo illa tria verba, erat, erant, sebebatur, quibz nihil deno factum afferitur, sed quod factum fuerat, explicatur. Ergo quicquid sub illis verbis comprehenditur, per illa prima verba, *in principio, simul factum reseretur.*

Super-

SVARI
de Angelis
re 6. dicitur
animam

RECON-

JO

Superest probanda altera propositio, pimirum sub illis verbis elementum aeris comprehendendi. Hoc autem probatur primo ex illis verbis, *Tenebra et aqua super faciem abyssi*: nomine enim abyssi aquarum profunditas significata est, hoc enim vox illa in omni proprietate significat, à qua extrahenda, non est sine causa, iuxta regulam in precedentem capite positam. Maximè quia ob hanc causam fortasse ad hoc declarandum aquarum mentio statim facta est, dum adiungitur, *& spiritus Dominus erabatur super aquas*. Super faciem autem abyssi, id est, supra conexus aquarum dicuntur fusile tenebra, quæ non poterant esse, nisi in aliquo corpore diaphano, & capaci luminis, quo tunc carebat: quod corpus erat distinatum ab aqua, & illi contiguum, & ideo dicitur fusile super faciem abyssi: illud ergo corpus fuit aer. Probatur consequentia, quia nō erat aliquod ex cœlis & thereis vsq; ad lunam, quia cœlum luna nūquā fuit proximum, & contiguum elementum aqua, nec vera, & propria aqua ad altitudinem cœli peruenit, vt infra ostendam. Neque etiam illud corpus tenebrosum potuit esse ignis, quia ignis ab intrinseco in se lucet: ergo non est tenebrosum, nec esse potest, nisi per miraculū, quod in prima rerū creatione fingendum est, vt optimè docuit Aug. lib. 2. Gen. ad liter. c. 1. & in sequentib. sepius repetemus. Si ergo ignis tunc creatus iam erat, lucidum in se erat, & nō erant in eo tenebrae: erant ergo in aere. Eo vel maximè quod ignis etiam cogitari rationabiliter non potest creatus superfaciem aquæ proximeque illi contiguus, cum hoc non sit illi naturale. Recèt ergo ex verbis illis colligimus, illas tenebras fusile in aere, atq; ita iam tunc aërem simul cum superiorib. cœlis creatum.

Secundo id probamus ex verbis illis, *spiritus Dominus erabatur super aquas*, quæ quidem verba varias habent expositiones, quas breuiter perstringam. Prima est Caetani exponentis de Angelis mouentibus cœlos. Quam vt nouam, & peregrinam mentio impingunt Perer. & Ascan. Eademq; ratio est de opinione Egydi in 2. d. 12. q. 2. art. 3: ad eius argumentum, qui dixit, motum cœlorum in principio non fusile factum per Angelos, sed a Deo immediate. Deum vt motorem cœlorum fusile spiritum, qui ferabatur super aquas, quia mouendo cœlum, ferabat cum illo, & rotabat aquas. Quæ sententia & cum eadem inproprietate exponit verba Scriptura, & falsum fundamētum supponit de primo motore cœli, vt infra dicam. Et præterea falsò finge, per motum cœli commotas fusile aquas, quia ille motus non erat velocior, quā nūc sit: nunc autem motus rapido infra supremam regionem aëris non descendit. Tertia expositio ex Chrysost. hom. 2. qui per spiritum intelligit vim quandam inditam aquis diuinis, & effectricem rerum ex aqua generandarum. Quam Pereira inter duas literales secundo loco ponit, & August. infra citandus eam non rejicit. Mili verò placere nō potest, tum quia in Scriptura per spiritum Domini nūquā significatur aliqua vis similis, nisi quādo aliqua virtus creata spiritu S. attributa, persona, aut rei, de qua est sermo, infunditur, vt Iudic. 4. dicitur *spiritus Domini irruisse in Sansonem*, vel in alios, 1. Reg. 11. 4. Reg. 2. Act. 8. &c. At in præsenti non video, quo fundamento asseratur talis vis indita aquis: nam id super naturale opus est, & miraculofum, quod in natura ipsius institutione fingendum non est sine fundamento: tum etiam, quia illo modo etiam spiritus Domini ferretur super terram: cur enim magis aquis esse indita virtus ad generanda ea, quæ ex aqua facta sunt, quam terra, vel etiam aëris ad generanda ea, quæ ex ipsis facta sunt.

Quarta expositio est, vt per spiritum Dei ipse spiritus S. significetur, de quo dictum fit, quod ferebatur super aquas, quia illis assistebat, vt ex illis

*Eius funda-
mentum.*

*Accedit Ec-
clesia usus.*

9.

Probatur 2.

Probatur 3.

C. 4

& b.

*Ez
lis, opf-
im, et*

*12. 11
11. 10*

& historiæ consecutionem. Nec potest conueniens ratio reddi, car magis dietus fuerit Spiritus sanctus ferri super aquas, quam super terram, vel cælos, nisi valde metaphoricæ aquas interpretando, quod à sensu literali alienum est, vt supra ostendi. Assumptum probatur, tum ex usu ferè omnium auctorum, qui illam expositionem sequuntur, qui consequenter per aquas exponunt totam materiam informem, vel quid simile, vt videre licet in Augustino, & alijs: tum etiam ratione, quia Spiritus sanctus non magis souebat, & conferuabat aquas, vel eis assisterbat ad res alias ex illis producendas, quam terram conferuare: eive assisterbat, aut suo modo cælos vt eos ornaret, & vim influendi, & producendi tribuerit.

IO.
Dicitur
significatio
verbis
batur, quod
contra s. ex
positionem
obit soter.

Tandem nihil est, quod in illis verbis, vel contextu huic interpretationi repugnet. Solum enim obiecto solet aut adiectio illa Dei, vel Domini, cui iam responsum est: aut verbum feretur, quod non potest cum proprietate aëri accommodari. Illud enim verbum propriè motum localem significat, non potuit autem aëris tunc iam moueri. Primo quia nulla potest assignari causa talis motus. Aëris enim non mouetur in loco proprio ab intrinseco, sed naturale illi est ibi quiescere: vnde moæ aëris tunc intra eundem locum, præternaturalè est, & ab extrinseca causa fieri deberet: nec potest alia excogitari nisi Deus, vel aliquis Angelus iussus eius. Nam primum mobile nondum mouebatur, vt secum aërem raperet, ac moueret: præterquam quod raptus ille non transcendit primam regionem aëris, quod non satis est: vt diceretur aëris ferri super aquas, vel super facies aquarum, vt alii legunt. Attribuere autem hunc motum ipsi Deo mouenti per se, vel per Angelum, non videretur verisimile, quia esset motus præternaturalis. Secundum naturam particularē aëris, & ad constitutionem mundi, seu natura vniuersali erat iniustus. Prior pars patet, quia neque ad aquarum conservationem, neque ad secundationem erat utilis, quia nulla virtus, vel qualitas in aquis per illū motum producita, cum fundamento cogitari potest, vel si aliqua esset, maximè calor, qui aqua potius contrarius est, quam illam conservans. Vnde naturaliter aqua in suo naturali loco sub aëre quiescente melius conservatur. Altera vero pars de natura vniuersali patet, quia tunc nondum cœperat Deus mundum disponere in ordine ad hominum habitationem, & commoditatem, a liorumque misericordia generationem: vnde augentur difficultas, quia illa verba, terra autem et aqua, & vacua, vñque ad ea, quæ tractamus, & spiritus Domini feretur super aquas, omnia referuntur ad illud principium, & primum instans, in quo Deus fecit cœlum, & terram, vt notauimus, in illo: autem momento non poterat aëris localiter moueri, aut ferri, vt constat: ergo non potest de aëre proprio verificari.

II.
Velutio ob
servatione pra
dictæ iuxta
Oleasterum
et Petri.

Impugnatur
tamen jo
lutto.

Hac vero difficultas duobus modis solvitur. Prior est, aërem fuisse tunc motum localiter ex ordinatione diuina, vel motu vehementi, & fortissimi, vel motu leui, & suavi, iuxta diuersas rationes illius motus, quæ excogitari possunt. Priorem modum tradit Oleaster, & non dissentit Pererius. Rationemque illius agitationis reddunt, quia aquæ erant statim exsiccanda à terra, ventum, seu motum ad hoc fuisse immisum à Deo, vt coactis in vnum locum aquis, terra exsiccaretur. Sed hoc voluntarium, & difficile videretur, quia quod Deus fuerit vñus ministerio venti, vel commotione aëris ad discooperiendam terram, & cogendas aquas in locum vnum, Scriptura nō loquitur: imo solo iussu Dei factum esse illis verbis significat: Dixit vero Deus: Congregentur aquæ, que sub calo sunt in locum vnum, & appareat arida, & factum est ita. Nec aëris

ris agitatio erat accommodatum instrumentum ad huiusmodi effectum: oportebat enim inter ipsa conceuimus locum efficere, & quasi effodere, in quo posset tanta multitudine aquarum recipi, qui locus per aëris commotionem sine magno miraculo fieri non poterat: sed virtute diuina, & imperio factus est, & foras tam accommodat, ut statim aquæ ex aliqua parte naturali imperiū illum defuerint, & consequenter alia ex parte appareret arida. Dicunt saltem ad extiscandam terram, quæ segregatis aquis luctuosa, & conosferat, fuisse motum aëris accommodatum. Et afferunt exempla de tempore diluvij, & de tristitu Israël per mare rubrum, &c. Sed fortasse in illo principio mundi hoc non fuit necessarium, quia verisimile est, elementa aquæ, & terre runcuisse purissima, & in tali proportione, ac dispositione esse à Deo conditi, vt vñum in aliud non agere secundum partes propinquas, neque etiam aqua ultra superficiem terra penetraret, id eoque nec luctuosa, nec co: nofaria illam relinqueret. Ac subinde fieri potuit, vt remota omnino aqua per motum localem, & in locum maris proiectata, terra secca, & arida apparuerit. Et quod caput est, etiam si per motum aëris haec facta fuerint, non sunt tamen facta vñque ad tertium diem: ad quod ergo motus ille aëris vñchementis ante primum diem, & ante affectionem armamentis inciperet.

Alij ergo dicunt, illum motum tenuem aspirationem ad modum suauis aura fuisse, volumique Deo exstatutum esse, vt aëris, qui minus est fortis, seu tangibilis, quam aqua, & terra, sensu etiam perceptibilior. Quæ ratio mihi non satisfacit, quia non ostendit, tunc aërem fieri sensibiles tactus, magis quam visus: sicut ergo erat tenebris, ita poterat esse quiescere, quia nemo tunc erat, qui altero ex illis sensibus posset illum percipere. Vnde licet facile credam, potuisse Deum tunc mouere aërem, & hunc posterioremodum esse magis plausibile: nihilominus fateor, me nullam sufficientem causam, vel rationem illius motus inuenire: sed si Deus id fecit, propter occultationes prouidentia sua fecisse credendum est. Et illo motu admisso, consequenter dicendum est, ante initium primi diei, aliquod tempus præcessisse, in quo aëris ille moueri potuerit: quod etiam minus mihi probatur, vt in sequent. capit. 1. &c.

Facilius ergo interpretatio est, liceat verba illa de aëre intelligamus, non cogi nos ad interpretandum verbum feretur, de motu locali, quia non semper hoc significat in communis Latinorum vñ. Et certe nulla ex alijs expositionibus demonstrat, locali verbum illud, interpretari, quia nec Spiritus sanctus potius localiter moueri, nec vñs, si qua est in ditta aqua, localiter mota est, aut mouebat aquas. Vt omittam, docuisse Hieronymum, verbum Hebreum illi respondens, non significare localiter ferri, sed fuisse, vel incubare. Vnde Theodorus, dicta q. 8. dicens: Vt vñus feretur, substantiam aëris mobilem indicat, significat verbum illud non significare actualē motum, sed naturam aëris, quæ est, vt circa inferiora corpora se feratur. & agitur. Addi etiam potest, Augustinum, & alios iuxta Septuaginta ibi vñ verbo superferre, vñque optimè verti posset: Spiritus Domini superferre aqua, verbum autem superfero non semper significat motum tendendum supra: sed naturam postulantem superiorē locum, vel situm rei, cui competit esse in superiori loco, & ita superferri aqua, vel ferri super aquas, nihil aliud denotat, quam quod aëris esset super aquas, & circundare illas, quia natura sua hunc locum petet. In qua verbi interpretatione vel nulla est metaphoræ, vel si qua est, est tam vñstata, vt tanquam propria habet.

haberi posfit. Denique adiungo, verbum in He-
breo non esse merē p̄slium, sed actiūm simul,
ita vt exponi posfit, rebat, id est, cerebat se, non
femouero, sed quasi portando, & sc̄p̄m super
aqua suffinendo: nam hoc etiam verbum *fero*,
merē significat, & potuit per facilem, & no-
tam translationem ad id significantum accom-
modari. Omnibus ergo penitatis, adeo verisimil-
iter, huncesse literalem sensum, vt non posfit ex-
cludi, etiam p̄cedens admittendus fit, vel ut si-
mul literalis, vel saltē v̄mysticus à Spiritu S.
intens. Hoc autem fatis est, vt ex illo loco con-
firmatum maneat, aērem cum cælo, & terra simul
esse productum.

mi diuersis modis illam declarat, tam quoad substantiam ipsius materie, quam quoad modum informationis eius. Nam de substantia materie informis est prima opinio dicens, totam materiam omnium corporum tam celestium, quam terrestrium, & tam simplicium, quam miserrimum prius creatam fuisse informem, & illam non tantum terra, sed etiam celi nomine significatam fuisse, quia in predicta sententia quia materia vocabulo apud Augustinum acutum videtur.

ex illa formandi potesta erant cæli, & terra, nō quia statim sub propriis formis fuerint creata. Hac sententiam solus fere August. proposuit lib. 1. de Gen. cont. Manich. c. 7. & non rejicit. Videtur tamen inquirendo potius, quām affirmando eam commemorasse. Alijs vero locis dixit quidem in illo prin-

ciptio ex corporibus solam materiam informem omnium illorum fuisse productam, & illam totam esse significatam nomine terra, & nomine celum angelicam naturam fuisse significatam. Sed vroque modo interpretatio illa est durissima, & minimè recipienda. Et quia de translatione nominis celum ad significandos Angelos dictum eam est, addendum superest, magis in uitatam esse translationem eiusdem nominis celum ad materiam informem significandam, tum quia in Scriptura nullum simile exemplum reperitur. Imò quoties in ea Deus laudatur, & magnificatur, quod creator cœli, & terræ fit, nomine cœli significatur verum cœlum, & tanta hæc machina superior, quæ homines in admirationem, & magnam estimationem artificis sui rapit. Tum etiam, quia cœli non sunt facti ex praiaacente materia, ut probatum est, sed ex nihilo, ut dicitur. Machab. 7. Petonate ut apertis calidum, & terram. & intellgas quia ex nihilo feci illa Deus. Ex quo loco etiam conuinci potest, terra nomine significari substantiam à celo distinctam, non ex praiaacente materia, sed ex nihilo creatam. Video responderi posse ex Aug. 4. hæc omnia dici creatæ ex nihilo, quia materia ipsa ex nihilo facta est ab eodem artifice, qui ex illa cetera formauit. Sed licet hæc doctrina locum habeat in mistis, non tamen in elementis, ut iam dicam, multoque minus in cœlis, ut supra probatum est.

ue- 2.
um Materia m
in- predictam
oy- frictius als
if- quanto de-
re claram alii

CARVAT VIII

*Vtrum in principio temporis simul cum cœlo ele-
menta terre & aquæ creata sint.*

H^Actenus de superioribus partibus, & corporibus, quibus hic mundus primariò confat, dimicimus, & consequenter prima illa verba, *In principio erat Deus in omnibus, expositissimum. Nunc de inferioribus corporibus, & consequenter de altera particula, & terram, dicendum superest.*

curſu precedentium capitum ſatis refutata eit, & à fortiori refelletur per ea, quæ de altera parte corporum inferiorum, & de propria significatio- ne nominis *terra* in diſti verbis *Genesis* contra ſequentem ſententiam dicemus. Nam quoad hoc communis eft cauſa, & ratio illius, & huius, ac praecedentis opinionis. Solùm potest ſpecialiter impugnari hæc ſententia iuxta opiniones magis in *Philosophia receptas*, quod cæli ſunt ab intrin- ſeco incorruptibiles, & habent materiam diuerſe rationis à materia horum inferiorum. Sed hæc nō ſunt tā certa, quin negari facile poſſent, ſi aliquid conformius Scripturæ cogeret: cum autem nihil tale inueniatur, nō eft, cur receptas *Philofophorū ſententias*, & praeteriū illam, quæ eft de incorru-

pitibilitate colorum, relinquamus. Nam altera retenit posset aliquis dicere, materiam informem prius creant, nō fuisse vniiformem (vt sic dicam) seu eiusdem rationis, sed alteram ad cœlos condendos, alteram ad inferiora corpora producenda. Hoc tamē nec cum fundamento dicetur, nec consequenter, quia si cœlum est incorruptibile, & habet materiam sua formæ addictam: vel non potest sine tali forma produci, vel non sine magno miraculo, & contra, vel supra naturam talis substantiæ. Ponere autem talia miracula in prima rerum creatione, sine reuelatione, præter omnem rationem est, vt sèpe cum Augustino libro 2. de Genes. ad liter. capite 1. diximus, & dicemus.

3. *Tandem alij materia vocabulum magis adhuc restringunt.* Tertia ergo opinio est, quæ nomine terræ intelligentiam putat materiam informem omnium rerum generabilium, & corruptibilium, & consequenter omnium sublunarium, que etiam ex parte est contraria his, quæ diximus, scilicet, quod ad elementa ignis, & aëris, nam ex eadem materia, quæres alia inferiores constant: & ex hac parte sufficiunt, quæ ex dictis in capite præcedenti colligi possunt: nunc verò quoad alias partes de elemento terra, & aqua tractanda est. Hanc sententiam renuit Philast. lib. de hæresib. capite 47. cum tanta exaggeratione, ut inter hæreses potest opinione, quæ preter hanc terram elementarem aliam non agnoscat, quæ relutimatrix est omnium rerum, vnu seque continet, que quasi hyle, id est materia reperitur in scripturis, que est inuisib. & incomp. quæ à Deo facta est in primis die, &c. Tenet etiam Abulensis in Genes. & aliqui Scholastici infra etiandi. Fundantur in litera Genes. videlicet, *Terra autem erat manis, & vacua, vbi Septuaginta legunt: terra autem erat inuisib. & incomp. a*, nam per hæc significatur informitas materia, quæ per se spectata merito inuisibilis dicitur, quia per se cognosci non potest, sed per analogiam ad materiam artificialium rerum, vt Aristot. i. Physicor. dixit, vel adulterina cognitione, sicut dixit Plato in Timæo. Dicitur etiam incomp. vel quia simplicissima est, vel quia est informis, inornata, seu inordinata, vt legit Augustinus in Imperfect. Gen. cap. 4. Conferatur autem hic locus, etiisque interpretatio ex alio testimonio Sapien. 11. vbi Deo dicitur: *Omnipotens manus tu a creaturis oris terrarum ex materia inuisiva, vbi aperte est sermo de orbe sublunari, hic enim dicitur propriæ orbis terrarum, vt distinguatur à cœlesti.* Et cum hic orbis dicitur creatus ex materia inuisiva, aperte significatur materiam inuisam, id est, informem suppositam fuisse huius orbis creationi, id est, formationi, & productioni per diuinam omnipotentiam factæ, ac proinde materiam prius creatam fuisse informem, quia non poterat, nisi per creationem existere. Et in hoc sensu videtur dixisse Paulus ad Hebreos vndeclimo. *Fide aptata esse scula verbo Dei, vt ex inuisibilibus, visibilia fierent.*

4. *Confessariū* Atque hinc inferunt, eandem rem esse, quæ in principio Genes. prius vocatur terra, & postea a predictorum qua, & abyssus, in illis verbis: *Terra autem erat in auctorū nis, & vacua & tenebra erant super faciem abyss. & spiritus Domini serebatur super aquas.* Quia cum omnia illa dicantur de terra, quæ in principio creata est à cœlo distincta, & in illa terra non fuerit, nisi vnicā complex materia iniformis, neceſſe est, vt de illa eadem materia omnia illa verba dicta intelligentur: ergo illa vna res tribus illis nominibus significata est. Appellata est autem *terra*, quia sicut elementum terræ subest formis omnibus, & est imperfectior illis. *Aqua* verò dicta est, quia sicut aqua est maximè transmutabilis in variis formis, & figuris, ita materia aptissima est, vt secundum diuersas formas transmutetur, & formetur. Denique vocata

est *abyssus*, quia sicut abyssus tenebrosa impenerabilis visu est, ita materia de se impenerabilis, seu incognoscibilis est, ingenio præsertim humano. Ita ferè refert Diuus Thomas i. p. quæst. 66. art. 12. ex August. libr. primo de Gen. cont. Manich. cap. 5. & 7.

Hæ sunt opiniones de substantia (vt ita dicam) illius terræ, quæ in principio facta est. De informitate autem eius tres etiam sunt opiniones. Prima dicit, fuisse materiam omni formæ substantialiter rem cum sola quantitate absque alio accidente realiter à quantitate distincto, quod addo propter figuram, quam hæc opinio in materia admittit saltem per proportionem ad corpus, in quo continetur. Hæc opinio communiter tributur Marsilio in 2. q. 8. art. 2. in tertia eius parte. Illautem nihil scilicet affirmat, nam prius ait, potuisse Deum materiam in eo statu creare, nescire autem se, an ita fecerit; quia nec ex Scriptura, nec ex ratione satis conuincit potest. Deinde vero in prima confluſione ait, satis probable esse, ita factum esse. Fundatur, quia potuit fieri, & Sancti ita videtur Scripturam exponere, citatque Augustinum lib. 1. de Genes. contra Manichæos cap. 7. Ambro. & Bedam in illis verbis: *Spīritus Domini serebatur super aquas.* Et addit rationem, quia si tunc effectuata proprijs formis elementorum, non esset confusa, nec dici posset chaos, vel quid simile, sed esset distincta, & ordinata, quod non consonat verbis Genes. At postea concludit, se nihil affere, sed dubium manere. Sic etiam Gabriel in 1. d. 12. q. 1. art. 3. in vltimis ferè verbis tractans questionem hanc, & inter alios referens hunc modum, concludit, *Hæ omnia possibilia sunt apud Deum.* Quidam autem horum factum sit, i. scilicet, quæ feit. Pro hac vero sententia refert Augustinum libro 12. Confession. cap. 3. dicentem, quod priusquam Deus hanc materiam formaret, non erat aliquid, non figura non color, non corpus, non spiritus nec tamen omnino nihil.

Secunda opinio de hac informitate est, quod non fuerit per parentiam omnis formæ substantialis, quia licet materia caruerit tunc formis substantialibus quo ad specificam rationem eam, & consequenter etiam formis accidentibus, quæ in aliis formis consequuntur: nihilominus habuit formam communem substantialiem corporis, ac subinde quantitatem sine alia pulchritudine, aut perfectione. Hanc opinionem tenet Abulensis, & illam tribuit Bedæ, & Strabon, quibus etiam Lyra illam tribuit, & alij Hugonem alij Hugonem. Sed oppositum in eis intuenio, vt dicit. Supponitque distinctionem formæ corporis generalis ab specificis. Quia distinctione supposita opus minus monstruosum, & miraculosum aſtruit. Loquiturque consequenter, quia in alijs fundamentis, & expositionibus yerborum Genesis cum præcedenti opinione conuenit.

Tertia vero opinio est, hanc informitatem esse accidentalem, de qua infra dicetur. Nunc solum referam opinionem aliquorum, qui licet elementa cum proprijs formis substantialibus creata esse cōſteantur, informitatem in hoc ponunt, & non fuerūt locis distincta, sed ita inter se secundum minima quædā particulas permista, vt discerni non possint, sicut in cœno, & luto terra, aqua, & aer confusa inueniuntur. Et congeriem illam horum elementorum, præsertim aquæ, & terre volumen nomine terra prius in dictis verbis, & postea in sequentibus nomine aquarum esse significantur. Et eandem vocatam materiam inuisam, seu iniformem, ex qua hic mundus factus esse dicitur, illamque permissionem, & partium diuinionem informitatem illius materiae esse dicunt, quia in illa erant elementa confusa, & inuisam, cum visu distinguere non possent. Hanc sententiam refert, & vt probabilem sustinet.

lustriner Marfilius *supra*, eamque Magistro tribuit, in 1.1.2. ca. 5. & 6. Qui permissionem illam non in terra, sed in tribus alijs elementis, quæ facilius diuidi, & permisceri possunt, ponere videtur. Eugebius vero libr. 7. de peren. Philo. cap. 9. & in Cosmopoeia in Gen. in terra & aqua illam permissionem, & informitatem præcipue ponit.

Ad explicandam sententiam, quam probabiliorem veramque esse existimamus, supponimus primo, materiam primam, quae est essentialis pars in substance corpore, à Deo esse creatam ex nihilo in illo primo momento in quo cælum, & terram, id est, mundum creavit, & non antea. Hoc totum fundatum de fide est, & in primis materiam esse productam à Deo, quasi per se notum in fide catholica est. Docemur enim in Symbolo, Deum esse creatorem omnium, visibilium, & inuisibilium. Quorum verborum catholicus sensus est, non tantum quod Deus filius fit creator, ac sub-subs filius fit auctor omnium, que per creationem facta sunt, sed etiam quod quicquid extra Deum est, ab ipso effectu productum est, vel immediate ex nihilo, vel ex aliquo subiecto, quod Deus fecerit ex nihilo. Et hic est communis sensus Ecclesie, & Patrum omnium paſsim, quos proinde in particuliari referre, non est necesse. Materia auctio[n]is est à Deo distin[t]um, ut est per se non um: in modo vñ à Deo distans, cum sit pura potentia, & propè nihil, ut Augustinus dixit, Deus autem sit purus actus, & summum ens ergo facta est à Deo: non est autem facta ex præsupposito subiecto, quia ipsa est primum subiectum, quod aliud non supponit ergo est facta ex nihilo. Ratione item naturali ei evidens hac veritas, ut copia veteres Philosophos, & hereticos probauit in disp. 13. Metaph. sec. n. 15. & disput. 20. sec. i. à n. 17. vñque ad xv. vii. sanctos Patres allegauit, & Tertullianus, qui in lib. contr. Hermogen. latè aduersus illum errorem inuictus. Eten in primis materia idem docent super Genet. Ambroſius lib. i. Exaemer. c. 1. & 5. & Basilius homil. 1. Exaemer. & Anastatius Syn. lib. i. Exaemer. in principio, Augustinus l. Gen. ad litter. c. 14. & l. de vera Relig. cap. 18. optimam ratione probat, & tacite omnes difficultates solvit, & videri potest D. Thomas l. p. q. 45. a. 2.

Atque hinc concluditur altera pars. In qua in
primum contra eosdem antiquos Philofophos, &
nolumus hæreticos dicimus, materialm non esse
cœternam Deo, quia nihil creatum est cœternum
Deo, vi capite secundo, ostensum est: sed materia
est creata, ergo non est aeterna. Deinde addimus,
non solum non esse materialm aeternam, verum
etiam neque esse anteriorēm cœlo, & terra, tem-
porali, seu reali duratione. Hoc etiam constat ex
verbis illis, *in principio creatus Deus celum, & terram*,
qua, ut supra indicauimus, duo in studiis, nempe haec
& in primo temporis initio, & ante omnes res a-
etas creatas fuisse, seu (quod idem est) Deum ab his
rebus mundi creationem inchoasse: ergo abso-
lutē aeternū, & terram nihil fuit creatum: ergo
nec materia, qua licet parum, aliquid est. Denique
in hoc etiam continetur, quod materia non fuerit
posterior duratione, quam celi & terræ creatione,
qua hæc non potuerunt esse fine materia, quod
laetem est certum de terra, & clementis, cum exil-
la essentialiter componantur. Quod etiam de ex-
probabilitate est. Praetertim quia finge non po-
test, harum rerum corporalium formas prius fine
materia fuisse, cum id sit contra ipsarum natura-
ram, nec posset sine miraculo cogitari quod in ipsa
nature constitutione fine fundamento fingen-
dum non est.

Secundo dicimus materiam primam in primo
sua creationis instanti non caruisse omni forma
substantiali, ac proinde nomine terræ non fuisse

significatam materiam generabilium rerum profus informem, id est, omni forma substantiali carentem. Hoc ipsum intelligi potest de calo, & celi nomine supposito quod calum ex materia componatur, sive eiusdem, sive alterius rationis, tamen quia de cœlis iam satis diximus, & quia ab inferioribus rebus, scilicet ab elementis, eorumque materia a fortiori concludunt argumenta, ideo in particulari de terra tractamus, eademque est ratio de aqua, quantum ad præsentem assertiōnem attinet. Hac ergo assertio est Diu Thomæ 1. part. quæst. 66. art. 1. & Magistri cum ceteris fere Scholasticis in 2. distinctione 12. Et probatur ex Scriptura, & regula supra posita, quod verba narrationis Genœos historicæ sunt, & ideo cum proprietate intelligenda: sed Moyses non dicit Deum in principio creare materiam, sed terram, que non tantum materiam, sed etiam formam includit: ergo ex vi verborum Scripturae non fuit sola materia primitus creata. Secundò, quia alias cœlum, & terram non fuisse ex nihilo creata, quia fuisse producita ex praæacente materia: consequens autem in primis est contra illud 2. Machab. 7. Petronate, vt apicis ad cœlum, & terram, & in illigas, quia ex nihilo primitus fuit Deus. Deinde repugnat Concilio Lateran. in cap. firmiter dicenti: Deus simul ab inicio temporis traxit, que condidit creaturam sibi sualem sedecit, & corporalem, angelicam videlicet, & mundanam. Nam per creaturam corporalem, & mundanam non intelligit materiam primam, sed hunc mundum corporeum, & visibilem, vt per se notum est. Tertiò est communis sententia Patrum in Exaëmer. vel Terio ex expositionibus Genesist, & exprestis Augustinii L. 1. Gen. ad litter. cap. 15. dicit, informitatem materię non duratione, sed naturę ordinę formatiōnem, & corporum productionem præcessisse.

Ratione probat D. Thomas dictam assertionem, quia impossibile est, materiam primam puram fini omni forma substantiali esse, aut produci, sicutque ita esse impossibile, ut contradictionem impliceat, quia si materia existit, et ens actu, et si carcer omni forma, caret omni actu, cum sit pura potestencia. Et in hoc sensu defendunt heretici, scribentes: *Bona & fundamentum eius, scilicet, materiam non esse nam finis omni forma, Thomistae communiter, & nonnulli Scholastici in z. d. 12. praesertim Bonauent. & Durand. Ego vero censeo, sine villa repugnancia potuisse id fieri a Deo, sicut in disput. 15. Metaph. fest. 2. cum Scoto, Henrie. Gregor. Marfil. & multis alijs defendi, & fundamenta eius ieci in disput. 13. fest. 4. & 5. Repugnante autem inducta verbius est, & verius Augustini lib. de vera relig. cap. 18. satisficeri potest: *Et si augustinus ait enim: Etiampi ex aliqua informi materia factus sit in infinitum mundus, hec ipsi factus est nonmodo de nihilo. Nam & quod nondum formatum est, tamen alijs modo & formam posse incheatum est, Dei beneficio aliquid formabile est: bonum est enim ipsum formatum. Nonnullum ergo bonum est, & caput in forma & ideo bonorum omnium auctor, qui praeferat formam, ipse faciet eam posse formari. Et infra: Omne formatum, in quantum formatum est, & Omne formabile, in quantum formabile est, ex Deo habet. Ex his enim verbis colligitur, materiam factam a Deo aliquam in se habere actualiter entitatem, quae licet formatum non sit, & ideo dicatur pura potentia respectu actuus informantis: nihilominus aliquid factum sit, habens propriam entitatem actualiter cum propria existentia distincta ab actu formae. Ratione cuius dixit idem Aug. 12. Confess. c. 3. & 6. materiam in formem, licet sit proprie nihil, aliquid tamen esse, nam vtcunque erat, ut caperet formas itas visibilis. Et lib. i. Gen. ad litter. cap. 15. dicit fuisse prius natura creatam: eadem ergo ratione posset prius tempore creari sine contradictione, quia licet non haberet actu formalem, entitatem habere potuisse.**

12.
Vera oratio
pro affer-
cio-
ne.

Ad probandam ergo ratione naturali assertio-
nem positam, satis est, quod materia ex natura rei
non possit sine forma conferari, aut esse, vt est
probabilior Philosphorum, & Theologorum opini-
o, vt in citatis locis Metaphysice dixi. Tum ra-
tione propriæ, & particularis naturæ, quæ natu-
raliter postulat coniunctionem cum forma, & ab
illa pendet, sicut accidet a subiecto, licet in diuer-
so genere causa. Tum ratione vniuersalis naturæ,
quæ huiusmodi vacuitatem in materia (vt sic dicam)
abhorret, multo magis, quam fugiat vacuum
in spacijs localibus inter corpora interiacentibus.
At verò (vt sepe cum Augustino diximus) in pri-
ma rerum creatione non sunt hincendæ miracula,
& quasi monstræ præternaturalia sine cogitata funda-
mento. ergo nec est cogitanda materia ita in-
formis, vt pro aliqua duratione reali sine omni
forma extiterit: hoc enim miraculostum, seu præ-
ternaturale est, & nullum habet rationis funda-
mentum, vt per se notum est, nec auctoritatis, vt
videbimus.

13.
3. Affercio.

Autoritate
probatur

Dico tertio. In principio creationis cœli, & ter-
rae non fuit creatum corpus sub generali ratione
corporis ab omni specie corporis abstractum, ac proinde
nec fuit creata materia cum sola forma sub-
stantiali corporeitatis ab omni specifica differen-
tia substantialis forma in re ipsa separata. Hæc af-
fercio mihi certa videtur tam theologicè, quam
philosophicè loquendo. Et ita illam docent D. Th.
& alij Theologi allegati. Et sumitur ex eisdem Pa-
tribus, & ex Scriptura, quia nomen terra non si-
gnificat verè, ac propriè corpus abstractum, sed
certum quoddam corpus ab alijs distinctum: si-
gure autem analogiam, vel metaphoram, vbi non
solum necessaria non est, sed potius historicæ nar-
rationi aduersatur, non est Scripturam sincere
interpretari, sed eludere. Accedit, quod in ipso
Scriptura contextu aperè distinguitur terra ab
alijs creatis corporibus, & non solum à cœlo, sed
etiam ab aqua, vt statim expendemus. Ergo no-
mene terra non significatur corpus abstractum,
nec corpus etiam corruptibile ratione materia, &
abstractum ratione formæ, sed significat aliquod
corpus determinatae speciei, & naturæ ab alijs dis-
tinctum: ac proinde non sola forma corporeita-
tis, sed aliqua specifica forma constitutum. Ergo
materia sub tali forma fuit à principio creata, &
non tantum sub generali forma, & gradu cor-
poris.

14.
Firmatur ita
ratione

Ratione autem est apud me hac assertio eu-
identior, quam præcedens, quia euidentius ostendit
esse impossibilem reali separationem ma-
teria corporis (vt sic dicam) ab omni specifico
grado corporis, quam separationem puræ mate-
riae ab omni forma. Probatur, quia sicut ex una
parte materia appetit naturaliter coniungi for-
mæ, & ab illa pendet: ita licet fingatur illa forma
corporeitatis, compositum ex illa materia natu-
raliter appetit vteriore formæ, & ab illa pende-
bit, quia sicut materia est naturalis potentia ad
formam, vt cum illa per se componat unum to-
rum: ita compositum illud ex materia, & forma
corporeitatis esset potentia ad vteriore formam
specificam, cum qua unum compositum per se
componeret: ergo sicut est monstrorum, & con-
tra naturam esse materiam sine forma, ita & esse
illud genericum compositum sine vteriore for-
ma: ergo tam est contra rationem hoc monstrum
fingere in prima reru creatione, sicut illud prius.
Aliunde verò est maior, & vt existimo, absoluta
repugnans, quia materia realiter distinguitur à
forma, & ideo quod sine illa in sua entitate pura,
& informi fieri, & conseruari possit, mirum non
est: gradus autem genericus non distinguitur in
re ipsa ab specifico, sed ratione tantum cum ali-

quo fundamento virtuali in re ipsa, & ideo est
non potest, vt in re ipsa sit forma dans genericum
gradum separatum ab omni specifico. Sicut non
potest fingi substantia in re existens in genere sub-
stantie solo, sine specie corporis, vel spiritus: nec
in specie spiritus subalterna, & non in hac, vel in
illa specie Angeli, vel animæ. Sic ergo repugnat da-
ri formam sub generali ratione corporis, & in re
existens sine determinatione ad aliquam speciem,
vt latius dixi in disp. 13. Metaph. sect. 13. cond. 3. &
disp. 15. sect. 10. n. 8. & sequentibus.

Dico quartò. In illo principio, in quo Deus cre-
lum, & terram creavit, proprium, verum, & speci-
ficum elementum terra de nihilo produxit, ac
proinde materiam eius simul fecit, & substantiam
forma terra formavit. Hæc assertio concludit ex
præcedentibus à sufficienti partium enumera-
tione, nam exclusis omnibus alijs falsis opinioni-
bus de materia informi, nullum fundamentum
relinquitur ad negandum, veram terram fuisse in
illo initio creatam. Et hoc maximè virget, addita
regula sepe tradita, quod verba Scriptura non
sunt sine causa à propria significatione extrahen-
da: sed Scriptura vocat terram illam, quamin
principio creavit, & potest de proprio elemento
terre intelligi sine difficultate, vel repugnante
cum alijs eisdem Scripturæ verbis. ergo Quo ar-
gumento Tertullian. suprà maximè premittit Her-
mogenem. Illudque alij Patres antiqui in Ex-
amer. vel expositione Genesis, confirmant. nam illa
verba de propria terra intelliguntur in illa
prima sententia, quam in sequentibus operibus
tertii, & sexti diei. Ex quibus nouum, & efficaciam
argumentum sumitur: nam terram, quam Deus in
principio condidit, in tertio die appare fecit, scilicet
enim habet. Congregantur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in to-
rum vrm, & apparuit arida, factumque ista & vnde
uit Deus aridam terram. Hæc ergo terra eadem est,
quam in principio produxit: de nulla enim alia
postea fit mentio, nec aliam formationem vñque
tunc ei a diuinxit, præterquam quod illam discov-
peruit aquis, & apparere fecit. At postea de eadem
subiunxit. Germinet terra herbam, &c. Et fatumq[ue] ita
& prolixi herbam vireniem, &c. Hæc autem necessario
sunt intelligenda de proprio elemento ter-
ra: ergo de eodem est ferino in principio caput.
Nam in illo die tertio non fecit Deus substantiam
terre, nec Scriptura hoc commemorat, sed supponendo
terram, dicit, ipsam iussu Dei herbas pro-
tulisse. Idemque argumentum sumitur ex opere
sexti diei, in quo Deus iussi animalia extera pro-
duci: ergo ante omnes hos dies supponit crea-
tum elementum terra: ergo in illo principio: nul-
lum enim aliud tēpus productionis eius cum funda-
mento assignari potest. Accendit hoc confirmant
alia scripturæ testimonia, ut et illud psalmi 101.
In iunctu Domini terram fundasti. Et Psal. 135. Qui
firmavit terram super aquas. Denique vñque in
Scriptura de operibus creationis agitur, & in hac
propria significatione terra sumitur, & inter prima
Dei opera numeratur, & tanquam fundatorem
huius mundi visibilis ponitur, quia est infinitum
omnium, & quasi centrum, circa quod cœlum ro-
latur, vt Arist. 2. de Cœlo text. 17. dixit. Ergo hoc
fundamentum in principio totius adiicitur iactum
est, ac proinde terra in illo principio fuit facta.
Quod etiam ex sequentia assertione & responsioni-
bus obiectionum euidentius fiet.

Dico quintò. In eodem principio elementum
aqua in propria forma, & loco, & à terra distin-
ctum creatum est. Hæc est etiam sententia Basilij
Bedæ, & aliorum in principio Genesis, seu Exa-
mer. & Damascen. lib. 2. cap. 5. dicentes, Deum in
principio produxisse cuncta visibilia, cum antea
non essent: Partim hanc quaque maxime accidens.

SVAR
de Angel
re. G. dicit
animæ

D.

uita, vel calum, & terram, aërem, ignem, aquam; partim ex his ab eo procreatis elementis, vt animantia, & cæst. Et hanc sententiam communiter Scholastici sequuntur, & moderni magis probant. Et in primis est magis sententia veris Scripturæ: nam licet in illis primis verbis, *Creavit Deus calum, & terram*, aqua non exprimatur: nihilominus, sub extremis media intelliguntur, vt Baſilius, & alii notant. In quo tantum sensu verum habet sententia Chrysostomi h. mil. 3. in Gen. dicētis, Moysēm in illis primis verbis summatum vniuersum mundi optinere comprehendisse. Quod etiam non displiceret Augustino 11. de Ciuit. cap. 33. & 2. de Gen. contra Machic. cap. 3. & admitti potest, dummodo verba *terra* & *terre*, & proprijs significatis nō extrahantur, & sub illis media corpora comprehensa intelligantur. Et in præsentis hoc maxime confirmat, quod statim post illa prima verba, *In principio creavit Deus celum, & terram*, ante aliud opus in eo die factum addit Moysēs, & *Spiritus Domini serbat super aquas*, quod aqua elementari, & propria intelligentiū est, regula tradita perfauet. Ergo iam tunc facta erant aqua, & non post primum instans creationis quia tota illa narratio ad opus in principio factum referatur, vt in superioribus de aere annotauit: sed post illud primum instans nihil Deus fecit vñque ad productionem lucis: ergo neceſario intelligentiū est, aquam factam esse in primo instanti.

Et hoc etiam confirmat vox abyssi ibidem adiuncta, quia proprieſ abyſſi profunditatem aquarum vñū penetrabilēm indicat. Ut August. 22. contr. Faſt. c. 11. & alii communiter docent. Ratio item philoſophica eadem assertio, ostenditur, quia potio vno contrariorum in rerum natura, conqueſtis est, vt aliud etiam ponatur (vt Aristot. etiam arguitur) & ideo, creata terra, opprimum, & quā connaturale fuit creari ignem, vt maxime in leuitate ab ea distante, his autem factis extremit, etiam alia media necessaria fuere: tum quia sicut aer in qualitatibus primis terræ opponitur, ita proprium contrariū ignis est aqua: tum etiam quia creatis duobus elementis alia etiam ad complementum quāi essentiale vñueri necessaria fuerunt. Quæ ratio, & similes licet cogentes non sint, tamen dum aliunde nō ostenditur nōluisse Deum hunc connaturalē ordinem seruare, multo credibilius est, in hac perfectione, & integratæ simplicem mundū in principio condidisse.

Ex quibus colligimus primum, aquam illam, quæ in principio cū terra fuit cōdita, illamq; cooperiebat, non fuisse tenue aliquod corpus per modū vaporis, aut nebulae, sed fuisse verum aquæ elemētum in sua substantia, & dispositione existēs. Hoc enim cū inveniunt citata Scripturæ verba, & creationes facta fudent, & nullum est fundamentum ad proprietatem verbi aquæ fugiendam: vel ad cogitandum, aut fingendū aliud corpus diuerſa rationis per illam vocem significatum: nam etiam erat substantia diuersum ab aqua, reuera non erat aqua pura, nec poterat esse nisi aliquod corpus mixtum imperfictum, q; primæ creationi ex nihilo non est accommodatum, quia mixta ex simplicibus postea facta fuere, vt videbimus, nec etiā ad primariam vñueri cōstitutionem pertinere poterat: fruſtra ergo fine testimonio Scriptura cogente tale corporis loco aquæ creatum configitur.

Secundo infero id quod etiam in Metaph. dixi diff. 13. sec. 11. n. 26. aquas in principio creatas non esse, repleuisse totum spaciū inter celum empyreum, & terram interiectum, vt quidam arbitrati sunt, fundati in operibus secundi, & quarti diei, ex quibus id non probari, postea ostendemus. Secluso autem illo fundamento, id nec alijs verbis Scri-

Suarez de opere sex dierum.

pture consonum est, nec per se est multum verisimile. Primum patet, quia Scriptura dicit, celum creatum esse primo die, & ostensum est, nomine celi non solum empyreum, sed etiam alios celos comprehendit: imo certius de cæteris, quā de empyreō id affirmari. Probabilius etiam esse ostendimus, aerem sub illa voce comprehendendi, & nomine etiam spiritus, qui aqua superferebatur, significari. Ex quibus concluditur, aquam in prima creatione solum occupasse spatiū, q; inter superficiem connexam terræ, & concavam aeris intercedit. Quod etiam per se maiorem verisimilitudinem habet. Cur enim Deus tantam aqua multitudinem ante celos, & aerem crearet? aut cur inter simplicia corpora, quæ per se non postulat, vt vñū ex alio fiat, illud discrimen constitueret? vel cur magis aerem ex aqua, quā è conuerso: vel celos ex aqua potius, quam ex aere procreasset? At denique cur cælum incorruptibile corpus ex aqua produceret. Ut enim omittam probabilius est, illud ex materia diuersa rationis constare: etiam si eiusdem esset materia, præter naturale illi esset, ex materia præsente, & per corruptionem alterius corporis fieri. Vnde etiam authores contraria sententia productionem cæli ex aqua generationem supernaturalem vocant: omnis autem supernaturalis produc̄tio aliena est à prima natura institutione, ac productione, vt cū Augustino sēpē diximus. Neq; latius est dicere, Deum hac omnia pro solo suo arbitrio facere posuisse. Eſto enim id verū sit, oportet ostendere, ita voluisse, quod certe ex Scriptura ostendit non potest, vt expōnendo opera singulorum dierum, manifestū fieri: ideoq; dum talis voluntas Dei reuelata non est, potius credendū est, omnia connaturali modo, & in statu, ac ordine simplicibus corporibus magis cōsentaneo in principio condidisse.

Neque huic nostræ sententia obstant verba Scripturæ, q; alia opinione, præsertim terra expendunt. Nam q; Gen. i. terra in principio creata dicitur *terra, & vacua, vñius, & proprius puro elementu terræ, quam materiæ primæ, & informi accommodatur*. Nam terra ipsa inanis tūc fuisse dicitur, quia nondum officio, & muneri propter q; creabatur, inseruebat: imo erat in statu ad illud munus obeundum in commodo, creabatur enim, vt illam homines inhabitarent, tūc autem erat aq; quis coperta, in quo statu ad illum finē inseruire non poterat, ideoq; inanis fuisse dicitur. Vnde cōsequenter erat etiam vacua, vñisq; herbis, floribus, arboribus, mineralibus, animalibus, & hominibus. Et in idem dicit, q; Septuaginta legunt, inuisibili, & incomposita: nam inuisibili dicitur, quia teñbris, & abyſſo aquarū erat cooperata: incōposita vero erat, id est, carens ornatu, & pulchritudine, quam ex varietate, & cōpositione platarū, & animalium recipit. Et in idem redēunt alia voces variæ, quibus illa verba transferuntur, & explicantur à Pātribus, & doctoribus, qui omnes illas sere in eundē modū de terra declarāt. Vnde quoad hanc partem acceptamus sententiam explicatam in formitatem materiæ de in formitate accidentali. Non tamen illam ponimus in permissione partium integrantū elementorum, vt ultima opinio supra relata dicebat: id enim nec in Scriptura, nec in ratione fundamentum habet: sed in formitas dici potest illa tenebrarum obscuritas, & vacuitas ornatus, & pulchritudinis, quam explicauimus. Et eodem modo loquitur Greg. 32. Moral. c. 9. alias 10. cum ait, *Rerum substantia simul creata est, sed simul species formata non est*. Nam per rerum substantiam corpora simplicia, & præsertim quatuor elementa, ex quibus cæterā sunt, intelligit: nam statim subdit: *Et quod simul extiit per substantiam materiæ, vñque elementaris, non simul extiit & per speciem*

19.
Ad ſandam:
terta opinio
omnia in n. 3.

Judicium de
interpretatione infor-
matiæ posse
in num. 7

forma id est, per ornatum, & varietatem rerum, quæ ex elementis postea facta sunt.

Atque in eodem sensu dixit Sapiens, Deum cre-

asse coram ex materia inuisiva, vel, ut alii legunt, infor-

mi, vt monet Aug. lib. de Fide, & Symbol. cap. 2. E-

lementa enim, & præseruit terram, & aquam pro-

ut formationem, & ornatum mudi præcesserunt,

vocat materiam inuisam. Materiam quidem, quia

ex illis produxit Deus omnia inuisita, quibus uni-

uersum ornatur, sic enirementa materiam, ex

invisib. inuisita sunt, appellamus. Vnde cum orbis

terrarum dicitur ex illa materia creatus, perinde

est, ac si diceretur perfectus, & consummatus: aut

nomine orbis terrarum intelliguntur res omnes,

quaæ in hoc inferiori orbe, terra scilicet mari, & aere

creata sunt. Dicitur autem illa materia inuisita eadem ratione, quia dicitur inanis, & inuisibilis, vt

explicatum est: vel si legatur in formis, intelligitur

de informitate, vel (ut ita dicam) deformatio accidentalis, quam habebat, quando tenebrae erant

super faciem abyssi, & quando erat vacua, & or-

natus multorum carebat. Addo etiam posse gratis

et testimonium hoc de materia prima intelligi,

quaæ secundum se inuisibilis, & in formis est, & ex

illa dici potest creatus orbis terrarum, id est, cor-

porous, etiam quoad simplicia corpora. Non quia

materia præextiterit creationi simplicium cor-

porum, sed quia etiam in primo instanti creatio-

nis ex illa composita sunt, & per eandem actionem

suo modo creata. Nam materia secundum se for-

ma caret, & ordine naturæ illi supponitur, & ideo

ex illa magis, quam ex forma dicuntur creari, quæ

uis ex terra fuerint per creationem composita.

Et huc spectat opinio Augustini, quod materia

in formis ordine naturæ, non durationis præcesserit:

est enim hoc verum respectu eorum corporum,

quaæ immediate per creationem facta sunt. Et potest

accordat huic testimonio, non verò versis

Genesim, quibus dicitur terra cum cælo produc-

ta, vt satis ostensum est.

Iuxta hec etiam exponenda sunt verba illa Pauli ad Hebr. 11. Fide in illis, aptata esse secula verbo

Dei, ut ex inuisibilibus visibilis afferent. Possunt enim vel

ad ipsum opus creationis, quo Deus in principio

cœlos, & terram ex nihilo produxit: vel ad opus

ornatus sex diebus factum accommodari. Et in

priori sensu per secula intelligere debemus res omnes,

quaæ temporales sunt, & in præterita seculis

esse receperunt: hæc autem secula tunc aptata es-

se intelliguntur, cum primum esse incepserunt. Sic

ergo ait, Deum solo verbo suo sine necessitate pre-

iacentis materia aptasse, seu principium dedisse o-

nibus seculis, & rebus in illis existentibus. Vnde

quod subiungit, Ut ex inuisibilibus visibilis fuerint, sic

exponit: ut ex inuisibilibus, quod in diuinis i-

deis habent, in proprio esse producta, visibilis fe-

rent. Ita exponit Diuus Thomas, & sequitur Ri-

bera, & accommodatur melius rebus corporali-

bus, quaæ proprie temporalia, seu secularia dicu-

tur. In quo sensu particula ex, non dicit habitu-

nem causa materialis, sed efficientis, vel exempla-

ris. Posset etiam simpliciter exponi, ut ex inuisibili-

bus, id est, non existentibus, nec apparentibus,

existencia in seipsum, ac proinde visibilis fuerint, ita

ut particula ex solum terminum a quo designet. In

alio vero sensu dicuntur secula, id est, secularia

corpora, & temporaria omnia in illis primis die-

bus primi seculi facta esse verbo Dei, vel propriæ

aptata, id est, congruerter disposita, & ornata, quod

factum est in sex primis diebus per opera distin-

ctionis, & ornatus, ut infra videbimus. Et merito

dicuntur sic aptata, ut ex inuisibilibus visibilis fuerint,

quaæ prius elementa fuerunt inuisibilia, id est,

non apparentia ob defectum lucis, per cuius pro-

ductionem postea apparuerunt, & sic facta dicun-

tur visibilia: erant etiam elementa sine ornato, &

ex illis factæ sunt omnes istæ creature visibiles,

quaæ ad ornatum, & pulchritudinem vniuersitatem

pertinent. Ita Caietanus, & est probabilis expu-

sitio.

C A P V T I X.

Vtrum cum cælo, terra, ceterisque elementis
tempus etiam concreatum
sit.

Hanc questionem tractant Théologiæ in d. & Diuus Thomas q. 66. i. p. art. 4. Aler. 1. p. q. 14. mem. 2. & Albert. Magnus Specialem fecit tractatum de quatuor coæquauis, id est, de rebus in eodem aëro, seu simul factis. Aliunt ergo hi Theologiæ, quatuor esse coæquauis, seu simul a Deo facta, scilicet, Angelos, cœlos, terram, seu materialis informem, & tempus. Et quia tria prima explicata sunt, de quarto breviter dicere necesse est. Non videtur enim recte annumerari tempus cœteris coæquauis. Primo, quia tempus non est per se factum, sed consequitur motum, estque veluti passio eius, ratione tantum formalis ab illo distincta. Et loquuntur communis modo de tempore, ut est communis mensura, in motu cœli tantum reperitur: sed motus cœli non est factus simul cum rebus alijs præformatis: ergo neque tempus. Maior ex Philosophia supponitur. Minor autem probatur, quia motus non potest incepere in instanti intrinseco, quod primum sui esse vocant, sicut alia res permanentes creatae sunt: ergo non potuit alijs rebus concreari, sed per realiter durationem latenter in instanti alia præcedere debuerunt.

Secundo argumentor quod etiam plus quam per instantes præcesserint, quia tempus non incepit, nisi quando sex dies creationis mundi, seimus illorum incepit: sed primus dies non fuit creatus cœlo, & terra in principio creatis, neque secundum instantem intrinsecum, neque secundum extrinsecum, quod sit dies initium per ultimum non esse eius: ergo nullo modo fuit concreatus ergo nec tempus. Probatur minor, quia dies non incepit, donec lux creata est, ut constat rum ex initio Genesim, cum etiam quia dies confitit in lucis, & tenebrarum vicissitudine. At vero lux non fuit creata intrinseca in primo punto creationis cœli, & terræ: nam in illo fuerunt tenebrae super faciem abyssi, & ad illas depellendas postea dixit Deus, fiat lux. Neque etiam post lux fieri immediate post illud instantem, quia est res permanens, & instanti sit, instanti autem non sequitur immediate post instantem: ergo non potuit tempus incepere in primo instanti creationis rerum, sed ab summum ab alio instanti creationis lucis. Proper quod dixit Philo libro primo Allegoriarum in principio, non necessario satendum esse tempus posterius mundo esse, quippe quod mundi est effectus, nam cœli motus indicat, & naturam temporis.

Contra nihilominus pars, & communis sententia suaderi potest, quia supra diximus, cœlum & terram fuisse creata in principio temporis, & hanc interpretationem verborum illorum, in principio creatus Deus, & ceteris prætulimus, tanquam primariam, & maximeliteralem, etiam alia non excludantur. Non potuit autem illud instantem esse initium temporis, nisi in illo incepit tempus, quia est ferme de initio durationis: ergo necessario afferendum est, tempus simul cum cœlo, & terra incepisse, ac proinde simul cum illis concreatum esse. Et ob hanc causam dixit Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 6. Mundum non

SVARI
de Anteci-
re 6. dñi
anima

21.
Ad locum ex
Hebr. 11 in
ipso num. 2.

D. V.

esse factum in tempore (vtique quod iam incep-
set; sed cum tempore, nimirum simul cum mun-
do creato. Et in imperfect. Gen. cap. 3. licet dispu-
tando procedat, semper supponit quod sit in tem-
pore initio, & cum tempore incipere. Vnde sit, vt
etiam est conuerso, tempus concreetur cum re, quae
in eius initio sit, & esse incipit. Idemque sentit lib. 5.
Gen. ad liter. cap. 5. Et propter hanc rationem ce-
sent aliqui, omnino certum esse, tempus esse crea-
tum simul cum celo, & terra in hoc sensu, vt idem
fuerit initium celo, & temporis, quanvis non co-
dem modo, quia idem momentum fuit initium
intrinsecum celo, & aliarum rerum permane-
tium, temporis a. & motus solum extrinsecum.

Sed quia hoc in aliquo sensu potest esse certum, & in alio dubium, licet probabile, breuiter adver-
tendum est, aliud esse loqui de duratione praecise,
aliud de tempore in generali, aliud in particulari
de tempore physico, quod in successione conti-
nuo aliquis physici motus consistit, ad denique
aliud est specialissimum tempus (vt sic dicam) seu
per antonomasiam, quod in motu celo colloca-
tur. Deinde principium temporis dupliciter dici
potest, scilicet, vel negative per respectum ad an-
tecedentia, vel positive respectu sequentium: pri-
ori modo dicitur principium, ante quod nihil pra-
cessit, posteriori modo dicitur principium illud,
quod non solum est ante aliud, sed etiam aliud
post ipsum proxime sequitur.

Dico ergo primò, durationem aliquam non
eternam sive aliquo modo concretam cum An-
gelis, celo, & terra, eamque fuisse principium om-
nis durationis creatae, vel negatiū, quia ante il-
lam durationem nulla praecessit, vel positiū, quia
principium durationis, quod tunc fuit, inmedia-
te post, nostro intelligendi modo, fuit in ratione
durationis consummatum. Hac assertio est, quidens
si ex Metaphysica supponamus, durationem rea-
lem comitari omnem rem existentem, esseque illi
intrinsecam, & in re ab ipsa existentia minime dis-
tinguam, vt ex professo tractatum, & probatum
est dis. 50. Metaph. sec. 1. & 2. Ibi enim ostendim-
us, durare, & existere solum differre connota-
tione quadam in nostro intelligendi modo, quia ex-
istere dicitur res in primo momento, quo esse re-
cipit proprie, vero durare non dicitur, donec in-
telligatur perseverare in existendo. Vnde in primo
instanti productionis rei indivisibilis, & per pri-
num sui esse dicitur res existere, proprie aeternam
nondum durare dicitur, scilicet dici posse incepisse
in duratione sua. Sic omnes res creatae sunt in
principio durationis sua, earumque duratione cum
illis concreata est. Et ita est manifesta, & euidentis
prima pars assertoris.

Secunda vero ex hinc certa est. Quia omnis du-
ratio creatae, etiam si ex aetate angelicam, vel du-
ratio permanens rei corruptibilis, vel incorrup-
tibilis, initium habuit saltem negatuum, ita vt ve-
risime dici posse, hanc durationem nunc esse, vel
incepisse, & ante non fuisse: ergo omnis duratione
creata habuit initium, & secundum tale initium
cum rebus in principio creatis concreata est. An-
tecedens patet, quia nulla duratio creata fuit a-
eterna, vt secundum fidem supra probatum est, ergo
necessario incepisse esse cum ante non esset, a-
lioqui semper fuisse. Sed perturbare potest illud
adverbium *antea*, quod temporale est, & videtur
connotare durationem praecedentem, quod re-
pugnat: cum ante principium creationis rerum
nulla duratio creata praecedere potuerit. Sed hoc
nihil mouere debet, quia illud *antea* non dicit du-
rationem realem praecedentem, sed imaginariam,
vel quod perinde est realem, non que fuit sed que
esse potuisset. Vel etiam dici potest, illud *antea* co-
notare Dei aeternitatem, quia res, cum creaturis,

Suarez de opere sex dierum.

ita durare incipiunt, vt in tota Dei aeternitate us-
que tunc non fuerint, nec illi coextiterint. Atque
hoc durationis initium mundo concreatum suffi-
cit ad veritatem dogmatis fidei, quod res creatae
non fuerint ab aeterno, sed in aliquo initio tem-
poris, id est, creatae durationis, esse incepserunt.

Tertia vero pars assertoris de initio positivo
declaratur, quia celum, & terra tale esse, taleque Probatur 3.
initium existendi per creationem accepérunt, vt membrum.
ex vi illius in ipsorum esse permanere possent. ergo
ex tunc durando initium accepérunt. Item nostro
modo intelligendi immediata post illud primum
instantis creationis propriam durarunt, in eodem es-
se permanendo: ergo in illo initium sua durationis,
seu permanentiam accepérunt. Atque ita haec
pars etiam in aetate angelico, vel celesti locum ha-
bet: nam licet ipsum in se sit indivisibile, eminen-
ter habet permanentiam & quivalentem durationi
divisibili, ideoq; nostro modo intelligendi ra-
tione distinguimus initium eius ab esse eius perfe-
cto, & consummato in esse durationis, & sic dici-
mus concreari cum ipsa re ex aeterna secundum i-
nitium suum, permanere autem per eundem rei
conservacionem, & sic in ratione durationis com-
pleri, non quidem secundum rem, qua tota humil
incepit, sed secundum nostrum intelligendi modum.

Dico secundo. Aliquod initium tam negatiū,
quam positivum proprii temporis concreatum 2. assertio
esse cum substantiis in principio creatis, id est, in eius exponi-
tus exponitur. Atque ita sensu exponitur.
nam hoc disert inter tempus proprium sum-
ptum, & durationem creatam, quod duratio et-
iam creat abtrahit a successione reali, & forma-
tio, potestque esse indivisibilis, virtute contine-
sunt successione, ratione cuius concipi potest ut co-
existens successione imaginaria, & habens aptitudinem
ad existendum reali successione. At vero
tempus proprius significat durationem reali suc-
cessionis habentem. Vnde prior assertio propriam
haber locum in duratione permanente, sive sic aetate
sive aliquo aliud duratio, hanc vero ponitur
de duratione successione. Sic ergo certum est, non
potuisse hanc durationem, seu tempus secundum
proprium suum esse concreari in primo instanti
creationis ipsius rebus creatis, ut conuincit prima
ratio dubitandi in principio posita, quia in instan-
ti non potest esse successio. Nihilominus tamen
dicimus in assertione, tempus aliquod secundum
suum initium concreatum esse. Quod vt probe-
mus, distinguimus duplex tempus, unum physi-
cum, & continuum, aliud metaphysicum, seu in-
tellectuale, & discretum. De priori dicimus in af-
fertione sequenti. Hac autem assertio propriam
posteriori proponitur. Nam hoc tempus in acti-
bus intellectus, & voluntatis Angelorum simul
cum ipsis incepisse: ergo in eis necessario aliquod
tempus incepit. Non potuit autem tunc incipere
tale tempus quoad integrum successionem suam,
quia successio non potest esse in instanti, nec An-
gelus creatus cum aliquo actu potuit pro eodem
instanti ad alium actum transfire. Nihilominus tamen
in illo puncto incepit intrinseca realiter ta-
le tempus, tam secundum respectum negatiuum,
quia ante illud momentum nullum praecesserat
instantis talis temporis, quam secundum respectum
positivum, quia immediata post sequi potuit ali-
actus, & consequenter aliud instantis illius tempo-
ris. Et que differentia inter hoc tempus, & physi-
cum, quia non est continuum, sed discretum, & i-
deo ex indivisibili durationib; coponitur: ideo
que potuit in illo primo creationis instanti dari in-
trinsecum initium talis temporis, quia tunc pri-

Dicitur
tempore
di creo pro-
cedit, acpo-
batur prae-
dicta assertio.

E Z
is, oppr
im, et
•
R 361
L 11
I 1047

ma pars illius extitit. Et secundum hoc etiam tempus verificari potest dogma fidei, quod omnia facta sunt in temporis initio, & consequenter quod aliquod initium proprij temporis rebus ipsis creatis concreatum sit.

9. *9. Assertion.*

Prima via
justinendi
postram a-
fectionem
dificilio
quidem in-
tanagantes
creator suis
se celos in t-
ristanti.

Dico tertio. Etiam de tempore existente in motu physico, & caelesti, probabili, ac vero sensu dici potest, incepisse cum rebus primo creatis, ac subinde cum illis concreatum fuisse. Hæc assertio duplum fuit inveni potest. Primo assertendo aliquem motum localem corporum in principio creatorum in illo primo instanti incepisse, eo modo, quo potest motus incipere in instanti, scilicet, extrinsece, & per vitium non esse. Et hunc modum difficile fuit inveni possunt, qui negant, caelos fuisse creatos in illo instanti, si enim tunc non potuerint incipere motus caelestes, cum fuerit postea prius creatum ipsum mobile. Si autem motus caeli tunc non coepit, frustra & sine fundamento dicetur incepisse vel in terra, vel in alio elemento, vel in materia informi. Quanvis enim id non fuerit impossibile, nihilominus ita esse factum nullo modo sci-ri potest, quia neque scriptum est, ne ratione aliqua ostendit potest. Quod etiam confirmari potest ex his, quæ circa illa verba, *Spiritus Domini ferebat super aquas*, cap. 7. diximus, vbi ostendimus, licet nomine spiritus significetur aer, nihilominus necessarium non esse, vt verbum *ferebat* motum localem significet, quia de nullo motu naturaliter id verificari potest, præternaturalem autem singulare supervacuum est, qui ratione in praesenti etiam locum habet. At vero supponita nostra sententia, quod omnes caeli in illo primo instanti creati sunt, optima ratione defenditur, atque assertur, motum primi mobilis à principio creationis incepisse, ac proinde etiam tempus.

Prout sensit D. Thom. dicta q. 46. art. 3. ad 3. Quia ex parte motus nulla est repugnantia, quod in eodem instanti extrinsece incipiat, in quo mobile incipit existere, vt per se notum est, nec etiam erat vlla difficultas ex parte primi mobilis in eo puncto iam creati cum tanta aptitudine ad motum circularem, quantum nunc habet, & eadem habuit Angelus motor illius caeli ab eodem instanti. Denique talis motus vel est naturalis illi caelo secundum peculiarem eius naturam, vt aliqui volunt: vel saltem est consentaneus vniuersali naturæ, & ordinis totius mundi, quia cum tempus illius motus sit vniuersalis, & prima mensura singularium dierum, conueniens fuit, vt cum alijs rebus primis simul inciperet, eo modo, quo potuit. Ergo multum credibile est, motu caeli, ac subinde tempus extunc incepisse. Et ex his, quæ de lucis effectione, & primi diei opere dicemus, hoc amplius confirmabitur. Quid autem de motibus aliorum carolorum dicendum sit, postea videbimus.

10. *10.*

2. Via justi-
nendi candi-
ferentem
secundum
D. Thomam

Qui vero, licet probabile sit, motum primi mobilis immediatè post primum instanti creationis factum esse, tamen id certum non est, vt libro sequenti capite secundum artingam, addendum cœsio, etiam non continuo, seu immediatè post factus fuisse ille motus, nihilominus verè dici posse, cœlum, & terram, seu mundum factum esse in temporis initio, seu cum principio temporis, aut etiam cum tempore. Primam partem tradit D. Thomas dicta q. 66. art. 4. ad. 3. dicit tamen, licet in eo casu tempus non esset in motu firmamentis, seu primi mobilis, necessarium esse, vt in alio motu existet. Quod est quidem verum, si supponatur aliquod tempus successuum realiter fuisse ante motum caeli. Nos vero dicimus, etiam sine hac suppositione posse initium temporis esse coquatum creationi caeli, & terra. Quod ita breuiter declaro: nam in illo instanti, in quo cœlum factum est, talem locum acquisiuit per quandam momen-

Quo posse
justinatur
secundum
aut hunc.

tancam actionem productiuam talis vbi, quæ hæc facta fuerit consequenter ad creationem subflantia caeli, nihilominus in re distincta erat ab illa, ad eum modum, quo vbi distinguitur à corpore locato. In illa ergo comproducione vbi cœlestis fuit indivisiibile quoddam instantis, quod deficere potest ad anteriora, quia ante illud initia, nullum tale præcesserat: tum etiam possumus respectu futurorum saltem de se, & secundum aptitudinem. Quia tale fuit illud instantis, vt immutata post illud posset sequi tempus veri, & reale per amissionem illius primi vbi, & continuam aliorum acquisitionem per motum immediate post subsequenter. Nam huc motus est de facto non fuerit semper possibilis fuit, & hoc satis est, vt illud primum instantis dicatur esse principium temporis, ut quod fuit, vel esse potuerit: nam ratio principii non semper dicit actum, sed aliquando etiam aptitudinem. Quocirca licet ponamus ita fuisse productum mundum in illo instanti, vt in nulla creatura facta fuerit mutatio, vel successio realis per aliquam moram, nihilominus illa mora de se esset mensurabilis tempore, sicut nunc quæ vbi corporis per motum alterius corporis mensuratur. Et quanvis in re non esset talis mensura, secundum nostram cogitationem potest apprehenditur possibilis, & dicitur imaginaria successio, & secundum illam postea mundus, aut calum quantumcumque quiescens dici magis, aut minus drafasse, & quietuisse in tali loco, ex quo in illo creatum est. Ergo hoc satis est, vt & mundus dicatur creatus in temporis initio, & initium temporis saltem extrinsecum, & indivisiibile fuisse concreatum mundus informi.

Et per hec satis factum est rationibus dubitandi in principio positis. Ad primam enim factem, dicit tempus, vt est ens reale successuum, non esse factum omnino simul cum caelo, & terra, nihilominus tamen ratione sui initii dici concreatum illud. Et de facto etiam semper, & immediate post illud primum instantis illis coextitit. Eadem in responsio in secunda ratione locum habet. Quatenus vero in illa attingitur peculiari difficultas, de creatione lucis, respondet D. Thom. dicta q. 66. art. 4. ad 2. quod sicut mundus prius fuit informis, quæ plene formatus, ita potuit esse, & tempus, quod perinde est, ac si diceret, etiam in principio non esset, vel non luceret, potuisse moueri primū mobile, & in eo esse tempus informe ex defectu lucis, quod verissimum quidem est, de possibili loquendo. Quando vero, & quomodo & ipsa lux, & diuisio eius à tenebris facta fuerit, in principiis libri sequentis dicemus.

C A P V T X.

Verum omnia corpora, etiam mixta, tota, & uniglobis dispositio in eodem momento simul cum caelis, & elementis facta sint.

Prisquam ad opera singulorum dierum explicanda veniamus, opera præmium est generatum exponere, quales illi dies fuerint, & quomodo à nobis concipiendi, & declarandi sint. Hoc autem potissimum penderet ex alia quæstione, nimis, an omnia opera, quæ in illis diebus facta narrantur, verè fuerint per temporalem successionem effecta, vel omnia simul: vel eodem die facta fuerint, & proper aliquod mysterium & figuram ita narrantur, ac si diuersis diebus essent facta. Ratio periclit dubitandi est. Primo, quia Eccl. 18. dicitur, *Quis finit in eternum, creavit omnia simul.* Dicens a omnia, nihil exceptit: ergo non tantum corpora simplicia, sed etiam mixta fuerunt simul in principio facta, & consequenter etiam terra fuit discoperta aq-

in eodem instanti, alioqui nec ad generationem, nec ad habitationem mistorum apta fuisset, eademque ratione cetera, quae diuerteri diebus facta narrantur, in primo creationis momento facta sunt, ergo mundus creatus in eadem dispositio, & pulchritudine, ac corporum ordinata distinctione, in qua nunc est. Secundo non est hoc sententia aliena ab illo principio Genesim, in quo dicitur, *In principio creatus Deus calum & terram*, quia conuenienter est in Scriptura, ut nomine cali, & terrae vniuersum vt confitans ex omnibus rebus significetur, ut statim in 2. Gen. dicitur, *Igitur perfecti sunt calum, & terra*. Exod. 31. *Sex diebus fecit Deus celum, & terram, vbi calum, & terra*, quæ in principio creata dicuntur, sex etiam diebus dicuntur facta, & ad Heb. 1. & Psl. 101. *Initio tu Domine terram fundasti & opera manuum tuarum sunt cali, & Marth. 11. Confidet pater Domine cali, & terra*. Vnde merito dixit Chrysostomus, in Genesim. Moyses in illis primis verbis quasi in summa omnium rerum creationem, ac productionem comprehendisse. Ergo si verbum illud, *In principio*, significat (vt saepe posuimus) primum instantis existentiam creaturarum, affirmatur Moyses in illis verbis, totam machinam mundi cum omnibus rebus in eo existentibus simul creatam fuisse.

Terzo argumentor ex aliquibus operibus varijs diebus assignatis, in quibus clariss est videatur, non potuisse à prima rerum creatione seungi, unde fieri potest argumentum ad reliqua, licet diuersis diebus facta narrantur. Antecedens patet in primis ex creatione lucis, quæ primo die dicitur facta, & de firmamento facta secundo die, & de sole, luna, & stellis quarto die facta. Nam hæc omnia non potuerunt non fieri simul cum cælis in eodē creationis principio, sine miraculo, quod admittendum non est in hoc opere creationis, vt sapienti Augustino, & D. Thoma dixi. Antecedens probatur, quia natura vniuersitatis ipsæ rei post igit, vi integra fiat, & cum omnibus partibus, quas forma eius requirit, & cum omnibus proprietatis, quæ eadem formam naturaliter consequuntur. Ergo si cæli facti sunt à principio, tunc factū sunt firmamentum, id est, octauum cælum cū omnibus suis stellis, quæ sunt velutini partes principales integrantes, & ornantes ipsum: facti etiā sunt alij cæli inferiores cum suis planetis, atij adeo cum sole, & luna, & consequenter etiam facta est lux Solis, quia est proprietas naturaliter dimanans ab illius astris forma: ergo omnia illa, quæ primo, secundo, & quarto die facta narrantur, in principio simul facta sunt. Et sub nomine cæli tunc facti comprehenduntur, quia non est putandum factile Deum ex cælum mutilum, aut monstrosum, sed in suo statu perfectissimum. Et confirmatur, quia opera Dei perfecta sunt, & ea maximè quæ ipsæ solus vt propriis auctor facit. Et ideo credimus factile Angelos perfectos in suis potentiis, virtutibus, & actibus: & similiter creasse primum hominem in perfecta stature, membris, potentijs, &c. Ergo idem est dicendum de cælis, & consequenter de ceteris rebus.

Vnde tandem argumentor quartus, quia nulla ratio conueniens reddi potest, cur voluerit Deus per temporalem successionem mundum ornare, ac perficere, cum facilissime potuerit in uno momento omnia perficere, & hoc ipsum potentiam, & sapientiam eius magis ostendere videatur, quod ipse in operibus suis praecipue intendit. Vnde quod de singulis rerum speciebus diximus, de toto vniuerso vt unum quoddam totum integrum, ac perfectum est, dici potest: ad illius aurem perfectionem non minus pertinent missa, quia elementa ergo vnde perfectum Deus illud creavit, & in illa dispositione, & ordine, ac rerum multitudine.

dine, quam ad suam integratatem, & perfectionem
requirit: ergo nulla fuit in illo opere perficiendo
mora, vel successio, sed in illo etiam verum est,
quod Deuter. 4. dicitur, *De perfecta sunt opera.*

Propter haec, vel similia D. Augustinus in hac
sententia fuisse videtur, vt totus hic mundus, vt
celis, elementis, & multis constat, simul in princi-
pio fuerit creatus: & consequenter quod aqua,
terra, ceteraque elementa in ea dispositione facta
fuerint, quæ ad vsum, generationem, & conserua-
tionem nostrorum necessaria sunt. Ita sentit in to-
to libro primo Gen. ad liter. ideoque in cap. 16. ait,
informatem materiam, seu elementorum, quæ
cunque illa sit, non duratione, sed naturæ ordine
præcessisse: ac proinde non fuisse in re ipsa tene-
bras in illo principio, sed quantum est ex parte a-
byssi de te nenebrosum esse, nisi Deus lucem feci-
set, quæ orbem illuminaret: & similiter in nullo
tempore, vel momento fuisse terram aquis coo-
pertam, sed ex se eam dispositionem habituram
fuisse, nisi Deus creando aquas, eas in certo, ac se-
parato loco congregasset, & sic de ceteris. Eadem
sententiam prosequitur Augustinus libro quarto
Genesios ad liter. cap. 3. & sequentibus. Quanuis
in alijs locis libri quinti & 6. de Genesi alter de
multis loqui videatur, vt postea videbimus. De
locis autem elementorum, & de dispositione
mundi, prout nunc est, sine dubio sensit in primo
instanti ita fuisse creatum. Quomodo autem sex
dies explicare conatus fuerit, postea videbimus.

Hæc vero opinio, quod nomen simulacrum creatum fuit & quod primi sex dies per aliquam metaphoram fini interpretandi, initium habuit à Philono Iudeo, qui liber. 1. Allegor. in principio dixit, *rufistica simplusiatis esse putare sex diebus, aut viisque certo tempore mundum esse conditum.* Vnde infra subiungit. Ergo: cum audeas: *Complexis sexto die opera, intelligere non debes de diebus aliisque sed de sensu in perfecto numero.* Et hunc imitatus est Clemens Alexandr. 1. 6. Stromat. s. 8. *philonen- imitatus est Clem. alex.* qui est vltimus. Citat etiam Ascanius pro hac sententia Procopium Gracium auctorem in Gen. dicentem, Moysem descripsisse mundi opificum sex dierum distinctione, quia ob imbecillitatem intellectus nostri tantam rerum varietatem, & multitudinem, earumque ordinem aliter concipere ne quissemus. Citat etiam Hilarianus 1.2. de Trinit. circa finem, ab illis verbis. *Perpetua, & aeternarum rerum creandarum est preparatio, neque paribus cogitationum viis statu corpus affectum est. &c.* Veruntamen si Hilarianus attentè legatur, licet dicat: *præparatio* nem rerum omnium fuisse simul coaternam Deo, de creatione nihilominus, & dispositione mundi in tempore facta non dicit, quod omnia fuisse simul, sed solum quoad cali & elementorum creationem, ut paulo post referam. Allegatur etiā pro eadem sententia Origenes 4. Periar. cap. 2. quia ibi primum caput Gen. & alia prætermisit historię sensu, per tropum exponit: sed ibi non adhiber exemplum in illis sex diebus. Et hom. 1. in Gen. inter opera illorum dierum successionem admittit. Denique Scholastici proper auctoritatem Augustini non omnino hanc sententiam reiiciunt, sed disputando illam defendant, licet contrariam vt communem Patrum præferre videantur, vt vide relicerit in D. Thoma 1. p. q. 66. & sequentib. præser- tium vero q. 74 & q. 4. de Potent. artic. 1. & 2. & A- lens. 2. p. q. 4. magis 3. & q. 46. per totam, & Al- bert. Mag. in 2. d. 12. art. 1. vbi in opinionem Augustini magis inclinat, tamque latius defendit in summa de quatuor coæquauis. Conscientur etiam Eugubin. & Caet. in Gen. & referunt etiam Cano, de quorum sententia in c. 12. dicemus. Ve- runtamen nec Augustinus illam sententiam con- stanter afferuit, nec nos possumus à communis sen- tentia Patrum, qua historicae narrationi Genesi

valde consentanea est, in hac parte recedere.

6. *Affiratio communis Patrum Augustino excusata.*

Dico ergo primò. Non omnia, quæ in primo capite Genesij tēx diebus facta narrantur, simul in principio creationis cæli, & terra facta sunt. Hæc est communis sententia sanctorum Patrum p̄x̄ter Augustinum, vt D. Thomas supra fateretur, & constat ex Basilio, Ambroſe, Chrysostomo, Beda, Strabone, & alijs in Genes. & bene Rupert. ibid. 1. cap. 37. & communiter ibi expoſitores. Quam Hilarius dicit in libr. 12. de Trinit. his verbis mihi expressissimis videtur. *Tamenſi habeat diſſectionem iſuſe cundum Moysen firmamentis ſolidatio, arida nudatio, maris congregatio, aſtrorum conſtituicio, aquarum, terræ, in eiſcendi ex ſe animantibus generatio, non tamen celi, terra ceterorumque elementorum creatio leui ſalem momento operationis diſcernitur.* Vbi in ſolo opere creationis ſimultatem agnoscit, cetera vero opera eo modo, quo narrantur, censet fuſſe diſpoſita. Denique etiam Scholastici cum Magistro in 2. d. 12. hanc partem magis approbant. Et probatur ex litera Genesij, quæ, vt ſæpe dixi, historicæ eſt, & non debet à proprio, & ſimplici ſenuſi ſlecti fine grauifimam cauſa. Primo ergo expoſto illa verba, *Et tenebā e- rāti ſuperficie abyssi, coniungendo ſequentia: Di- xitque Deus, ſiat lux, & ſicut ſit lux, & diuina lucem à te- nebris.* Nam tenebrae, & lux non ſunt ſimil in eodē loco, ſeu corpore: ergo prius fuerunt tenebrae, & poſtea ſuccedit lux: fuit ergo ibi realis ſuccesio, & non ſunt omnia facta ſimil. Quod quidem argumentum efficax eſt, habet tamen diſſicultatem dependentem ab expoſitione illius lucis, quæ primo die facta eſt, quam lib. ſequenti cap. 1. tractatur ſumus, & ideo nunc hiſ verbi non omnino inimitator. Secundo in opere tertij diei pondero verba illa: *Congregentur aqua, quæ ſub celo ſunt, in locum vnum.* *Et appariuit arida: nam in illis aperte ſupponitur, terra prius non appariuſſe, quia erat aquis co- perta, poſtea verò appariuſſe, congregatis aquis in locum vnum.* ergo neceſſario fuit ſuccesio prioris, & poſterioris ſecondum realem diſtationem, quia non poruit in eodem instanti eſſe aquis co- perta, & pro eodem instanti apparet. Imo ipsa congregatio aquarum non videtur facta fine mo- tu, vt patet ex vi illorum verborum, *congregentur aquæ, &c.* non fuerunt ergo creata terra, & aqua in eodem ſitu & diſpoſitione, in quo nunc ſunt, ſed prius aqua cooperiebat terram, & poſtea ſepa- rati coacta eſt in locum vnum. Tertio in eodem die prius appariuit terra vacua, ſicut ſub aquis creata fuerat, & poſtea plantis, & herbis virenti- bus ornata eſt. Eandemque vim habent verba quinta diei de productione pīſcium, & volatiliū: & verba ſextæ diei de productione aliorum ani- malium terrestrium, ac tandem de productione hominis. Nam in eis tam clare offendit, res illas ſuccesiuſ factas eſſe, & quodammodo prius fuſſe fine alijs, poſtea vero poſterioris additas eſſe prioribus, ve negari id non poſſit, niſi magnam vim li- teræ inferendo.

7. *Probatur 4.*

Quarto ſpecialiter argumentor, quia ſi reliqua species rerum omnium ſimil in primo creationis momento facta fuſſent, etiam homo fuſſet in illo principio creatus: conſequens dicit non poſſit: ergo nec reliqua. Sequela videretur maniſta, quia eodem modo Scriptura loquitur de hominiſ, & aliorum viuentium productione, & ita Caietan. & Eugubinus id admittunt. Probatur autem mi- nor primo ex c. 2. Gen. vbi poſquam dictum fuit, feciſte Deum omne virgultum agri, & omnem herbam terræ, ſubditur: *Non enim pluerat Dominus Deus ſuper terram.* & homo non erat, qui operaretur ter- ram: ergo prius fuit terra, quam eſtet homo, qui o- peraretur eam. Item quando Deus fecit germina- re terram, nondum erat homo: non eſt ergo à principio creatus. Denique ſicut dicitur: *Non enim*

Minoris pro- poſitionis pri- ma probatio.

pluerat Deus; ita dicitur: *& homo non erat: at prius di- cūm eſt proprie, & ſimpliciter ſicut verba ſonant;* ergo & poſterius: ergo ſicut aliquando fuit terra quando nondum pluerat Deus, ita aliquando fuit terra, quando non erat homo creatus. Secun- do ibidem additur: *Formauit igitur Deus hominem de limo terra:* ergo illa materia, ex qua formatum eſt hominiſ corpus, prius fuit ſub forma terra, immo & luti, ſeu ſimi terra, quam in corpus hominiſ formaretur: ergo non potuit homo à principio ſimil cum terra creari. Idem argumentum ex ceteris animalibus fieri poſteſt ex illis verbis eiusdem capituli ſecondi: *Formauit igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terra:* non enim potuerunt de humo formari animantia, niſi ante illa humus extitifet. Imo ex prioribus verbis de homine di- cītis colligi poſteſt, formationē, & diſpoſitionem, ſeu organizationem corporis Ad eſt limo terra, non ſubito, & in momen- to, ſed per aliquam mora- ram, & ſuſſionem eſſe factam, & probabilitate credunt Theologi, Angelos aliquod ministerium in illa formatione corporis adhuiuſſe. Denique poſta verba diſtincta formandi corpus, & inspirandi animam, ſatis indicant, non fuſſe hominem producētum per modum creationis ex nihilo, ſed per modum generationis ex p̄ſuiente materia, & inductiōne formæ, quæ ſola per propriam creationem tunc facta eſt. Quæ omnia in frequenti- latius expendenda fuit, & explicanda. Tertio ad- dicitur in eodem capite: *Plantauerat autem Deus par- adī ſum voluptiā à principio, in quo poſſuit hominem.* Et infra: *Tulit ergo Deus hominem, & poſuit illum in par- adī.* Ex quibus verbis etiam colligitur, Deum prius tempore creasse, ſeu plantasse paradiſum, quā hominem creauerit; plantatio autem paradiſi ad opera illorum ſex dierum pertinet, quando autem facta fit, infra in libr. 3. huius tractatus diceur. Quarto ſi homo eſtet creatus ſimil cum celo, & terra, etiam Eua tunc eſtet creata, quia eodem modo dicitur Gen. 1. de die ſexto: *Et crevit Deus hominem, mafculum, & fæminam crevit;* con- quens autem eſt falſum, vt ex cap. 2. aperte probatur, quia dicitur prius: *Ad eſt non inueniatur ſimil,* & ideo dixisse Deum: *Non eſt bonum, hominem eſſum,* & immiſſe ſoporem in Adam, vt ex colla- diu ſuſſe Euam formaret. Quæ omnia euidenter oſtentant, prius tempore fuſſe Adamum creatum, quam Euam, Ergo non omnia opera facta in illis ſex diebus ſimil facta ſunt, quod ex diſcendit c. 12. contra Caietanum, magis confirmabitur.

Vnde dico ſecondo, in instanti creationis nihil. 8. eſte ſimil factum p̄ter cælos, & elementa cum 1. Aſſirio locis, & proprietatisibus suis, vt Angelos omitam, impo- quos ſub cæli ſemper comprehendō. Pars aſſirio per- manens huius exclusiua aſſertio in precedentib. capituloſ ſatis probata eſt. Altera vero negatia. Quæ pars probatur ex proximè dicit, quia non id ma- gior ratio de opere vniuersi, vel alterius diei, quam o- minium, ſed oſtentum eſt, non omnia opera ſex diebus facta, ſimil velin ter ſe, vel cum celo, & terra facta: ergo eadem ratione dicendum eſt, nullum illorum fuſſe ſimil tempore factum cum cæliſ, & elementiſ: ergo hæc tantum fuerunt ſi- mul creata. Atq; ita probatur optimè aſſertio ex contextu primi capituli Genesij, quia hæc narran- tur facta per ſuccesſionem ſex dierum, & oſtentum eſt, in illis diebus neceſſario admittendam eſt realem, ac temporalem ſuccesſionem, non tan- tum inter diuersos dies, ſed etiam in uno, & eodē die, quia in ſexto, v.g. prius factus eſt Adam, quam Eua: ergo eadem ratione oēs illi dies habuerunt inter ſe realem ſuccesſionem, ideoq; opera in eis facta non fuerunt ſimil cum celo, & terra exiſtia. Ratio a. ſeu congruentia reddi poſteſt primo, Tandem quia cæli, & elementa ſunt corpora ſimplicia per congruen- ſe

SVARE
de Anael
RE 6. diſcu-
ſione

Secundo.

Terzio.

se primo pertinet ad constitutionem vniuersi, & ideo voluit Deus illa creare prius, quam cetera. Omnia enim opera ceterorum dierum vel ad productionem misorum, vel ad accidentales tantum mutations praexistentium corporum pertinet, ut infra explicabimus, & ideo prius simplicia corpora quam cetera facta sunt. Accedit, quod solis simplicibus corporibus, quasi connaturale est, ut per propriam creationem ex nihilo niant, quia vnum, per se loquendo, non est materia alterius, & ideo quilibet illorum, & omnia simul ex nihilo facta sunt. At vero misis connaturale est fieri ex simplicibus, eorumque mutatione, & ideo non ita sunt simul cum simplicibus facta.

Vt autem ultimam partem assertionis probemus, de locis nimirum & proprietatibus celorum & ceterorum, ex dictis inferimus primo, in puncto creationis calum, & terram, ceteraque simplicia corpora in proprijs locis sensibilis, connaturali ordine suffice collocata. Et quidem de ceteris manifestum videtur, in eisdem locis adaequatis suffice creata, in quibus usque hodie permanet. Et primum de celo empyreio patet, quia nunquam est localiter motus postquam factum est, ut supra ex omnibus sententia diximus, & ex fine, propter quem calum illud creatum est, probauimus: nunquam ergo acquisiuit ubi per motum per se tendentem ad illud habet ergo illud concreatum, ac semper idem, & perpetuo conseruandum. De ceteris autem celis similis ferè modo probari potest, quia postquam creata sunt, nunquam fuerunt moti localiter moru recto: ergo semper in eodem loco adaequato, in quo creata sunt, permanent, quia per motum circularem adaequatus locis non mutatur totaliter, sed tantum per singulas partes: ergo creata sunt cali in eodem ordine situm, in quo nunc sunt. Deinde explicatur, quia omnia, & singula corpora cælestia creata sunt in ea magnitudine, quantitate & intrinseca dispositione raritatis, aut denititatis, vel figura, quam nunc habent: ergo etiam singula creata sunt in illis adaequatis locis, & sitibus, in quibus usque hodie permanent. Antecedens probatur, quia corpora illa cum incorruptibili sunt, alterationem corruptiūam non recipiunt, & ideo sicut minui non possunt, ita nec augeri, nec rarefieri, aut condensari, quia haec mutationes sine alteratione ad corruptionem tendente non sunt: neque etiam sine aliquo motu, qui furum, vel deorum tendat, qui etiam motus a natura illorum corporum alienus est. Permanent ergo in eadem magnitudine, & locali extensione.

Prior vero consequentia probatur, quia nullum ex calis creatis sub empyreio potuit vnumquam adaequatē replere alium locum prater illum, quem nunc occupat: ergo vnumquodque ibi creatum est, ubi usque hodie permanet, & consequenter omnia cetera ordinem situm a principio concreatum habuerunt, quem nunc habent. Consequenter etiara, & antecedens patet facile discurrendo per singulos celos, quia nullum calum habet superficiem conuexam, equalis magnitudinis cum superficie concava celi empyrei, nisi primum mobile, seu crystallinū calū: ergo nullū aliud potuit proximè sub celo empyreio in primo instante creationis collocari. Eademque ratio est de celo stellato respectu primi mobilis, & de Saturno respectu celi stellati, & sic consequenter de ceteris usque ad lunā: ergo simul accreati sunt, illum ordinem situm, & locorum habuerunt. Denique magna conjectura est, hunc ordinem esse connaturalem illis, vel secundum propriam vniuersitatis naturam, & perfectionem vel secundum ordinem naturae vniuersitatis in ordine ad bonum vniuersi regimē: ergo oportuit vnumquodque celorum habere sibi concreatum suum proprium ubi, vel quia illud exigit vniuersiusque

natura, & per se est rationi consentaneum, ut corpora illa in dispositione maxime connaturali creata fuerint: vel quia non poterant post creationē situm & locorum ordinem per proprias mutationes accidentales secundum se tota mutare, ut explicatum est, & ideo in ordine ad bonum vniuersi in conuenienti situ a principio creari debuerunt. Dico autem semper secundum se tota, vel quid simile, quia secundum partes variant situs, & aspectus seu distantiam, & proinquitatem inter se, quia haec variatio per circularem motum fieri potest. Hacten varietas non potuit cum ipsis corporibus intrinsece incipere, seu concreari, sed ad summum extrinsece, ut in superiori capite probatum est. Et ideo necessarium fuit, ut in puncto creationis etiam secundum omnes partes, certum, & determinatum situm habuerint, quem Deus nouit & quem perpetuo retinerent, nisi circulariter mota fuissent, ut etiam in superioribus in cap. 2. tractando de aeternitate mundi declaratum est.

Deinde probanda est, & declaranda assertio in elementis, ex quibus certum est, terram in principio suffice creata in infimo loco, & sub omnibus elementis, tum quia hic situs & ipsi secundum propriam naturam est consentaneus, & ordinis etiam vniuersi est accommodatus. Et ideo in Scriptura solet terra quasi fundamentum totius mundi proponi, iuxta illud Psalm. 102. *Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cali.* Quia nimurum supra illud fundamentum veluti totius orbis moles condescendit, cum ipsa infra se nullum fundamentum habeat. Propter quod interrogat Dominus Iob 38. *Super quo baſesteri a soliditate sunt?* Respondet autem Iob cap. 26. quod Deus appendet terram super nihilum, quia in loco infimo posuit illam non in re altera innixam, sed sola sua grauitate ad centrum idem tendente consolidata, & fundata, sicut Psalm. etiam 103. dicit David: *Fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabilius insculpūtū sculpi.* Vbi Theodoretus ait: *Cum ipsam super seipsum fabricasset, dedit ipsi, ut nunquam mouatur.* Vnde Psalm. etiam 118. dicitur: *Fundasti terram, & permanet, & Proverb. 8. Quando appendebat fundamen- ta terre, cum eo ei am cunctis compones.*

Deinde fuit vniuersa terra aquis circundata, & vndeque coeperta, quia etiam aqua naturale est secundum propriæ speciei, ac perfectionis conditionem usq; ad terram descendere, & supra illam confutare, ut satis experientia, & Philosophia docent. Quod autem in hoc etiam Deus in prima horum elementorum conditione natura ordinē seruauerit, præterquam quod per se congruum est, ac verisimile, ex verbis illis: *Terra autem erat manu, & vacua, & tenebra erant super faciem abyssi;* ut supra illa explicauimus, satis colligitur. Et declarari videatur Psalm. 102, ubi post illa verba: *Fundasti terram super stabilitatem suam, subiungitur, abyssus, sicut vestimentum, amictus eius, id est, ut vertit Theodotion, abyssus sicut indumentum induit ipsam.* Est autem abyssus aquarum profunditas, quia dicitur suffice terra in principio vestita, quia vndeque aqua erat copta. Sicut dixit Chrysostom. 4. in Gen. *Terra aera et in-uisibilis, & incompvisa, & causam apposuit, quia a te- nebris, & aqua obtegebatur. Omnia enim erant aqua, & tenebra, & nihil præterea, utque supra terram. De aere, & igne.*

13.
Corollar. 2.
pro eadem
parte affecti-
onis often-
denda quoad
proprietas
corporis
simplicium
qua est ro-
unditas.
De calis.

Secundo colligimus ex dictis, cœlos, & clementa fuisse à principio creati rotunda, seu sphærica figura, quæ cum illis concreata est. Probatur facile incipiendo à nono cœlo, quod est primum mobile, quia certum est, nunc esse sphæricum tam ex parte superficii conuexæ, quam concavæ, quia circulari motu velocissimo & quotidiana conuersione mouetur, quod esse nō posset, nisi esset sphæricum ex vtrâque parte, vt per se notum est: ergo eiudem figura fuit à primo instanti creationis suæ. Probatur consequentia, tum quia in ea dispositione intrinseca, in qua fuit à principio creatum, semper permanet, vt probatum est: tum etiā quia immediate post primum instanti creationis ceperit moueri circulariter, vt est verisimilis, vel saltem moueri potuit, vt omnes pro comperto habent. Atque haec ratio cum proportione applicari potest ad ceteros inferiores cœlos: nam octaua sphæra eadem ratione circularis est quoad superficiem conuexam, tum vt superior sphæra possit circa illam circulariter moueri sine impedimento, tum vt possit concauam superficiem nona sphæra adæquat, & nullo intericto vacuo, replere. Exdemque rationes in omnibus subsequentiis cœli cogunt, & consequenter etiam de elementis procedere possunt.

14.
De elemen-
tis.

Et vterius potest ratio reddi, quia hic modus figura, & situs est connaturalis elementis secundum se spectatis: ergo illum in principio habere debuerunt, quando nondum erant mixta, propter quæ à naturali dispositione immutarentur. Consequens per se clara videtur. Antecedens autem iuxta Aristotelis discursum facile probatur, incipiendo à terra, quia omnes partes eius, quantum possunt, in centrum inclinantur, & quasi grauitat in illud, ideoque sicut inde sequitur, vt terra sua grauitate solidetur, & quasi comprimiratur, vt vndeque centro appropinquet, quantum potest (sicut ex verbis Iob supra dicebamus) ita ex eodem principio prouenit, vt tota terra sive naturæ relata rotundetur, & circularis sit: cum haec ergo figura creata est. Et consequenter eandem habuit aqua illam circundans quoad suam superficiem conuauam, debet enim locus accommodari locato: & consequenter etiam in superficie connexa aqua fuit sphærica figura, quia etiam partes eius grauitant ad centrum, quantum supra terram possunt. Et eadem est ratio de aere, & igne: nam & ignis ascendiunt usque ad lunam, quantum potest, & ideo ex parte superficii conuexæ adæquate replet concauam lunæ, & ex altera parte superficii concauæ cum eadem proportione æque accedit, vel manet distans secundum omnem partem, linam, & punctum, ideoque rotundæ est figura in superficie conuaua. Et hanc replet adæquate aer ex ea parte, & ex altera ipse repletur ab aqua, seu continet aquam, & ita fuerunt à principio: ergo circularis figura toti orbi à principio concreata fuit.

15.
Procopius
negat eam
fieri re-
unditatem
cœli.
Vide alias
opus Co-
nibricen-
t. de cœlo, c.
4. q. I. art. 2.

Relicta
tamen pra-
dicta opinio-
nia.

At vero contra hanc sententiam referri soler Procopius in Gen. negans cœlum esse sphærica figura. Veruntamen non est praesentis instituti de figura cœli ex professo disputare, id enim agitur in Philosophia, solum obiter id attigitum, vt situm, compositionem, & ordinem, quem mundus in principio habuit, explicaremus, quia declaratio sex dierum, & operum eorum hinc pendet. Et preterea Procopium legere non potui, vt de eius sententia iudicium ferrem. Si tamen ea fuit, quæ refertur, nullum video illius probabile fundatum, quia nec in Scriptura inuenitur, aut antiqua Patria traditione, vel doctrina, nec etiam occurrit probabilis ratio, qua id suaderi posset. Nam coniectura, quam aliqui faciunt ex aquis supra cœlum existentibus, quod non possent supra cœ-

lum subsistere, si sphæricam superficiem conuexæ, & non planam haberet: hæc (inquam) coniectura parui momenti est, quia vel supra cœlum stellarum non sunt aqua elementares, & propriæ, vel si sunt, non sunt fluidæ, sed solide in modum crystalli, vel certe licet essent liquidæ, non fluent, quia nō haberent, quo fuerint, aut ab intrinseco mouerentur, cum propter cœli soliditatem, & impunitatem descendere non possent, vt infra latius dictum fumus. E contrario vero si cœlum stellarum non haberet superficiem conuexam circularem, incepit effet ad perpetuum circularem motum, vt declaratum est. Prædictus vero auctor, consequenter dixisse fertur, corpora cœlestia secundum se tota non moueri circulariter, præfertim cœlum stellarum, quod firmamentum vocari putatur propter stabilitatem, & immutabilitatem. Sed hæc absurdæ sunt, & improbabilia, vt in operibus secundæ, & quæ die expendimus.

Solum ergo de superficie conuexa cœli empyrei incertum nobis est, potest, an omnino sphærica sit, vel planicem habeat: ibi enim figura sphærica non est necessaria propter motum, cum cœlum illud non moueat, & aliquo figura plana ad habitationem beatorum corporum magis accommodata videatur. Nihilominus cum scriptura vel Patres nihil speciale de illo cœlo in hac parte doceant, non est recedendum in illa à philosophica sententia: quia si ex inferiori parte corpus illud ultimam superficiem concauam haberet perfectè sphæricam, optimæ proportio inter partes eiusdem corporis postulat, vt ex omni parte eandem habeat profunditatem, & partium extreamum distantiam omnino æqualem, alioquin nec conueniens proportio, nec optimæ figura in tali corpore inueniri posset: ad seruandam autem proportionem necessarium est, vt ultima superficies conuexa sphærica sit, sicut est concauæ facile cūcūque consideranti patet. Nec propter corpora beatorum necessaria est plana superficies supra empyreum cœlum, quia corpora gloriosæ non grauitant inferius, ideoque non indigent plano corpore, cui inmittantur, nec etiam in sola conuexa superficie cœli empyreum necessario existent, sed æque poterint intra ipsum, vel supra ipsum, non contingendo illud prout voluerint, existere. Addo etiam, si ponenda esset planicem supra cœlos omnes, potius cogitandum esse in corpore peculiariter distincto à cœli sphæricis, quod superficiem conuexam supremi cœli in solo puncto contingat: tunc autem non efficit admodum necessarium cœlum empyreum rotundum, & à primo mobili distinctum: quia illud cœlum planum posset ipsum cœlum mobile contingere, & nihilominus immutabile manere: quanvis etiam non repugnet, datur cœlum empyreum rotundum habens supra se planum illud. Sed de his, quæ oculis non vident, nec reuelata sunt nobis, nihil nouum temere affirmare licet.

Tertio colligimus cœlos, & elementa in primo instanti creationis omnes & solas illas proprietates habuisse in primo iustanti concreatas, que ita sunt ipsi connaturales, vt velab intrinsecaturæ, & essentia dimanant, vel ita sunt illis necessariæ, & absque illis monstrata, & in sua propria natura imperfectæ existerent. Hoc corollarium est, valde contentaneum doctrinæ Augustini, & D. Thomæ, & rationis. Nam in primis pars affirmantur esse creatas cum suis proprietatibus, ex illis primis verbis, In principio creatus Deus cœlum, & terram, futuri scienter colligitur. Sic enim ex eo quod fides docet, Verbum afflumpfite humanitatem, recte colligit. Concilia afflumpfite animam cum intellectu, & voluntate creatis, & corpus cum omnibus partibus integrantibus ipsum. Et quia fides docet, cor-

pus Domini substancialiter esse praesens sub speciebus sacramentalibus, recte Theologi contra Durandum concludunt, etiam quantitatatem corporis Christi sub eisdem speciebus contineri. Et quia credimus, Deum creasse Angelos in mundi principio, consequenter sentimus concreasse illis facultates naturales intellectus, & voluntatis. Idemque de omnibus multis dicemus pro eo tempore, & momento, in quo creata sunt. Ergo similiter si tunc creauit coelos, & elementa, illis creauit facultates, & proprietates connaturales, sicut est quantitas respectu materiarum, & figura respectu formarum, & aliae intrinsecae qualitates, quales sunt grauitas & densitas in terra, raritas & levitas in aere, & sic de ceteris actiuis qualitatibus. Est enim ratio eadem cum ex parte totius vniuersitatis, quia ut esset perfectum, debuit ex corporibus perfectionem propriam habentibus confitare: tum ex parte vniuersusque corporis in sua specie considerari: nam is, qui dat formam, vel naturam, dat consequentia ad illam. Denique quia vnuquodque Dei opus in suo ordine perfectum est, & ita condens naturam, non fecit illam mancam, nec monstrans. Neque in illa natura constitutione fingenda sunt miracula, vel supernatura opera, nisi sint revelata, ut sive cum Augustino diximus: talis autem esset huiusmodi corporum productio ex connaturalibus proprietatibus, ut per se confitatur.

Altera vero pars negativa ex dictis in prima, & secunda assertione manifesta est, & breuiter declaratur in hunc modum: quia nihil affirmare possumus cum fundamento factum esse in primo instanti creationis mundi, nisi quod in illis verbis, In principio creauit Deus celum, & terram, explicite, vel latenter implicite continetur: sed in illis ex parte substantiarum creatorum nihil continetur: etiam implicite prater coelos, & elementa, ut satis explicatum est, & in substantiis ipsis tantum virtute continentur proprietates connaturales ipsis corporibus vel secundum se spectatis, vel secundum ordinem, quem inter se naturaliter seruant: ergo nihil aliud concreatum simul est cum ipsis corporibus vniuersum hoc quasi essentialiter componenibus. Secundo potest idem inductione declarari, quia si quid aliud factum esset in celis, vel elementis in illo instanti: vel esset aliquid ex his, quae in discursu sex dierum facta narrantur, vel esset aliquid aliud, sed prius dici non potest, quia ostensum est opera sex dierum non simul, sed fuscisius esse facta, idque magis ex capitibus sequentibus, & extoto sequenti libro constabat: hoc autem posterius est per se improbatum, quia esset voluntarium, & sine fundamento dictum. Et hoc quidem in inferioribus celis, & elementis videtur per se manifestum. Nam in illo primo instanti non poterunt intrinsece recipere proprium successivum motum, ut capite precedenti declaratum est. Quod si immediate post illud instantis moueri coepissent, iam ille motus in se spectatus non pertinet ad opus creationis, prout in primo instanti factum est, sed ad opus primi dicti spectat, ut infra videbimus. Initium autem intrinsecum illius motus, quod in primo instanti cocreatum dici potest, ad proprietatem intrinsecam illius corporis pertinet, quod moueri statim coepit, quia illud initium nihil est aliud, quam prima constitutio talis corporis in tali loco, quae connaturali modo facta est, ut dixi. De solo ergo celo empyreio cogitari posset, recepisse in ipso metu creationis instanti qualitatem aliquam supernaturalem, quatenus non tam ad naturalem ordinem vniuersi, quam ad supernaturalem statum glorie creatum est: ad eum modum, quo potesta dicemus, homines in momento creationis non tantum naturam, sed etiam gratiam

recipisse, quod & de Angelis supra diximus. Verum tamen nobis incertum est, an celum empyreum sit capax talis qualitatis supernaturalis: multoq[ue] magis est incognitum, an de facto illa ornetur, vel ad statum glorie pulchritudo illi naturalis sufficiat. Et quanvis demus, celum illud aliquando fore ornandum tali qualitate, vel qualitatibus, eriam esset incertum, an hoc orthamentum in illo initio creationis accepit, quia cum non sit propter ipsos spiritus, sed propter corpora gloriose, veritatile est, vsp ad tempus illorum, seu usque ad diem ascensionis C H R I S T I fuisse reseruatum.

Vtimo infertur ex dictis aliquam mundi formationem concretam illi fuisse, aliquam vero successu temporis illi esse additam: & e contrario aliquam mundi, seu materiae in formitate tamquam natura fuisse priorem mundi creationem, non manut. 19.

4. Corollarium de formitate in vel in formitate ini-

art. 11 & declaratur breuiter ex dictis: nam in formitate materiae duplex est, scilicet, substantialis, vel @ ad in-accidentalis. Prior absolute sumpta non praesentia formata, substantia. tempore, quia nec materia est facta sine forma, nec sub forma generica tantum, & non specifica, nec sub aliqua vniiformi specifica forma imperfetta, & communis toti materiae in principio creatae, haec enim in superioribus exclusa sunt. Vnde in materia celorum nulla omnino in formitas substantialis tempore praesentis. In materia vero terra, & elementorum dici potest aliquo modo ex parte praesentis, quia in illo primo instanti non fuit formata forma misericordi, quibus formabilis erat, & postea formata est. Haec vero formatio licet in se substantialis sit, respectu materiae est quasi accidentalis, quia ipsa indifferens est ad has, vel illas formas recipiendas, & ideo quasi accidentarium illi est, hac, vel illa forma carere, vel formari. Item respectu terra, & elementorum illa in formitas accidentalis fuit: sicut est contrario pulchritudo, quae ex plantis, & animalibus terra accessit, acciden-

talis formatio fuit, ut per se notum est. Igitur absolute loquendo, in formitas substantialis materiae non praesentis tempore. Ordine autem naturaliter praesentis dicitur, quia creationis corporum secundum ordinem naturae necessario debet incipere a creatione materiae, quia tantum ex ea parte incipit ex nihilo corporis creationis, nam forma non fit, nisi ex materia, vel in materia, & ita consummatur totius productio. Et sic patet tota conclusio, sive corollarium quoad substantiam formationis, vel in formitatem.

Altera item in formitas, scilicet accidentalis, 20. subdistinguenda est: nra quaedam esse potest per comparationem ad accidentia, quae propria dici formitas possunt ad modum quarti praedicabilis, & sic in formitas accidentalis consistit in caritate propriorum accidentium, seu proprietatum, & accidentium connaturalium. Alia vero in formitas est per parentem accidentium communium, quae rem ornant, & perficiunt, si adhuc, & ideo dicuntur accidentaliter eam formare, sive illa sint propriæ accidentia phisica, & inherentia, ut sunt color, quantitas, & similia, sive sint extrinseca ornamenta, quae accidentia praedicabilia dici solent, ut esse nudum, aut vestitum, &c. De prima ergo in formitate dicendum est, non praesentis tempore in celis, vel elementis, praesentis autem ordine naturae. Primum patet ex precedenti assertione, sive corollario 3, in numero 17, quia in eodem instanti simul cum substantia haberunt simplicia corpora proprietates suas. Secundum vero probatur, quia prior natura est substantia, quam proprietas, quae illam consequtitur: ergo prius natura ex vi creationis praesentis spectata fit substantia

informis à proprietatibus. Posteriori verò natura formatur per proprietates, quæ propterea cōcreari dicuntur. De altera vero in formitate conce-
de ndum est, etiam tempore p̄æcessisse in mun-
do, qui propterea ut nunc est, factus dicitur ex
materia inuisa, seu in formi. Probatur, quia per
opera sex dierum formatum est viuensum, prout
nunc est, ex qua formatione quedam accidenta-
lis pulchritudo, vel ornatus singulis elementis ac-
cessit: nam terra apparuit, & visibilis quodam-
modo facta est, & floribus, ceterisque viuentibus
ornata: ergo in formitas huic ornamento opposita
tempore p̄æcessit. Et idem cum proportione est
de ceteris elementis. Nam opera sex dierum suc-
cessivæ sunt facta, & per illa ornata sunt elemen-
ta: quæ in formitas oppolita tempore p̄æcessit.
Quomodo autem hoc in celis locum habeat ex-
pliando opera singulorum dierum trademus.
Dicimus autem tempore p̄æcessisse, quia regula-
riter, ac fere in omnibus proprium tempus pre-
cessit: respectu verò alicuius formæ accidentalis
potuit per solum instans p̄æcedere in formitas, vt
respectu localis motus, si per illum dicatur primū
mobile aliquo modo ornatum, & formatum: ta-
men illa etiam est antecedens non tantum secun-
dum ordinem naturæ, sed secundum veram rea-
lem existentiam, & durationis principium, quod
hicit etiam sub temporali antecedente comprehensione
dimus.

21.

*Quo patto
D. Thomas
Augustinū
cum aliis
Patribus
circumfor-
matiōne vel
tamen (inquit D. Thomas) non omnino repugnat, quia
in formis ma-
teriæ
veræ con-
cordet.
Quoniamque
dicta oco-
dia procedat*

22.
*Ad i. ratio-
nem in n. 1.*

Notare autem oportet, D. Thomam in illo articulo iuxta hanc assertionem, seu 4. corollarium, concordiam facere inter Augustinum, & alios Patres. Nam Augustinus dixit, in formitate ma-
teriæ, seu mundi tantum ordine naturæ: alij vero Patres dixerunt, eriam tempore p̄æcessisse. sibi
tamen (inquit D. Thomas) non omnino repugnat, quia
Augustinus de in formata substantiali loquutus est, alij vero
Patres de accidentalibus. Veritatem, vt ipsemet D. Thomas tacite animaduertit, licet in in formitate
substantiali non sit contradicatio inter dictos Pa-
tres, sed tantum quedam diuersitas, nihilominus in accidentalibus negari non potest, quin contraria
docuerint. Omnes enim docent, materiam non
esse factam sine forma substantiali: immo factam
esse sub formis cœli, & elementorum, expresse do-
cent Basil. & Chrysostom. & Ambro. lib. 1.
Hexamer. cap. 8. & alij supra allegati. Et conser-
tit Augustinus, qui addidit subtilitatem de priori-
tate naturæ in formis, etiam quoad hanc
substantiali in formitate, de qua prioritate
reliqui Patres nihil dixerunt, nec contradixerunt.
Et idem intelligendum censeo de in formitate
quoad proprietates conaturales, quanvis de illa
dicti Patres expresse non tractauerint. In acciden-
tiali autem in formitate terra, & aliorum elemen-
torum Augustinus aperte docuit contra senten-
tiam priorum Patrum: nam illi docuerant, terram
prius tempore fusile manent, & vacuam, seu inui-
sibilem, & incompositam, & sic de ceteris elemen-
tis: Augustinus autem etiam in hoc tantum ordi-
natur agnouit, & in hac parte antiquorum
sententiam nos probamus, propter ea, quæ haec-
nus diximus.

— Neque obstant rationes dubitandis à principio
posita. Ad primam ex loco Ecclesiastici 18. *Creauit
omnis simul*, prima responsio est, particulari, simul
non dicere mensuram durationis, sed communica-
tatem sine exceptione, id est, omnia sine illa excep-
tione à Deo creata sunt. Secunda responsio est,
licet simul accipiat pro eodem instati, seu simul-
tate durationis, intelligendum id esse tantum de
his, quæ per propriam creationem facta sunt: quic-
quid enim Deus ex nihilo, & proprie, ac immediata
creauit, simul creauit: secus vero esse de ceteris,
quæ vel per transmutationem ynius rei in aliam

produxit, vel per accidentalem mutationem per-
fecit. Altero enim ex his modis facta sunt omnia
sex dierum opera. In primo verò instanti simul
Angeli, & omnia simplicita creati sunt, illa enim
tantum per immediatam, & propriam creationem
sunt facta. Neque in his annumeratur anima ra-
tionalis, quia licet proprie creetur, non sine pre-
tia dispositione materiæ creatur.

Ad secundum ex verbis illis, *in principio eravit
Deus celum, & terram*, Chrysostomus quidem ibi
citatius videtur sentire, in illis verbis summatur
comprehendit omnia opera sex dierum, non quia
simul sunt facta, sed quia integrum opus successi-
ue factum prius in summa qualibet uno verbo dicitur,
& postea per partes digeritur. Iuxta quam ex-
positionem particulari, *in principio*, non dicit indi-
cibilem mensuram primæ creationis, nec verbum
creauit, dicit tantum rigorosam creationem, sed ope-
rariem operationem in illo primo tempore factam.
Nos autem supponimus ex dictis, & illud pri-
mum fuisse indivisibile initium omnis crea-
dationis, & veluti adæquata mensura proprie
creationis, quæ per verbum *creauit* significata est.
Quibus suppositis, respundemus, sub illis duobus
modis comprehendit quidem totum mundum ut
per veram creationem factum est, seu quatenus
Angeli, & corporibus simplicibus consistat, sub ex-
tremis media corpora comprehendendo: non ver-
ò comprehendit mīta proprie, & ex actu produ-
cta, sed ad summum in potentia, vt Gregor. 32. M-
yal. vt supra citauit, significat. Nec refert, quod in
alijs locis Scripturæ sub nomine *celi* & *terre*, etiam
mīta, & alia opera comprehendantur, quia cum
hæc significatio non sit explicita, sed implicita,
potest maior, & minor esse: qualis autem sit, ex
meraria subiecta, & ex antecedentibus, vel consequen-
tibus colligendum est. In dictis autem verbis Ge-
nesis ex materia ipsa consistat, tantum esse ferme
nem de simplici mundi creatione, & ex particula
in principio, & ex verbis subsequentibus fatis de-
claratur de solis simplicibus esse sermonem: in alijs
vero locis ex circumstantijs, & alijs verbis constat
esse sermonem de celo, & terra, vt iam sume completa,
& ornata per sex dierum opera, & ideo non
est de illis similis ratio.

In tertio arguento petuntur graves difficultates de operibus primi, secundi, & quarti dierum, quibus illud argumentum sumitur, & ideo non solum
potest exædere dissolui, donec de illis operibus tra-
ctemus, quod in sumum locum referamus, ne omissio
minia confundamus. Et nunc breuiter in primis
dicimus, easdem fere difficultates ab Augustino,
& alij esse solvendas. Nam licet Augustinus dicat,
omnia facta esse simul, dividit autem per dies per
ordinem ad cognitionem angelicam, vt mox di-
cam: nihilominus ab illo interrogabimus, quo-
modo potuerit Angelus cognoscere velutina,
aut matutina cognitione cœlum factum prius eti-
am natura, quam cognoverit illud stellis ornatum,
cum stellæ pars sint cœli, & non possit totum in-
tegre, & prout in se est, videri sine partibus. Itaque
eadem est difficultas, si firmamentum esse cœlum
ipsum, & stellas secundum substantias earum ac-
cipiamus. An vero alter sint illa opera exponenda
postea videbimus. Deinde addimus, argumentum
illud cum sua confirmatione conuincere, cœlos in
primo instanti creationis sive fusile factos sine in-
formitate substantiali tam essentiali, quam in-
grali, & sine in formitate, quæ in cœntraria aliquis
proprietas naturalis, & intrinseca constat. Et
nihilominus dicimus opera illorum trium dierum
successivæ rēporis esse facta, & per illa fusile forma-
tos cœlos, seu ornatos ab aliquo defectu, seu in-
formitate accidentalis: qualis vero haec fuerit, &
quomodo litera Genesim de illis diebus intelligen-
tia sit, postea dicemus.

Quartum argumentum postulat, cur voluerit Deus successiū, & morose consummari vniuer- sum ad mīstōrum productiōne, & illam mun- di dispositionem, quae ad habitationem, & con- fūsionem mīstōrum ordinatur. Ad quod re- spondemus in primis, līcet nulla alia ratio a nobis ratiō posse p̄t̄. Dei liberam voluntatem, eam nobis sufficere, cum in Scripturā simpliciter ac proprie intellecta, ita fecisse narretur. Deinde dici posset ex Ambro. i. Hexaēmer. cap. 8. simili cum potentia voluisse Deum suam libertatem, & do- minium ostendere, & ideo quādām prius, quādām posterius, prout voluit, effecisse. Item non v- nantum modo, sed pluribus voluit potestatem & dominationem ostendere, & ideo quādām si- ne praīacente materia creauit, simili materia mīstōm concreando, quādām vero ex praīacente materia alio modo, fibi etiam proprio, procre- uit, subiit, & per solum suū imperium mate- riālē transmutando, & ex uno aliud procreando longe alicuius modo, quam per agentia creatā pos- sūt̄ fieri. Præterea quoniam perfectio vniuersi duplex est, vna absolute, & secundum se, alia re- spectiva, & in ordine ad mīstōrum conseruatio- nē, & generationē, ideo in ipso creationis tempore voluit ostendere, quae perfectiō sit naturalis vniuersi secundum se, & perfecta, quae ve- ro dispositio secundum sapientissimam ordina- tionem, ad mīstōrum procreationē, & præser- tam ad hominū beneficium illi conueniat. Et i- deo prius in momento mundū in sua simplici- perfectione quasi per absolutam potestatē crea- uit, postea vero more sapientissimi artificis illud ad hominū conditionēm dispositū. Deniq; id etiā fieri potuit propter nos, partim ut simplicius cederemus, & intellectum subiūceremus in obse- quiuū fidei etiam in opere creationis, tum vi distiūcti, & melius intelligemus, quam sa- pienter Deus omnia disposerit, quam fortior in numero, pondere, & mensura, sicut ea disposerit, ita sustineat. Addit. Amb. libro secundo de Cain, & Abel cap. 6. in principio: *Vtique simili omnia fieri posset Deus, sed distinctionem ferire maluit, quam non in omniū negoūtū inītaremur.* Et similem ratio- nē habet i. Hexaēmer. c. 8. & plures videri pos- sūt̄ in Chrysostomo homil. 3. in Gen. Nazian. & Nicet. orat. 43. in Nouam Dominic.

CAPUT XI.

An sex dies creatiōis mundi naturales, seu materiales, an spirituales, seu intelli- gibiles fuerint.

N̄ hoc capite distiūctius a nob̄is tractanda est, & expendenda sententia Augustini de sex diebus, in quibus creatus, & ornatus dicitur mundus. De quibus diebus idem Augustinus lib. 11. de Ciuit. c. 6. aixit: *Quā dies ciuitas iōsum, aut per difficultē nob̄is, aut etiam impossibile est cogitare, quanto magis dicere.* Et ideo alio loco profitetur, se magis inquirendo, quam deinde procedere in Imperfect. super Gen. ca. 1. & 2. vbi etiam confessionem fidei premittit, ne aliquo erroris argui possit. Et lib. 1. Gen. ad lit. cap. 8. & 20. nihil temere affirmandum dicit, sed oblique praedictio melioris sententia se loqui. Quia vero ipse in eam inclinavit sententiam, quae affirmat opera illis diebus producta non per fuc- cessionem temporis, & durationis, sed simili fa- cie, ideo coactus est dies illos aliter interpre- tan, & in mentibus sanctorum Angelorum illos collocare, & consequenter illos distinguere secun- dum quandam ordinem dignitatis rerum, quae in ipsius facta narrantur, non secundum ordinē prio-

ris, & posterioris in duratione. Fundatur autem h̄c Augustini sententia in distinctionē duarum cognitionum, quas ipse ponit in mentibus ange- līcīs, quas vespertinam, & matutinam vocat, vt ex professo tractat libr. 4. Gen. ad literam à cap. 22. vīque ad nonnulla capita libr. 5. & 1. 11. de Ciuit. c. 7. & 29. & alijs locis citandis, & ideo ad intellegendū eius sententiam, & ferendum de illa iudiciū, opera p̄t̄ existimamus, paulo diligenter distinctionē illam, eūque membra iuxta mentem Augustini exponere, quod per nonnulla dubia distiūctius fiet.

Primum ergo dubium fit, an cognitionem ma- tutinam in sola visione clara diuinā essentia Au- gustinus posuerit. In quo vnum videtur certum, nimirum Augustinum posuisse cognitionem ma- tutinam in visione clara Dei. Hoc enim omnes Theologi allegandi fatentur, & expresis verbis e- iusdem Augustini probari potest. Id enim prius significat libro vndēcimo de Ciuit. cap. 7. & in 29. magis explicat, dicens: *Angeli sancti non per verbū, sed per ipsam presentiam immutabili- tatis veritatis.* Et infra: *ipsam quoque creaturam melius ibi, hoc est, in sapientia Dei, tamen in arte, qua facta est, outā in ea ipsa sententia, ac per hoc & seipso ibi est, quam in seipso, quam etiam in seipso. Facta sunt enim, & aliud sunt, quam ille qui fecit. Ibi ergo tanquam in cognitione diu- na, in seipso autem tanguant in vespertina sicut supra iam diximus.* Quā reperuntur in Dialog. cum Orosi. 65. Question. in q. 26. Augustino attributo, & plane ex sententia Augustini, esto illius non fit opus. Et 1. 4. Gen. ad liter. cap. 23. disertissimè ait: *Mulatum inter se in cognitionem rei cuiusque in Verbo, & cognitionem in natura eius, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad vespertinam. Et cap. 24. Cum sancti angelis per vi- deant faciem Dei, verbo, ne nigeris filii, sicut Patri aquila est, perfruantur, proculdulō vniuersam creaturam, in qua & ipsi sunt principiū alter conditū, in ipso Verbo Dei, prius nouerunt, ac diuide in ipsa creatura, &c.* Et infra: *Ibi ergo tanquam per diem, hic autem tanquam per reper- ram.* Et idem sepius in sequentibus repetit. De hac ergo parte affirmante nullum potest esse dubium in sententia Augustini, illamque iterum paulo p̄st̄ confirmabo.

Difficilas autem est de alia parte excludente omnēm aliam matutinam cognitionem, multi n. Theologi non tantum in visione beatifica, sed etiā extra illam ponunt cognitionem matutinam angelicam, non tamen eodem modo. Primo enim Scot. in 2. d. 3. q. 9. alias q. 4. 2. partis distinctionis 8. ad questionem, præter visionem beatam ponit in *Resolutio* *Scoti.* *Angeli cognitionem abstractiūam, & quidditatiū Dei per propriam speciem essentia Dei, & hanc dicit etiam esse cognitionem matutinam.* Et probat, quia oēs Angeli in primo instanti cogni- tōis habuerunt cognitionem matutinam: ergo non potest esse, nisi ista. Consequentiam supponit ut claram. Antecedens vero probat, quia cognitio matutina est prior quam vespertina, secundum Augustinum: sed Angeli in primo instanti habue- runt cognitionem vespertinam, ut per se clarum est: ergo & matutinam. Sed h̄c sententia suppo- nit falso, quia nulla est talis scientia abstractiūa Dei, ut superiori tract. l. 2. à nob̄is ostensum est, & quod certius est, nulla est apud Augustinum men- tis talis scientia abstractiūa, & multo minus sub nomine matutina, aut dei, vel mane apud ipsum inuenitur. Et sane non bene inter se conueniunt abstractiūa cognitionis, & matutina, nam h̄c dicit clarissimā cognitionem, ex mente Augustini, a- lia vero longe decoloratiō est, ut idem Aug. lo- quitur. De fundamento vero Scotti dicem⁹ infra.

Aliter Bonatent. in 2. dist. 4. art. 3. q. 1. distinguit duplē cognitionē matutinam, vnam in *Bonaventura.* Verbo per visionem beatam, aliam per species, *re solutio.* & illa-

Merito tamē nō probatur à Taratasia tum iuxta menem an gñfiani.

Tum propter evidentem rationem.

Marutinam cognitionem aliquando admisso vi datur D.Th extra Verbo

Ex professo rationem tractando nō admissit.

In gratiam Augst. D. Thom. vim difficultatis subterfugie.

Ægidij resolu-

Orationi fibit facie- currit Ægi- dius.

& illuminationes procedentes à Verbo. Ethanc secundam posse, vt aliquam cognitionem matutinam habere potuerint Angeli in sua creatio-

ne, quando nondum erant beati. Quam distinctionem ex Petro de Taratasia referit Carthus. in

2. d. q. vlt. Addit tamen, non probasse illam, & merito, quia cognitione creaturarū per species earum

non transcendit cognitionem vespertinā. Quod est evidens secundum mentem Augustini, vbique enim dicit, per matutinam scientiam cognoscere in Verbo tanquam in arte increata, per quam facta sunt. Deinde est evidens ratio, quia vel illa cognitione matutina per illuminationem extra visionem Verbi, quam habuerunt Angeli à principio, erat supernaturalis, vel naturalis. Non primum, quia illa solum esset cognitione fidei, quae matutina dici non potest. Idem quia illa cognitione manuit in Angelis malis, licet per peccatum obscurata, vt idem Bonavent. dicit: at in malis angelis non manuit cognitione supernaturalis. Si autem fuit naturalis, fuit per naturale lumen angelicum, & per species inditas rerum cognoscendarum: hęc autem est cognitione in proprio genere, ac proinde vespertinam, iuxta doctrinam Augustini. Nihilominus tamē D. Thomas i. p. q. 62. art. 1. ad 3. illam distinctionem attingit, & non reprobatur. Dicit enim, Angelum intra naturalem ordinem posse creaturas cognoscere, vel tantum in scipis, & sic esse vespertinam cognitionem, vel in Deo, & hanc esse matutinam respectu prioris, licet comparatione alterius matutinae per visionem in Verbo decoloratur, seu improratio sit. Vnde significat, Angelū per scientiam naturalem, & supernaturalem cognoscere res in Verbo, & indicat, vtrunque esse cognitionem matutinam, alioqui argumentum nō solut, quod in hoc nrebatur, quod secundum Augustinum Angeli habuerunt cognitionem matutinam itatim a principio creationis. Veruntamen D. Thomas in alijs locis, vbi ex professo rem tractat, non ponit cognitionem matutinam, nisi in clara Dei visione, p̄s. 1. p. q. 58. art. 6. & 7. & in dicta solutione nunquam dixit, cognitionem naturalem rem in Deo esse matutinam. In fine solutionis concludit de visione beata, & haec proprius est cognitione matutinam. Fatoe tamen in hoc sensu solutionem non satia facere argumento, quod difficillimū est in sententia Augustini, vt infra dicam, & in illa solutione videtur voluisse D. Thomas pro sua modestia subterfugere vim argumenti potius, quam aperte Augustinum inconstantiae arguere. Illud vero argumentum aliter soluit q. 8. de Verit. art. 16. ad 8. de quo infra dicam.

5. Aliter vero Ægidius in 2. d. 1. q. 1. art. 3. dub. 3. literali, prater cognitionem Vespertinam, & matutinam addit meridianam. Distinguit enim tria, scilicet, vespere, mane, & diem. Vespere dicit esse in absoluta cognitione creatura secundum se, & in proprio genere, mane autem fieri dicit, quādo ex cognitione creatura in proprio genere, Angelus in laudem Dei creatoris ascendit. Cum autem in Verbo per visionem beatam creaturam Angelus intuetur, diem perfici dicit. Meridiana ergo est cognitione creatura in Verbo per visionem beatam, vespertina est cognitione eiusdem creatura in proprio genere: matutina est per ascensum à cognitione vespertina in laudem creatoris. Quod si obijcas, quia hic ascensus non est noua cognitione, sed addit tantum actum voluntatis amantis, & volentis laudare Deum proper tale opus, quod totum ex vi eiusdem cognitionis naturalis fieri potest: respondet, tam vespertinam, quam matutinam cognitionem adaptari ad cognitionem rerum, quam Angeli naturaliter habent: nec matutinam addere solam relationem voluntatis, sed aliquid perficiens cognitionem. Nam cognitione

eiūdēm creature, prout à Deo procedit, id est, que Deum habuerit auctorem, & ab eo habuerit imitationem, matutina cognitione est, licet non sit meridiana. Et videtur hic modus dicendi habere fundatum in Augustino in locis citatis, vbi sepe illa distinguit, vespere, mane, & dies. Vnde in dicto cap. 22. lib. 4. in Gen. ait: Post vesperam sit mane, cum se p̄g. 22. cognitio sem propria natura, quae non est, quod Deus est, cuius contemplatione formatur, utique & fieri dies. Expressiusque lib. 11. in Cuius cap. 7. lucem primo die factam de lumen, & quia & tenebrae non sunt, interpretans, addit: Tamen & vespera die huius, & mane aliquatenus, quoniam scientia creaturae comparatione scientia creatoris quodammodo vespertina est. Item quoniam fieri, & manere, cū ipsa referatur ad laudem dilectionem que creaturam.

Sed sine dubio sententia hęc aliena est in multis à mente Augustini. Primo, quia nunquam Augustinus posuit matutinam cognitionem meridiana, sed semper tribuit illam lumen gloriarum, vt in citatis locis videre fieri. Secundo cum dicit, vespertinam cognitionem ascendere in mane, cū ad laudem dilectionem que Dei fieri, fine dubio non loquitur de dilectione naturali, sed de supernaturali, ex charitate, quia loquitur de charitate, p̄t ut ad beatitudinem sanctos angelos perduxit: ergo afficeret minime potuit cognitionem ipsam naturali creaturam fieri matutinam per relationem illam in laudem, & dilectionem Dei naturali. Tertio, quia, vt Angelus referat cognitionem creaturarū in laudem, & dilectionem Dei, necesse est, vt p̄ cognoscat, Deum esse auctorem, & principium creaturarum, nam propria illum laudat, & amat. Vnde talis amor supponit cognitionem Dei et auctoris creaturarum ex cognitione ipsarum creaturarum, ac proinde ante illam relationem ordine saltē naturae supponitur cognitione creaturarum in Deo, eo modo, quo extra Verbum inueniri potest, id est, cognitione, quae cognoscunt creaturā non tantum in se, sed etiam vt sunt à Deo creatae: ergo talis cognitione nunquam potest esse matutina, quia secundum se speciata valde imperfecta est, & parum clara, & relatio ad Deum, que illi per voluntatem admittitur, non reddit illam in genere cognitionis meliorem, licet moraliter periciatur. Denique nunquam Augustinus distinxit in Angelis tres cognitiones, vel tres modos cognoscendi creaturas, sed tantum duos modos, scil. vel in scipis, vel in Verbo, & sub cognitione creaturarum in scipis comprehendit fine dubio cognitionem earundem etiam vt sunt effectus Dei, si per propria species creaturarum hat, neque hoc appellatur inquam cognoscere creaturam in Verbo, vel in Deo, cū magis sit cognoscere Deum in creatura, vel potius ex creatura, quae cognitionem minor est, vt Augustini verbo utr, recte nomine vespere significatur: non ergo matutina nominatur secundum Augustinum, sed sub vespertina comprehenditur.

Quocirca, vt notauit Alexander Ales. p. q. 1. memb. 1. in duobus dubiis, quę in fine illius proponit, scientiam angelicam, quam vno loco vocauit Augustini matutinam, in alio vocat diuernam. Nam lib. 11. de ciu. cap. 29. cognitionem sui in verbo diuernam vocat, eamque à cognitione fui in se p̄ tantum à vespertina distinguit, & easdē duas cognitiones paulo inferius clariorē, & obficiuntur vocat. Item cognitionem, quę est in Verbo, quamque frequenter matutinam vocat, ad diem dicunt pertinere lib. 4. Gen. cap. 23. his verbis: Multum inter se inter cognitionem recessuque in Verbo & in cognitionem in natura eius, vix illud merito ad diem pertinet, hoc ad vespere. Vnde etiam recte infert Ales. eodem

SVARE
de Angelis
E. d. d. d.

D. V.

te dem loco, non oportere distinguere cognitionem meridianam à matutina, quia apud Augustinum nulla est excellenter cognitione rerum creatorum, quā cum cognoscuntur in Verbo: ergo si quā dicitur cogitari potest meridiana cognitione creaturarum, illa profecto est, quā in verbo Dei clare viso perspicuit. At vero hanc eandem vocat Augustinus matutinam cognitionem, ut vidimus: ergo illa duo non sunt in doctrina Augustini distincta.

Vnde colligere etiam facit, mane, & diem apud Augustinum non condistingui sicut duas cognitiones magis, vel minus lucidas, sed distinguuntur tanquam partem, et totum: nam dies compotitur ex vespere, & mane, quod & meridies vocari potest, quia non paulatim crescit in luce, sed subito illucescit post vesperam, & diem consummat. Sic dicit dicto c. 7. de Cuius. *Fit vespere die huius, & mane aliquatenus;* &c. Et infra dicit, recurrente mane post vesperam, diem unum consummat. Et l. 4. in Gen. c. 25. *Post vesperam, & mane dies unus;* & sic de ceteris.

Concludimus ergo, secundum Augustinum vnicum tantum esse scientiam matutinam Angelorum de rebus creatis, illamque esse visionem earum in Verbo, ac proinde hanc solam esse cognitionem matutinam. Hac est sententia D. Thomas i. p. 5. art. 6. & 7. quam ibi frequentius sequuntur noui expoitiones, & eandem tenet Alens. dicta q. 23. membr. 1. & 6. Et videtur sufficienter probata ex dictis. Primo quia cognitione matutina ex mente Augustini est perfectissima omnium, quas Angelus potest habere de creatura: sed cognitione perfectissima vna tantum est, & illa fine dubio est per visionem in Verbo: ergo illa sola est matutina. Secundo Augustinus tribuit cognitioni matutinæ, ut per illam videantur res in rationibus suis, per quas hunc, seu in arte diuina: sed hoc modo tantum videntur per visionem beatam: ergo sola visio beatæ est scientia matutinæ. Tertio Augustinus dicit c. 7. l. 1. de Cuius. & l. 2. Gen. cap. 8. solis Angelis sanctis, & a principio beatitudinis tribuit cognitionem matutinam, nunquam tamen illam concedit Angelis, qui peccaverunt: immo hoc modo distinguunt lucem a tenebris, ut postea videbimus: ergo hunc est, in sola scientia beatæ ponere cognitionem matutinam, nam alia scientiae in angelis malis fuerunt.

Solum refut obsecrum in doctrina Augustini, quod dicit, cognitionem Angelorum de creaturis in seipso fieri mane, cum ad Dei laudem referunt, ut habeat l. 11. de Cuius. c. 7. & l. Gen. cap. 22. & 25. In hoc

fundatur sicut, qui dixerunt duplicem cognitionem matutinam, naturalem scilicet, & supernaturalem, vel alij modis supra relatis. Quod in hac parte sequitur Daniel Malon. in 2. d. 3. dict. 18. nam hoc in seipso fecit. 2. decem, & vel vnde此decim modos dicendi refutat circa illam distinctionem, & omnes impugnat: nihilominus in seipso fecit. 1. facetur cognitionem matutinam duplicem esse. Vna est visio creaturarum in Verbo, alia est, cum Dei cognitionem referunt ad Deum amandum. Vnde addit, in malis angelis nunquam fuisse cognitionem matutinam priorem, fuisse tamen posteriorem saltem in primo instanti, in quo creati sunt. Sed non existimo esse hoc menti Augustini conforme. Quia si cognitione vespertina erat prius saltem natura, quam ad laudem Dei referatur, non si matutina per hoc quod ad laudem Dei referatur, quia cognitione matutina, & vespertina differunt in intrinseca ratione, & perfectione cognitionis, que non variatur per hoc, quod in laudem Dei referatur, ut supra ponderauit.

Neque Augustinus, si attente legatur, vñquam dixit vespertinam cognitionem relatam ad Deum fieri matutinam, sed per illam relationem, vel post illam sequi mane, & perfici diem, quod longe suarez de opere sex dierum.

diuersum est. Hanc vero fuisse sententiam Augustini patet ex dicto cap. septimo, libro vnde此decimo de Cuius, vbi sic ait: *Scientia creature comparatione scientia creatoris quodammodo vespere fit, itemque lucefit, & mane fit, cum & ipsa referatur ad laudem dilectorum creatoris.* Vbi non est sensus, ipsam vespertinam cognitionem lucefere, & mane fieri, cum referatur, &c. sed sensus est, media illa relatione, vel per meritum illius lucefere, & oriri mane in mente Angelorum, utique per visionem in Verbo, & sic diē consummari. Et hic sensus patet ex verbis subiunctis, que priora declarant. *Cognitione creature in seipso decoloratur est, virtus dicam, quam cum in Dei sapientia cognoscitur velut in arte, qua facta est, ideo vespere congruentius quam nos dicitur, que tamen, ut dixi, cum ad laudandum, & amandum referatur creatorum, recurrit in mane.* Et hoc cum facit in cognitione suis suis, dies unus est.

Non ergo ipsa cognitione vespertina per relationem fit mane, vel matutina, sed recurrente mane, id est, quasi pro termino habet ipsum mane, & ita unus dies perficitur. Vnde expressissime libro 4. Genes. cap. 22. *Ita ut post vespere fiat mane, cum post cognitionem sue propriæ naturæ quoniam est, quod Deus, referat si ad laudandum lucem, quod ut se Deus est, cuius contemplatione formatur.* Ecce non vespertina cognitione fit matutina, sed post vesperam fit mane, nec vespertina in felicior fit per illam relationem, sed per coniunctiōnem ad mane quodammodo formatur. Et sic etiam dixit ibidem cap. 25. in illis diebus non nominari noctem, quia tunc nox ad diem pertinet, non dies ad noctem, cum sancti Angelis, quod creaturam in ipsa creaturā nouerunt; referunt ad illius honorem, & amorem, in quo aeternæ rationes contemplantur, eaque concordissima contemplationes sunt unus dies. Per illam ergo relationem non fit alia cognitione matutina, sed quasi coniungitur vespertina cognitione matutinæ. Vnde obiter colligo, hoc intelligendum est, de relatione perfecta, & perfeuerante vñque in finem, quam angelis mali non habuerunt, & ideo nec ad matutinam cognitionem peruenierunt. Sicut & nos licet qualemcumque cognitionem vespertinam, quam habemus, in Dei laudem referamus, non statim fit nobis, neque fiet matutina nisi in illo amore vñque in finem perfeueremus, & tunc etiam in nobis spiritualis dies ex vespertina, & matutina cognitione complebitur, ut in dicto cap. 25. Augustinus concludit, dicens: *Sunt unus dies, quem fecit Dominus, cum congeatur Ecclesia, de hac peregrinatione libertate, ut & nos exultemus in eo.*

Atque ex his expeditum manet secundum dubium, nimirum, quid sit cognitione vespertina. Nā Dubium, & hoc est cognitione creatorum in proprio genere, principale qualis in Angelis est illa, quam de creaturis habet in eis, & c. idem per proprias species earum, ut satis expresse, & e. fundamen- tis Augustini docuit Augustinus libro quarto Genes. ad literam cap. 8. ibi: *In suorum generis quies in vespere in n. i. quid terminatum est, & cap. 22. fit vespere illius lucis, cum fit nam si comitantur non in Verbo, sed in sua natura cognoscitur, & cognitio vespere cap. 7. de Cuius. Cognitione creature in seipso decoloratur, & ratiōnē est id est vespere dicitur, & cap. 26. in seipso tanquam cognitione vespertina cognoscunt. Idem in dicta qu. 26.*

ad Orof. & alijs locis sapientissime. Statim vero occurrit difficultas similis praecedenti, an vespertina vel multiplex. Nam plex dicta oppositorum eadem est ratio: sed cognitione matutina tantum est vna, & vnius rationis in vnoquoque Angelo, vel etiam homine, ut diximus: ergo etiam vespertina vna tantum est. In contrariū vero est, quia Augustinus videtur in Angelis duas creaturarum cognitiones extra Verbum distinguere, vnam rei in ipso Angelo cognitæ, aliam eiusdem rei in seipso cognitæ, vñque autem est vespertina cum sit extra Verbum. Et ita opinatur Alens. supra in 3. conclusione ex mente Augustini, ut in quæstione 23. late tractat, & distinguat duas vespertinas

SVARE
de Angelis
RE 6. dñru
arim

D.

Lib. 1. De Uniuerso quatenus à Deo per propriam creationem factum est.

50
spertinas cognitiones in Angelo respectu carum-
dem rerum: quarum altera per species inditas, al-
tera per acquisitas fit: vel quarum altera est cogni-
tio rerum, vt sunt in ipso Angelo cognoscente: al-
tera est rerum in seipisis. Dico nihilominus si ad
verba, & dicta Augustini respiciamus, vnam tan-
tum cognitionem Angelorum vespertinam vo-
casse respectu eiusdem obiecti: si tamen ad funda-
mentum illius appellationis inspiciamus, multi-
plicem esse vespertinam cognitionem quoad po-
sitivam rationem suam, quanuam matutina vna-
tantum sit. Prior pars nota est ex verbis citatis.
In solis enim mentibus angelicis duplarem cogni-
tionem illam constituit Augustinus: & vespertinam cognitionem vocat, quām habent Angeli de
rebus creatis in seipisis, id est, directe tendendo in
ipsas, vt in se sunt per proprias species innatas ea-
rum. Quae scientia connaturalis est omnibus An-
geli, & vna est in quolibet illorum, vna (in-
quam) vel vnitate luminis intellectualis, vel vni-
tate alicuius habitus, vel collectione plurim speci-
erum intelligibilium, plurim, vel pauciorum
iuxta gradum perfectionis Angeli, iuxta suprā dicta de Angelis, quae hic repetenda non sunt, nec ad
præsens punctum referunt. Augustinus ergo hanc
solam scientiam vespertinam nominauit vel quia
non de fide, sed de propria scientia loquitur est,
& in Angelis præter beatam aliam propriam sci-
entiam non agnouit, vel quia illa sufficienter, & po-
tissimum inserviebat intentioni eius, quae erat
per scientiam vespertinam, & matutinam, dies
creationis mundi explicare.

12.
Resolutio
bipartita

Offenditur
pars prior.

13.
Resolutio
posterior.

14.
Eiusdem po-
sterior pars

Nihilominus probatur altera pars. Primo quia
Augustinus vocavit illam scientiam vespertinam,
quia ad diuinam visionem comparata decolora-
tio est, sed hoc ipsum habet omnis cognitio re-
rum extra Verbum ad cognitionem rerum in Ver-
bo comparata. ergo omnis illa potest vocari co-
gnitio vespertina. At vero extra Verbum non
vna tantum, sed multiplex potest esse cognitio: er-
go potest esse multiplex cognitio vespertina. Et
ita cessat æquiparatio inter illa duo membra: nā
in omni latitudine summum, & perfectum vnum
est: imperfecta vero multiplicantur, quia ab il-
la summa perfectione multis modis recedunt. At
vero matutina cognitio attingit summum gradum
perfectionis cognitionis creaturarum, ves-
pertina vero dicit defectuam cognitionem: ergo licet illa vna tantum sit, hæc multiplicari po-
tent. Et in hoc sensu posset distincio Aenfis sul-
tineri, non tamen distinguendo illa membra per
species concreatas, vel acceptas à rebus, nam hæ
postiores in Angelis non sunt, sed ex obiectis di-
cuntur, vel quia vna terminatur ad rem existen-
tem, alia abstrahit ab actuali existentia, vel quia
Angeli vna cognitione vident creaturas in specie-
bus earum, quas in seipisis habent, alia vident crea-
turam in ipsiis. Hæc enim distinctio materialis
tantum videretur in ordine ad vespertinam cogni-
tionem, ad eum modum, quo cognitiones diuer-
sorum creaturarum in se, sunt plures cognitiones
vespertinae. Sic enim cognitio rerum in speciebus
intelligibilibus si non terminetur obiectuè ad res
repræsentatas per illas species, tantum est cogni-
tio quasi reflexa ipsarum specierum, & ita est di-
stincta cognitio vespertina à cognitione creatura-
re in se, quia est cognitio alterius obiecti creati etiam
in seipso, & in proprio genere. Nos autem ad-
dimus, etiam respectu eiusdem obiecti cogniti
posse esse plures cognitiones vespertinas aliarum
rationum.

Dixi autem has vespertinas cognitiones mul-
tiplicari quoad positivas rationes cognitionis,
quia propria denominatio cognitionis vesperti-
nae sumitur ex quadam carentia, vel diminutione

lucis, sicut naturalis vesperra die dicitur, quando
lux iam est remissa per occasum Solis. Sic ergo
gradum lucis gloriae, conuenit in communiratio-
ne vespertina cognitionis. Secundum vero gra-
dum luminis, quem participant, possunt multi-
plicari. Exemplo declaratur optimè in CHRI-
S T O Domino, habuit enim tres, vel quatuor
scientias, beatam, per se infusam, per accidens
infusam, & acquisitam, vel experimentalē. Ex
illis ergo sola beata potest dici matutina, reliquæ
autem possunt dici vespertina. Quia etiam scien-
tia per se infusa erat de rebus creatis in proprio
genere, & per proprias earum species, ac prouide-
erat vespertina: ergo à fortiori reliquæ. Et eadem
ratione ita in beatis hominibus datur scientia crea-
turarum per se infusa, eius cognitio vespertina erit,
quia per illam non videntur res in Verbo, sed
in seipisis. Idemque erit in Angelis sanctis, si in eis
detur scientia supernaturalis extra Verbum re-
rum creaturarum, & distincta à propria scientia na-
turali, quod supra tractatum est. Et consequen-
tia ratione etiam cognitio per fidem erit vesperti-
na. Quia licet comparatione noctis infidelitas
lux sit, & diem constituit, in quo honeste ambu-
lamus: nihilominus his dies comparatione illius
dies, quo æquales Angelis facti videbimus Deum
sicuti est, ipse quoque nox est, seu lucerna lucens in
ol curo loco, donec dies illucescat in cordibus
nostris, vt dixit Augustinus libro quarto Genet.
cap. 23.

Tertium graue dubium est, an in doctrina Au-
gustini cognitio matutina, & vespertina differant. De
in obiectis materialibus (vt ita dicam) seu in re-
bus cognitis, vel in re cogniti conueniant, & in re
medio, ac modo cognoscendi distinguantur. Ali-
qui cœlent differre in rebus, & obiectis cogniti,
quia cognitio matutina est de re in creato, scilicet
de Deo ipso, quia licet dicatur esse de creatura, vt
est in Deo, videtur tantum esse de creatura secun-
dum esse, quod habet in Deo, quod esse est ipsum
esse in creaturo, ipsa quæ sit Dei, iuxta illud: Quod
factum est in ipso iuxta. Cognitio autem vesperti-
na habet pro obiecto creaturam, quam cognoscit,
seu repræsentat secundum esse, quod in se habet,
quod omnino creatum est. Sed hoc dubium, qua-
potius diligenter tractauit in priori tomo tractauit
primo, libro secundo de attributis Dei negauit,
c. 25, à n. 10. ad 14. propter quosdam modernos scri-
ptores, qui auti sunt dicere, Diuum Thomam, Aenfem,
reliquoque Theologos non intellexisse Augu-
stini dicentem, cognitionem vespertinam terminari ultimo ad proprium conceptum
creature in suo proprio esse obiecte distincto
ab illo esse, quod habet in Deo: matutinam au-
tem in solo esse in creato, quod creatura in Deo
habet, sicut secundum mentem Augustini: Ego
vero antiquos Theologos verum Augustini men-
tem attiguisse defendi. Non censeo autem necessa-
rium ibi dicta hic repetere, cum ferè nihil illis ad-
dendum occurrat.

Dico ergo Augustinum non distinxisse cogni-
tionem matutinam, & vespertinam, nisi respectu pro-
rerum creaturarum, seu creandarum, & ita illas duas
cognitiones ex mente eius, in re cogniti conuen-
re, differre autem in actu, & medio, cognoscendi
illam. Atque hoc modo respectu singularium
creaturarum distinguunt vespertinam, & mane, &
singularis dies conficit. Ut Angelus cognos-
endo se in se conficit primam vespertinam, cognoscen-
do autem se in Verbo, fit primum mane, & con-
furgit primus dies: cognoscendo autem firma-
mentum in ipsomet, vel in Verbo, fit secunda ve-
spera, vel secundum mane, & completer dies se-
cundus, & sic de ceteris. Hæc autem distinctio par-

tiuum eiusdem diei ex utraque consurgunt, & distinctione dierum intelligi non potest, nisi intelligatur idem omnino obiectum creatum per cognitionem matutinam, & vespertinam eiusdem diei cognitum esse, nec duæ cognitiones matutinæ primi, & secundi diei possunt concipi distinctione etiam secundum rationem, nisi intelligentur termini natus ad Angelum, vel ad firmamentum, quatenus in suo esse creato, vel creabilis distinguuntur, quod non haberet si per matutinam cognitionem solum secundum esse in creatum, quod in Deo habent, cognoscerentur, ut ibi latius sum proferimus. Possimus tamē amplius hoc declarare in scientia in creatum, quam Deus de se, & in se habet de creaturis: Deus enim per suam scientiam cognoscit creaturas non solum secundum esse, quod in ipso habent, sed etiam secundum esse proprium obiectum creature vel posibile per simplicem intelligentiam, vel actuale per intuitum cognitionem. At vero cognitio creaturarum priori modo sumpta, ac præcisæ spectata, reuera non est cognitio creaturarum, nec distinguuntur a scientia ipsius Dei de seipso, quia nihil aliud est, quam cognoscere seipsum, suum esse, suum intelligere, ac posse: ergo illa scientia est propria cognitio creaturarum, ut ad illas secundum proprium illarum esse terminatur, & illa propria est scientia, qua Deus cognoscit creaturas in se: id est cum proportione intelligentium de Angelis sanctis, cum dicuntur cognoscere creaturas in Deo.

Ethinc obiter infero, non posse in Deo distinguiri cognitionem vespertinam à matutina, cuius oppositum sequeretur ex opinione contraria, nimirum, si matutina, & vespertina cognitio in obiectu secundum esse creatum, & in creatum distinguenda essent. Probatur utraque pars: nam in Deo, ut dixi, distinguuntur duplex cognitio creaturarum, una secundum esse in creatum, quod habet in Deo, quæ reuera non est cognitio creaturarum, sed filius creatoris, & alia secundum esse proprium creatum, vel creabile. Si ergo cognitio matutina Angelorum non attingit creaturas secundum esse, quod in se habent, profecto eriam in Deo sola prior cognitio illius esse in creatu, quod creatura in ipso habet, erit matutina, & altera cognitio creaturarum secundum esse proprium, dici potest vespertina, quia etiam de illa dici poterit, quod August. lib. II. de Ciuit. cap. 7. dicit: *Cognitio creatura in comparatione creatoris quodammodo respicit*. utique ex parte obiecti. Nemo autem haec distinxit in Deo etiam secundum rationem cognitionem vespertinam, & matutinam: ergo non distinguuntur ex parte obiecti materialis, seu rei cognitio secundum proprium conceptum obiectuum, sed in lumine, & modo cognoscendi, & ideo in Deo tantum est diuina, seu meridianæ cognitio creaturarum, quia uno tantum modo in seipso, & per seipsum, & summa, ac infinita luce illas cognoscit. In creatura vero datur cognitio vespertina, & matutina propter diuersos modos cognoscendi easdem creaturas. Differunt tamen inter Deum, & Angelum, seu quancunque intellectualem creaturam, quod soli Deo est connaturalis cognitio illa creaturarum in seipso, & in summa luce: in Angelis vero cognitio connaturalis est vespertina, quia imperfecta, & in proprio genere: cognitio autem matutina est supernaturalis, quia cleuari ad cognoscendas creaturas in Verbo, supra naturam est intellectus creati. Et haec est ratio propria, ob quam Angelus est capax cognitionis matutinæ, & vespertinæ, & non Deus, quia Deus non potest habere modum cognoscendi nisi connaturali sibi, & ille est summi, & perfectissimi Angelus: vero est capax cognitionis superantius naturam suam, & hæc est tanquam meridies respectu cognitionis sibi connaturalis.

Ex quo infero secundo, non recte à quibusdam distinguiri in ipsamet visione beata cognitionem matutinam, & vespertinam; quatenus in illa visione consideratur habitudo ad Deum ipsum tanquam ad obiectum primarium, & ad creaturas in ipso cognitas tanquam ad secundarium, & priori ratione dicunt esse cognitionem matutinam, quia tam ex parte cognoscens, quam ex parte rei cognitæ est lucidissima: sub posteriori vero ratione, dicunt esse vespertinam. Qui consequenter dicent cognitionem creaturæ in Verbo secundum esse in creatum, quod habet in Verbo, matutinam esse, quia est de creatore tantum. Cognitionem autem creaturæ in Verbo secundum proprium esse creatum esse vespertinam, quia ut sic est cognitio creaturæ, & eo ipso aduerserat, ut ex August. dicto cap. 7. de Ciuit. supra dicebamus. Vnde libro etiam quarto de Genesi cap. 18. ait, *creataram in Deo* D. Thom: *habere mane, nam in suo genere tanquam vespere termina* illam distinctionem non reprobatur. Quam distinctionem attingit Diuus Thomas dicta quæstione 58. articulo septimo, camque non reprobatur, dicit tamen non esse ad mentem Augustini. Et hoc mihi indubitatum est, quia Augustinus nunquam distinxit ex parte rei cognitæ cognitionem vespertinam, & matutinam, sed ex id est, ex ipso diuersis modis cognoscendi eandem rem, ut iam ostendi. Vnde nunquam vocavit cognitionem basim primo creaturæ illam, per quam cognoscitur esse in creatum, & eminentiale, quod creatura habet in Deo, nam hæc cognitio præcisæ sumpta non est cognitio creaturæ, sed Dei: illam ergo vocavit cognitionem creaturæ in Deo, per quam cognoscuntur creaturæ secundum propriæ esse, propriæque rationes suas in causa sua suprema, & hanc vocavit cognitionem matutinam creaturarum: de visione autem ipsius D E I, ut ad ipsum terminatur, nunquam sub illo nomine matutina cognitionis loquuntur est Augustinus, quia matutinam cognitionem distinxit à vespertina respectu eiusdem obiecti. Respectu autem Dei vissi in seipso nulla est cognitio vespertina, quia nulla est lucidior illa, quæ dici potest in proprio genere respectu Dei, id est, per propriam eius speciem, vel essentiam, & ita supposuit, & intellexit sine dubio Augustinus, visionem Dei in seipso, ut ad ipsum terminatur, lucidissimam esse, ac proinde maximè meridianam, nunquam tamen distinxit illam ut est de Deo ipso, vel ut est de creaturis in ipso tanquam matutinam à vespertina.

Neque spectando ad rem ipsam probanda est illa distinctione, quia visio Dei, ut terminatur ad Probatio 2. ex re ipsa. creaturas, est in sua specie lucidissima, & clarissima, quæcumque potest de obiecto creatori: ergo non meretur nomen vespertina, sed mane. Item quia alias visio, quam Deus habet in seipso de creatura, dici posset vespertina ratione obiecti, quod absurdum reputo. Quanquam Rupertus in Prolog. ad libros in Genes. illam sic appellare videatur, qui tamen non loquitur respectu ipsius Dei, sed respectu nostri, & vocat vespere illud esse, quod res habebant in Verbo; antequam fierent, quia nos latebamus, in se tamen scientia illa maximè matutina erat. Augustinus autem cum interdum dicit cognitionem creaturæ respectu cognitionis creatoris esse vespertinam, non loquitur de cognitione creaturæ in Deo, sed de cognitione creaturæ in se, & in proprio genere, quæ haber pro obiecto primario creaturam, & ideo illi commenatur, sub cognitione autem creatoris comprehendit cognitionem creaturæ in creatore, & ex vi visionis creatoris, quia suam quasi speciem, & excellentiam habet à creatore tanquam obiecto primario, & sub eodem lumine transit ad creaturam.

Dices: In ordine naturalium cognitionum co-

E 2 gnitio

SVARE
de Angelis
RE 6. diu

D.

52

Lib. 1. De Vniverſo qua[n]tus a Deo per propriam creationem factum eſt.

Obiectio cū
traproxime
diss.

Solutio[n]e

gnitio naturalis, quam habet Angelus de ſeipſo in ſe, & per ſe poterit dici vespertina respectu cognitionis Dei, quam per ſe habet de ipſo: ergo e contrario cognitionis creaturarum in Deo poterit dici vespertina respectu cognitionis claræ Dei in ſeipſo. Respondetur negando antecedens: nam illa cognitionis, quam Angelus habet de Deo, per ſeipſum, aut per aliam creaturam, vel sub neutrō illorum membrorum comprehenditur, vel si ad aliquod reuocatur, vespertina dicenda eſt. Dico ſub neutrō membro comprehendit, quoniam Augustinus, vt notaui, non dat illam distinctionem de omni cognitione angelica, ſed de cognitione creaturarum, quia ſolum viſus eſt illa distinctione ad explicādos dies, in quibus Deus creaturas produxit, & ideo non oportet, vt distinctione fit adaequata omni cognitioni cuiuscunq[ue] obiecti, ſed creati tantum. Extendinge autem illam ad omnia obiecta, dico, cognitionem Dei per creaturam ſiuſ in angelo, ſiuſ in nobis vespertinam potius eſſe, quām matutinam, vt iam terigi, & docet expreſſe Alenſ. ſuprā memb. 2. Et ratio eſt, quia medium cognoscendi eſt creatum, & ratio, ac perfeſſio cognitionis ex medio potius, quod eſt veluti formale obiectum, quām ex re cognita, quā eſt quāli materia, ſumenda eſt. Vnde ſicut viſio creature in Deo matutina eſt, ita e contrario cognitionis creatoris in creature, vel per creaturam, vespertina eſt. Item talis cognitionis valde imperfetta, & vt ita dicam, valde decolorata eſt: ergo nomen matutina cognitionis non meretur.

Quarum dubium eſt, quā cognitio matutina ne, an vespertina fuerit prior in angelo respectu earundem rerum, quā per illas cognoscuntur. Hoc dubium obscurum eſt in ſententiis Augustini, tum propter varia diſta eius, tum propter conſectionem alterius diſcultatis, quā ex illo ſequitur, nimis, qui angelis habuerint ſcientiam matutinam, & quando illam receperint. Poteſt autem tractari dubium de prioritate durationis realis, vel de prioritate naturæ propriæ ſumptu, id eſt, fundata in cauſalitate pertinente ad ordinem executionis, ſeu generationis (vt ſic dicam.) Nam de prioritate dignitatis, ſeu perfeſſionis nulla eſt quæſtio, cum certissimum ſit, & in re ipſa, & in doctrina Augustini, matutinam ſcientiam eſſe priorem, id eſt, longe perfeſſionem, & ſimili modo certissimum eſt, ſecundum ordinem intentionis, & finalis cauſa eſſe etiam priorem, ſaltem ratione actus, in quo talis ſcientia ponitur, vt ex diſciplis ſatis patet. Igitur ſcientiam matutinam eſſe priorem etiam duratione reali, fuit ſententia Scotti in loco allegato. Et ad hoc inducit verba Augustini ſuprā recitata ex capite vigefimo quarto, libro 4. de Genet. Dicit enim, *Cum sancti angelis ſemper videant Verbum Dei, prius in ipso nouerunt inuersam creaturam, ac deinde in ipſa creatura: qui locus non recte exponit de proprietate dignitatis, tum quia illa duo verba prius, & deinde, male accommodantur ad ordinem dignitatis: tum etiam, quia inde ſubinfert, ibi diem eſſe primū creatum, hic autem tanquam vespertinam. Quā exponens cap. 31. ait, Primum haec accipiebat in Verbo Dei, deinde cum facta eſſent ea, cognoscet ab alia inferiori cognitione, quā nomine vespere ſignificata eſt.* Et cap. 32. *Mens angelicā pura charitate inhaerens Verbo Dei, poſtequam illo ordine creata eſt, vt praecederet cetera, prius ea vidit in Verbo De facienda, quām facta ſint, & ceterum denique cap. 34. id explicat exemplo oculi videntis propinquā, & diſtantia ſimil, ſed ordine quodam, nam prius propinquiora vident, quod procedit ſecundum ordinem generationis, & titus.*

Quod pri-
oratum du-
rationis, ſco-
ti reponſio.

Veruntamen etiam ipſe Scotus vidit, Augustinum in his locis non loqui de prioritate durationis inter cognitionem matutinam, & vespertinam, nam illas met cognitiones ſuſile ſimil dura-
tione expreſſe affirmat idem Augustinus dico capite trigefimo ſecundo, libro quarto de Genet, & idem inſinuauerat capite trigefimo, & expreſſius repetit capite trigefimo quarto. Indetamen colligit Scotus loqui Augustinum ſaltem de prioritate naturæ propriæ, id eſt, cauſalitate, & generationis. Nam ſi attenteſſeretur diſcurſus Augustini, ibi non oſtendit excellum perfeſſionis matutina cognitionis: nam licet hunc attingat tranſuerter, & quāli id ſupponendo, propriamen deſcribit modum, & ordinem generationis, & origini inter vtramque cognitionem, & ſic ſentit ex matutina ſequi vespertinam, quia ſicut ordine cauſalitatis prius eſt creatura in Verbo, quām in ſe, ita prius natura viſa eſt ab Angelo in Verbo, quām in ſe. Hinc autem interver-
tius Scotus illam cognitionem in Verbo, de qua ibi loquitur Augustinus non eſſe cognitionem in Verbo clarę viſio in ſe per viſionē beatam, ſed eſſe quādam aliam cognitionem abſtractiā Dei per ſpeciem eius. Quia viſio beatifica non potuit eſſe ſimil duratione cum cognitione veſperna, quia hanc habuit Angelus per cognitionem naturalem à primo instanti ſuſa crean-
tis, & tunc non habuit viſionem beatam etiam ex doctrina Augustini, vt ſuprā in proprio loco dictum eſt.

At enim propter vnam difficultatem fugi-
dam non ſunt verba Augustini ad peregrinos fini-
ſus detorquenda. Eſt enim meridiana luce clarus in
loqui Augustinum in citatis locis de viſione beatifici
ſanctorum angelorum, per quam creaturas in
in Verbo Dei cognoscunt, vt in principio probau-
i, & iterum pauca verba ponderabo. Primā illa dieti cap. 24. *Cum sancti angelis, quibus poſte-
re cognitionem coequabimur, ſi viſam, quā nobis Christus faciat
eſt, vſque in ſuſum tenuerimus, ſemper faciat Davidem.* At quā eſt viſio qua videtur facies Dei, niſi beatifica? aut in quo erimus aequalis angelis Dei, fini-
ſanctitate perfeuerauerimus, niſi in viſione beatifica? Nam ille in aliqua re alia erimus illi aequalis, id erit ratione viſionis beatæ, quā ſupponi debet. Deinde capite vigefimo quinto dicit ex illa cognitione matutina cum vespertina confici-
vnum diem, cui onus angustus Ei leſia de hac peregrinatione
liberata, vt & noſ exiliemus, & io uideamus in. Quod
profecit non erit niſi in beatitudine, de hac ergo
loquitur Augustinus. Item in capite 32. non ponit
hanc cognitionem niſi in mente, quā per charitate
inheret Verbo Dei, vbi aperte loquitur de charitate
consummata, & immutabilis patria. Item in cap. 7.
lib. 11. de ciuitate. aperte dicit, *Lu. em illam, & dona non
efficiſſi ciuitatem sanctam in sancto Angelis, & ſpiritu
beatū, ſed de qua dicit Apostolus: Qua ſuſum iſi Hierosolam,
quaesit̄ mater noſtra, aeterna in celo: & in capite deci-
mo nono, habet verba ſupra citata, quā ſunt lati-
tis expreſſa. Accedit, quād illa cognitione matutina,
& abſtractiā, quam Scotus ponit de DEO per
ſpeciem eius, non ſolū non habet fundamentum in Augustino, verum etiam nec poſſibilis eſt,
vt ſuprā dixi. Multoque impoſſibilis videtur,
quod per cognitionem abſtractiā Dei videantur
creatura in ipſo clarissima, & perfeſſior, quām in
ſeipſis per proprias species. Nam hoc etiam in cla-
ra viſione DEI difficile intelligitur: quis ergo de
abſtractiā cognitione id credat? Augustinus au-
tem loquitur de cognitione matutina, quā videtur
creatura in DEO melius, quām in ſe: ergo
non de abſtractiā, ſed de intuitu cognitione
loquitur.*

Tunc ergo manet integra difficultas, quam
Scotus

malos aeternam lucem deferentes, tenebras factos esse. Et è contrario de sanctis Angelis notat lib. 4. de Gen. cap. 25. in eorum diebus non commemo- rari noctem, sed tantum vesperam, & post vespe- ram mane, & diem, quia totam suam cognitionem ad Dei laudem, & amorem retulerunt. Ex quo di- fuscari oprimè concluditur, saltem in primo die vesperam præcessisse mane, seu vespertinam cognitionem matutinæ, nō solum loquendo de ve- spera materialiter, sed etiam formaliter iuxta de- clarationem datam. Quia & præcessit cognitioni fui, & præcessit etiam relatio illius in laudem, & amorem Dei, per quam cœpit ad mane referri, & illi appropinquare, & coniungi.

28. *Avpralme-
rit duratio-
ne negare
guidam.*

Alio sub hac ratione præcessit duratione reali, vel tantum ordine naturæ, sicut dispositio antecedit formam, vel meritum præmium, pèdet ex illa questione, an sancti Angelii in eodem instanti, quo meritum consummarunt, præmium rece- pient. Et q̄ sola fuerit antecessio naturæ, videri potest cōsentaneum Augustino: nam hoc modo me- lius explicatur omnia, quæ de illo primo die dicit. Nam putat, in illo die factam esse spirituali- lum, quæ Deus a tenebris diuinit, id est, bonos An- gelos a malis, quæ diuinit per lucem gloria facta est, ergo in illo merito puncto, in quo sancti Angelii se a malis separarunt, referendo le in Deum, facti sunt lux, & matutinam cognitionem receperunt. Sed

quia (vt supra dixi) opinio illa falsa est, nō oportet fine cogentibus verbis Augustini ipsam ei tribue- re: in praesenti autem nihil est, q̄ cogat. Quia, vt in primo die facta sit diuinit lucis, & tenebrarum, factis est, quod immediate post illam moram, in qua sancti Angelii Deum omnibus rebus prætulerunt, matutinam cognitionem acceperunt, in qua con- summatus fuerit dies primus. Concedendum est ergo etiam secundum Augustinum, in primo die sanctorum Angelorum vesperam fuisse priorem mane, etiam duratione, quamvis etiam fuisse simul cum illo in compositione vnius diei. Et ita salutari optime ordo inter vesperam, mane, & diem, quæ Augustinus in ultimo loco citato posuit. Et nihilominus simpliciter verū est, q̄ in alijs locis dixit, has cognitiones matutinam, & vespertinam simul esse, nec moram requirere. Nam licet non omnino simul incepint, simul nihilominus fuerunt, & nunc sunt, ac manent in Angelis beatis: & in prin- cipio non ideo facta sunt cum aliqua successione, quia ex natura sua petant successionem, vel quia Angelus absolute non posuit simul illas efficeret, sed quia secundum ordinem diuinæ sapientia nō debuit Angelus ad matutinam cognitionem ascen- dere, nisi per suam dispositionem, & meritum, q̄ fine aliquæ successionis, vel mora fieri nō poterat, vt in superiori tractatu monstratum est.

29. *Remouetur
difficilis-
cui nonnulli
poreram
repondebit
in num. 25.*

Atq̄ hoc modo cœsat altera difficultas, quæ in- feretur ex mente Augustini vel habuisse sanctos Angelos cognitionem matutinam in primo instanti sua creationis, ac proinde etiā angelos ma- los illam habuisse, & postea illam peccando am- ississe, q̄ repugnat: vel Deum in illo primo instanti ita disceperit inter Angelos, vt quosdam beatos, alios non beatos creauerit, quod Deum ex se, & merita sua voluntate fecisse incredibile est: fecisse autem ex merito, aut demerito diuersorum Angelorum, est improbable. Respondemus autem ex dictis, negando sequelam: nam licet Augustinus illos sex dies in mentibus Angelorum constitue- rit, & fine successione reali inter se simul factos, & completos esse censuerit: nihilominus necessariū non est, vt in primo saltem die censuerit mane simul incepisse cum vespera, sed potuit sentire, il- lum primum diem compositum fuisse ex vespere, & mane cum aliqua successione modo explicato, & simul cum illo statim fuisse completos omnes

sex dies cum solo ordine naturæ absque successio- do: nam haec inter se repugnantia non sunt. Et si- mili modo licet Augustinus dixerit, omnia fuisse creata simul in primo instanti creationis mundi, non est necessarium, etiam docuisse, in eodem momento factam esse beatitudinem Angelorum, sicut non est necesse, vt in eodem instanti pena malorum angelorum incepit. Incepunt ergo simul, secundum Augustinum, omnia quæ Deus fols per se fecit, non vero omnes rerum perfe- ctiones, quæ ab ipsis, vel à prævia dispositione, aut merito ipsarum creaturarum pendent. Ex quibus perfectionibus præcipua fuit matutina cognitio, vt explicari, & ideo illa lux licet in primo die, non in primo instanti creationis rerum facta est. Vide etiam colligitur secundum Augustinum cognitionem matutinam solis Angelis sanctis data- esse, & non indifferenter omnibus, sicut devi- fione beata in superiori tractatu lib. 5. c. 2. dictum est.

Adhuc tamen superest soluenda difficultas ora- ta ex alijs Augustini locis, in quibus dicit, pre- cisissime matutinam cognitionem vespertinam saltem naturæ ordine. Ad hoc autem explicandum oportet adquiere differentiam, quam constitutus Au- gustinus inter opus primi diei, & aliorum, quam opus secundum opus primi diei, & aliorum, quam opus tertium opus primi diei, & aliorum, quam opus quartum opus primi diei, & aliorum. Et eandem supponit lib. 4. cap. 22. & se- quentib. Est autem discrimen, nam opera quin- que dierum post primum, preter esse, quod ha- bent in Verbo Dei, dicuntur fieri prius in men- tibus angelicis, & postea in seipso: opus autem se- cundi diei, quod secundum Augustinum est ipsa lux spiritualis, & angelica, nō sit alter in se, quam in mente angelica, quia sunt idem, nec potest prius esse, aut fieri in mente Angelii, quam in se. cum mens Angelii non possit esse, nisi in ipso. Et hoc discrimen colligit Augustinus ex alio, quod in verbis, quibus in Genesi narrantur haec opera, ponde- rauerit. Nam in opere primi diei solum dicitur: *Dixit Deus fiat lux, & facta est lux.* In opere autem secundi diei tertium membrum additur, nam dicitur: *Dixit quoque Deus fiat firmamentum, & fecit Deus firmamentum, & factum est ita: & in opere quarti diei: Bixit Deus, sicut lumenaria, & factum est ita, fecitque Deus lumenaria.* Idemque in die sexto considerare licet. Ex hac ergo verborum diver- sitate colligit Augustinus, angelicam natu- rā tantum esse factam in Verbo Dei, & in le: & primum dicit significari illis verbis: *Dixit Deus, fiat lux,* quia illud diceret idem fuit, quod Ver- bum producere, in quo rationes tam Angelorum, quam rerum omnium existunt: secundum autem dicit significari altero verbo, & factum est ita, vtique in seipso. At vero de firmamento ac primo dictum esse in Verbo Dei, vt fieri, secun- dò Deum fecisse illud in mentibus angelicis, per species nimilium intelligibilis, & in esse (viv- cant) intentionis, seu representatio, tertio fa- cium esse in seipso.

Ex hac ergo differentia colligit, Angelos cogni- uiisse prius seipso vt factos, per cognitionem in proprio genere, quam se cognouerint in Verbo, nra de quia non potuerunt se prius cognoscere, in Ver- bo vt faciendo, quam etsi facti in seipso, dicitur, quia non poterant vllam cognitionem habere, nisi facti. Nec prius facti sunt extra Deum in- tentionali, quam in reali, & naturali, quia primum supponi debent in suo esse sufficiens facti, quam formantur aliqua cognitione, vel prin- cipio eius, ideoq̄ primum facti sunt Angelii cogni- scentes seipso, ac proinde habentes vespertinam cognitionem, quam referentes in Deum permane- consummarunt, & ita vñus, id est, primus dies fa-

SVARE
de Angelis
RE 6. diachro-
nico

*Dicendum
ramen etiā
duratione
præcessisse.*

D. V.

et us est. Secus vero censet de ceteris diebus, nam sicut Deus primo dixit, *fiat lux*, in Verbo suo, ita etiam consequenter dixit in eodem Verbo, *fiat firmamentum*: Angelus autem iam videns Verbum, & in eodem Verbo, seipsum ut factum, consequenter vidit in eodem Verbo firmamentum ut faciendum, & deinde in sua mente accepit factum, & postea firmamentum in ipso cognovit, ac tandem in Dei gloriam reculit. Atque ita in opere secunde diei praecessit ordine rationis cognitio firmamentum Verbo, & postea in proprio genere, & sic prius cognitio matutina, quam vespertina. Ita videtur explicare rem hanc idem Augustinus dicto libr. 4. cap. 26. & 28. idemque de ceteris diebus sentit. Quae res tota mihi quidem obscurissima est tam in spectata, quam in doctrina eiusdem Augustini, alia numerum eius verba, & testimonia conferendo: sed nunc illam magis illustrare non valo, infra vero iudicium meum de re ipsa proferam, & totam rei difficultatem aperiam.

Superficies ultima, & intenta dubitatio, quales scilicet fuerint illi sex dies iuxta sententiam Augustini, ille enim quia difficultimum esse credit, explicare illos sex dies de diebus naturalibus, qui ex circuitu Solis sunt, & quia credit omnia esse simul facta, ut capite praecedenti visum est: de diebus intelligibilibus compositis ex vespertina, & matutina cognitione eos interpretari conatus est. Vnde se pedit esse unum diem, & sex dies. Vnum quidem, quia una est in Angelo cognitione matutina: & vespertina etiam una esse potest, & ita dies ex vrea compotus unus est. Secundum dum varius autem creaturarum gradus dies comparatione illarum repetitur, & sunt lex dies iuxta senari numeri perfectionem. Sed dicto l. 4. cap. 22. cum dixisset, in mente angelica, post vesperam factum esse mane, cum post cognitionem sua propria natura se retulit in laudem Dei, & eius contemplatione formata est, subdit, *Et quia cetera creatura, que infra ipsa sunt, sine cognitione eius non sunt, propterea idem dies vbiique reperiatur, ut eius reperiatur, non dies, quod distinguuntur genera creaturarum, perfectione senari numeri terminanda, & consequenter omnes sex dies illo modo exponit, quos sic breuius colligit dicto lib. 11. de Ciuit. c. 7. Cognitione creatura in seipso, que tam in terram, cum ad laudandum creatorem referitur, reatur in mane. Et cum hoc facit in cognitione suis ipsis diebus, cum in cognitione firmamentorum, dies secundum, in cognitione terre, ac mari, omniumque gignentium, quae radicibus continentur, sunt terra, dies tertius: cum in cognitione luminarium, &c. dies quartus: cum ex cognitione omnium ex aere animalium naturalium, atque volunt, dies quintus: cum in cognitione omnium animalium naturalium, atque iustus hominibus, dies sextus. Et in cap. 30. addit, senariam illam repetitionem eiusdem diei propter perfectionem numeri senarii factam esse, ut perfectio operum Dei per senarii numeri perfectionem significaretur. Et similia, licet breuius, collecta habet in dicto Dialog. cum Orosio q. 26. vbi etiam addit: *Dicit enim, quem in eligimus naturam spiritualiter creaturarum, id est, angelicarum sexies factas, quae dies fecit prepter senarii numeri perfectionem.* Ex hac occasione fit ibi longa digressio ad perfectionem senarii numeri declarandam. Hanc sententiam non persuadet directe Augustinus aliter, quam explicando illam, & supponendo esse possibilem, & ex difficultatibus, quae in operibus singularium dierum cernuntur, si de naturalibus diebus intelligentiam tacite concludendo, hanc spirituali intelligentiam esse alijs praeferendam & difficultates in illa occurrentes soluere conatur, ut videbimus.*

At vero licet supposito vero sensu literali, possunt haec subtile considerationes suum locum ha-

bere, nihilominus, salua reverentia sanctissimo Patri debita, mihi persuasum habeo, hunc non esse literalem sensum, sed textum Genesis ad literam esse de die naturali, qui per spatium, & durationem unius conuersioms primi mobilis sit, esse intelligentium. Hac est communior sententia Patrum, Basili, Ambros, Chrysost. Bedæ, Ruperti in *batuit.*

Genesin, & Nazianz. orat. 43. circa principium, & Gregorij 32. Moral. capite decimo, & aliorum, quos capite praecedenti reruli, quibus Magister, & Scholastici magis assentiuuntur, quanvis propter Augustini auctoritatem de illius sententia valde temperate, ac modeste loquatur. Ad fundandam autem hanc veritatem commodissimum est supponere, lucem factam primo die, quando dixit Deus, *fiat lux*, de corporali, seu sensibili luce huius mundi esse intelligentiam: sicut est contrario tenebris, quae erant super faciem abyssi, erant etiam sensibiles per parentiam sensibilis lucis, ut saepe in superioribus cum communis sententia diximus, & infra tractando in particulari de opere primi diei, utrumque ostendemus, quia oppositorum eadem est ratio. Hoc ergo supposito fundamento argumento in hunc modum: nam primus dies *suaderetur* ortus est ex luce, quam Deus in eodem primo die *iam primi* creavit, & ex divisione facta inter lucem illam, & tenebras, id est, inter diem, quem illa lux conficit, & noctem, quae ex absentia illius sequitur: ergo dies primus fuit verus dies naturalis ex successione lucis, & tenebrarum configurgens: ergo eundem rationis fuerint sequentes dies. Hæc posterior illatio ex paritate rationis, & ex eodem modo loquendi Scriptura manifesta videtur. Prior etiam clarissima est, quia diem naturalem appellamus illum, quem sensibilis lux suo motu peragit, ut constat ex eodem capite primo Genes. vbi in quarto die dicitur fecisse Deus luminare maius, ut præcesset diei, vbi euidenter significatur sensibilis dies, eademque ratio est de toto capite, & prætermis de primo die. Et ita facile probatur antecedens, quia supposito dicto fundamento, aperte continetur in verbis illis Genes. cap. primo: *Dixit Deus, fiat lux & facta est lux. Et videt Deus lucem, quod est bona. Et dixit lucem a tenebris, appulauitq. luce die, & tenebras nolle, factus est vespere, & mire dies nus.*

Secundum argumentum possumus, quia procedit Augustini sententia ex alio fundamento supra impugnato, quod omnia que narrantur facta sex diebus, simul in instanti creationis facta sunt. Ostendimus enim dispositionem, quam in primo instanti creationis corporalis mundus habuit, & in primis ferè verbis Genesis describitur, non potuisse simili, & in eodem instanti esse cum dispositionibus, quas in alijs diebus accepit, ut capite præcedenti expidimus: ergo debuit necessariò inter illa opera, mora aliqua intercedere, & consequenter fuit necessaria successio: ergo cessat fundatum, propter quod excogitatus est dies, in quo & simul sunt dies, & vespere, & cum sit unus, sexies repetatur propter rerum varietatem. Ablatio autem fundamento cetera non consequuntur. Nam si successio realis necessaria est, eadem ratione esse potuit diurna successio, & consequenter etiam sex dierum naturalium mora, ut in capite sequenti contra Cajetanum, Eugubinum & alios ostendemus. Vnde etiam argumentor ad hominem. Nam vel lux facta primo die simul est facta cum cœlo, & terra, vel post aliquam moram realis durationis, & successio. Si primum dicatur, sequitur, Angelos in primo instanti creationis sua fuisse beatos, quod doctrina Augustini in alijs locis repugnat, ut supra in hoc capite, & latius in superiori tractatu dictum est. Et probatur sequela, nam S. Aug. vult lucem factam primo die esse, vel naturam angelicam, vellum glorie illi collatum.

Communior sententia priorem partem amplectitur, & utrale esse batuit.

Fundamentum pro hac sententia fundanda.

34. Suaderetur.

Conformatur ad hominem ex varijs locis eiusdem Augusti.

vel utrumque, nam esse naturam ipsam sentit in Imperfecto super Gen. cap. 5, esse autem lumen beatificum sentit i. Gen. ad liter. cap. 2, utrumque autem coniungit in cap. 9. & in 17. sentit, Angelorum creationem, quod substantia intelligi posse nomine celi, quod formationem autem gloriarum significari per lumen. Quod etiam lib. 4. cap. 22. confirmat, & lib. 11. de Civit. cap. 19. & 20. sentit, diuisionem lucis à tenebris finitae diuisionem inter sanctos, & malos angelos: & lib. 1. contra Adversar. legis, & Prophetar. cap. 12. dicit per illam lucem intelligi posse Angelos, qui semper vident faciem Dei: si ergo hoc ita est, & illa lux facta est in principio simul cum celo, & terra, tunc iam fuerunt sancti Angelii beati. Si autem at vitandum hoc inconveniens dicatur, sicut nos supra diximus, lucem illam non esse factam in primo instanti creationis, sed post aliquam moram licet ita facta primo die, à fortiori dicere poterimus terram non esse discoperta aquis in principio, sed post tempus aliquod: ergo eadem ratione sine inconvenienti dici poterit, factum esse id opus post temporales dies, ac subinde illos dies esse veros, & naturales, quia eadem est ratio de ceteris operibus, & admissa aliqua mora, & successione, nullum maius inconveniens ostendi potest in diuina mora, quam in alia, ut in capite sequenti latius expendemus.

35.

Suadetur. 3.

Tertio argumentari possumus, quia multa sumuntur vel supponuntur in illo discurso Augustini, quae vel non subsistunt, vel probari non possunt. Vnum est, quod omnes Angelii videant in Verbo creaturas omnes factas. Aliqui enim Theologi non putant videri in Verbo Dei, & per eius formalem visionem creaturas, ut creatura sunt: alii vero saltem dicunt, non esse necessarium ut videant omnes. Sed quanvis difficile sit credere, proprium, & verum sensum historiæ Genesis pendere ab illa theologica opinione: nihilominus ex hac parte permitti posset Augustini sententia, quia illud fundamentum de cognitione propria creaturarum in Verbo, verum, & solidum est: & illo posito probabilius est, videare omnes beatos in Verbo, & præcipue Angelos sanctos totum hoc vniuersum, prout à principio conditum, & formatum est. Maiorem dubitationem facit, quod in alia parte illius diei spiritualium supponit sanctus Augustinus, nimis omnes Angelos habere semper actualem cognitionem in proprio genere rerum omnium, quas Deus in illis primis sex diebus condidit. Quod enim id supponat, patet, qui docet, illud mane, & vespera fuisse simul, dicto lib. 4. de Genesi cap. 29. & sequentib. Vnde cap. 32. dicit illud mane, & vespera non secundum temporis moras sed secundum spiritualiæ potentiam mentis angelicæ, cunctæ, quæ voluerint simul notitiam facillima comprehendentes, esse intelligenda. Quod vero ex parte vespertina cognitionis vel non ita sit in aliquibus, & in alijs sit incertum, probatur ex dictis supra lib. 2. de cognitione Angelorum, quia Angelii non cognoscunt simul omnia, quæ per species in proprio genere cognoscere possunt, quia non possunt cognoscere simul, nisi quæ per vnam speciem representantur, & verisimiliter est, multos esse Angelos, qui non possunt per vnam, & eandem speciem celum, & terram, spiritualia, & corporalia, & mista omnia, contemplari: imo credibilis est, paucos esse Angelos, qui tam vniuersalem & eleuatum modum cognoscendi naturalem habent: ergo ex hac parte non potuerunt Angelii in illo principio habere actualem cognitionem omnium operum sex dieorum, & creationis mundi, quia nec per vnam actionem, quia non per vnam speciem, nec per plures actus, quia hoc modo non possunt plura simul inueniri. Aliunde vero etiam illi, si qui sunt, qui per vnam speciem id sacre possint, libere utuntur il-

la, & ideo nemo potest, nisi diuinando, affirmare, omnes habuisse illum actualem vnum statim, ac conditi sunt.

Dicere quidem aliquis posset, satis esse, quod omnes Angeli semper sint in aliqua naturali cognitione, & consideratione creaturarum, vnde intelligamus, in tota collatione sanctorum Angelorum fuisse simul vespertina cognitionem omnium rerum creaturarum, licet fortasse non ingulis fuerit actualis cognitione omnium, sed quodam actu considerasse aliquas, alios alias. Neque enim verisimile est, in tanta intelligentium multitudine aliquod opus Dei non fuisse actu consideratum. Et hoc fatis esse videtur ad illa diuturna distinctionem. Vel etiam dici potest, licet Angelis, præsertim inferiores, non omnia simul, & uno actu considerent, tamen breuisima mora posse omnia percurrire, punc hoc, nunc illud intendo, & ita factum satis esse, ut sex illi dies comparatione facta ad nostrum tempus, simile esse dicantur. Vel tandem dici potest, ad doctrinam Augustini satis esse, quod vnum Angelus simul possit per vnam speciem omnes creaturas factas contemplari: nam fere certum est, in illo initio vnumquenq[ue] quantum portuit per naturales vires opera Dei considerasse. Et sic fatus etiam erit, quod in supremo Angelio omnes illi dies, & vespere simul esse portarent. Sed hæc omnia reuera solum diuinando, vel coniectando dicuntur, & ideo incredibile est, rerum illorum dierum sensum ex tam incertis rebus pendere.

Quarto possumus obiecere, quia ille seus non solum valde metaphoricus est, quem in historia maxime vñitandum esse diximus, sed etiam metaphora illa multa continet, quæ nec sufficientem rationem habent, nec satis explicari possunt. Primum est, quod cognitione matutina vñica, & indubitate visibilis per comparationem ad res cognitæ sex multipli cari dicitur, cum ex parte rerum cognitarum nulla ratio talis distinctionis, ordinis, aut numeri dari possit. Cum enim firmamentum factum secundo die dicatur esse celum, in quo sunt stellæ, & non possit videri celum in Verbo, non vñis stellis, cum matutina cognitione harum rerum in duas, & interposita cognitione maris, & terræ ab aquis discoperta, fuisse in illa metaphorica narratione diuisa. Multa similia de ceteris interrogari possunt, quoru rationes reddere, difficultum iudico. Eademque difficultas in cognitione vespertina considerari potest, maxime cum opera illorum dierum, quoad cognitionem in proprio genere nullam habent, connexionem, nec dependentiam, nec ex se posse vnam, vel plures cognitiones, sed iuxta virtutem cognoscere, & media, seu species, per quas cognoscit, simul & sine illo ordine temporis, vel naturæ cognosci possunt.

Præterea appellations mane, & vespera, respectu cognitionum metaphoricæ sunt, & voluntaria, quia ante sanctum Augustinum non fuerunt fundatae in aliquo vnu. Magisque metaphoria est conciunctio ex illis duabus ad componendum vnum diem, ex eo solum quod circa eandem rem magis, vel minus perfecte versantur. Nam vespere, & mane proprie non componunt vnum diem, nisi quæ sunt partes vnius motus, & quendam certum ordinem inter se habent. Illæ autem duæ cognitiones clarior, & minus clara eiusdem rei, licet sint simul, nullum tamen inter se habent ordinem, aut connexionem, sed solum concomitant se habent: cur ergo dicentur vnum diem compondere. Nam quod vna sit excellentior alia, non fatis est, nisi inter se vniuant, vel ordinantur: & ideo Augustinus aliquem alium ordinem obseruavit, ut supra notauit, a deo tamen nobis obscurum, ut augat

SVARE
de Angelis
re 6. dicitur
animus

augeat potius difficultatem. Nam in primis differentia quam constituit inter primū, & alios dies, vix intelligitur, quia in primo instanti creationis sicut non solum vna quique Angelus seipsum, sed etiam omnes alios, nec solum alios spiritus, sed etiam celos, & alia corporalia acta contemplari potuerunt, vniuersique secundum suam virtutem, & species, quas in eodem instanti, & prius etiam natura, quam in actum aliquē cognoscendi prodirent, accepérunt: ergo in illo instanti habuerunt cognitionem vespertinam nō tantum sui, sed etiam aliorum Angelorum, & corporum. Et simili modo sancti Angeli in secundo instanti non tantum cognitionem sui, sed etiam omnem aliam cognitionem creaturarum, quam habebant, in laudem creatoris reuelerunt: ergo prius etiam tempore, ac natura habuerunt vespertinam cognitionem omnium rerū, quas postea viderunt in Verbo: ergo nō magis in primo die antecessit vespertina cognitione, quam in ceteris diebus. Neq; etiam ponderatio illa quod de luce tantum bis dicitur fuit, & factus, de aliis vero additur tertium, scilicet: *O facit Deus, rem conuinca.* Tum quia si ad rem spectemus, etiam per lucem intelligamus Angelos, illi non tantum habent esse in Verbo, sed etiam facti sunt in membris angelicis sicut pes alicet: nam res aliae non dicuntur fieri à Deo in membris angelicis, nisi per impressionem specierum intelligibilium, quibus representantur: Angelus verò habet fortasse respectu sui non indiget specie, ad ceteros cognoscendos speciebus indiget: ergo etiam Angeli dicendi sunt fieri in membris aliorum ergo in hoc parua, vel nulla est differentia inter opus primi diei, & reliquorum. Accedit, quod res non dicuntur propriè fieri in Verbo Dei, licet in illo sint eminentes, & obiectuē tanquam in arte, vel idea, & ideo cūm dicitur, *factum lux, vel firmamentum*, non est sensus, quod fiat in Verbo Dei, sed quod fiat in se, & hoc ipsum ostenditur, cūm dicitur, *factum est lux*, declaratur enim efficacia imperii diuinū, quod imperium non est aliud, quam voluntas Dei, que per Verbum imperandi significatur. Quod vero in opere secundi diei addatur, *O facit Deus*, non intelligitur, id est, fecit in membris angelicis: nam hæc est planè metaphorica, & voluntaria interpretatio sine fundamento in littera. Vnde, vt opinor, non habet peculiare mysterium, sed additum est ad explicandū melius munus firmamenti, quod fuit diuidere aquas ab aqua: vnde in tertio die non est additū simile verbum, quia secundam contextum non erat necessarium. In quarto autem die repetitum est, quia ad maiorem operis explicacionem erat cōmodum. In quinto vero dic omisum est verbum, & factum sicut solum sū dicitur, *dixit Deus, producatur aqua*, &c. Etiam, *Creatum Deus cetera grandia*, &c. In sexto v. die paulū immutantur verba, & de homine solū dicitur, *dixit Deus, faciamus hominem*, quo significatur internū consilium, & postea declaratur execu-*tion*: *Creatum Deus hominem*. Tota ergo illa differentia inter opus primi diei, & ceterorum non subsistit.

Addo præterea, illum ordinem inter primum vespere, & mane non multū referre, vt ex vespertina cognitione sui in se, & matutina cognitione sicut in Verbo vnius dies componatur media relatione prioris cognitionis in laudem Dei. Nam hic ordo ad summum intelligitur esse per modū dispositionis ad formam perfectiōrem, vel per modū meriti ad primum, ex quibus non solet componi aliquid vnum, quod cum metaphora vnius diei aliquam proportionem habeat. In alijs vero diebus ordo, quo dicitur matutina cognitione præcedere, non satis apparet, qualis sit, nec in qua causalitate fundetur: nam cognitione vespertina etiam quod opera aliorum dierum naturalis est,

& quantum est ex se prior est cognitione supernali, præsertim matutina, vt explicauī. E contrario vero in nullo genere causa præter finalem potest esse effectus cognitionis matutinæ, quia non consequitur ad illam, sed ad principia naturæ, nec matutinam disponit, ad vespertinam, sed potius est conuerso. Posset autem ex cogitari cognitione vespertina per species infusas, & supernaturales, per quas altiori modo cognoscuntur res in proprio genere in se, & non in Deo clare viso. Quia cognitione dici poterit consequens statum beatificum tanquam proprietas gratiae consummatæ, sicut de scientia anima Christi, & hominum beatorum dici solet. Sed absque dubio non loquitur Augustinus de tali cognitione vespertina, sed de naturali: nec talis cognitione cum fundamento tribuitur Angelis respectu creaturarum ordinum naturalium, quia per naturalem scientiam sufficienter cognoscunt res istas in proprio genere. Et licet daretur ut consequens visio inuenit beatam, ille ordo nihil pertinet ad compositionem vnius diei. Item alias vnuis dies posset componi ex vno mane, & duplice vespere, vna naturali, & alia supernaturali, habentibus aliquem ordinem, licet diuerter rationis ad eandem cognitionem matutinam.

Ponderari etiam potest, quod iuxta discursum Augustini vix intelligitur, quando consummatur singuli dies. Nam de primo ait, incipere à vespertina cognitione, que interueniente relatione in laudem creatoris ascendit in mane usque ad matutinam cognitionem. Quod si hoc sit, vel secundus etiam dies incipiet à vespere, & terminabitur per mane, & sic usque ad sextum, ac subinde etiam septimus dies à vespere incipiet, quod Augustinus semper negat in dicto quarto libro Genesis, & sive alibi. Vel dicendum erit, in eodem mane, in quo primus dies consummatur, intrinsecè, incipere secundum diem per matutinam cognitionem firmamenti, seu operis secundi diei, & consequenter secundum diem finiri in cognitione vespertina eiusdem operis, vel ut iam relata in laudem creatoris, vel secundum se spe-
cata: ac subinde, quod per relationem operis secundi diei, id est, firmamenti cogniti per vespertinam cognitionem eiusdem diei tertius dies iam incipiat, & ad meridiem perueniat per matutinam cognitionem operis eiusdem diei, & in ea consummetur. Vtrunque enim horum videtur habere inconveniens, videlicet, quod simus compleatur primus dies per matutinam cognitionem lucis, & incipiat secundus dies per matutinam etiam cognitionem firmamenti: nam siue illæ duæ cognitiones matutinæ intelligatur omnino simul sine vlo ordine, siue cum aliqua prioritate, & ordine, non recte coherent, vel coordinantur. Item quia alias dies secundus sine relatione sui operis in laudem Dei pertransibit, si talis laus ad initium tertij diei iam pertinet, vel si ad vitandum hoc inconveniens dicatur, in illo terminari intrinsecè secundum diem, iam ille secundus dies incipiet intrinsecè in mane, quo prima dies consummatur, & finietur intrinsecè in altero mane, quo inchoatur tertius dies, quod etiam prosequendo metaphoram, monstrosum videtur.

Vltimo obiecere possumus, quod iuxta illam quasi parabolam, vel metaphoricam interpretationem nulla conueniens ratio numeri, & ordinis trimembri, sex dierum potest, nec septima dies potest commodè explicari. Probatur primum, quia Augustinus nullam aliam reddit rationem, nisi perfectionem senarij numeri, vel quia sex sunt gradus seu ordines rerum cognitarum. At neutra ratio satisfacit. Non prima, quia alii sunt numeri vel aque, vel magis perfecti, ut denarius, &c. præterquam

Quarta ab
utile.

is, oppri-
m, et

ratione operum singulorum dierum, ut ibidem dixi.

C A P V T XII.

Vtrum dies naturales creationis mundi re ipsa sex fuerint sicut numerantur in Genesi.

A Liqui catholici scriptores licet fateantur, Moyse in cap. 1. Gen. loquuntur esse de die naturali, nihilominus negant opera ibi narrata esse facta sex diebus naturalibus, sicut verba Genesij fo- 1. Opus t. 1. p. 1. vnum die, recensent autem ac si essent sex diebus facta, non quia ita facta sint, sed quia si per moram sex dierum fuerint, ita essent distribuenda. Hæc autem opinio duobus modis excoquita est. Prior conuenient cum Augustino in hoc: quod omnia ponit simul in primo instanti creationis facta, solumque differit in explicacione dierum, quia non explicat de diebus spiritualibus, sed de diebus naturalibus, & sensibilibus. Dicit tamen, non fuisse sex, sed vnum sexies repetitum per comparationem ad res conditas. Et hanc opinionem defendit Caietanus Gen. 1. in explicacione primi diei in fine, & in initio capituli 2. Fundatur præcipue in illis verbis cap. 2. *Ifasunt generationes auct. & terti. quando creatas sunt in die quo fecit Dominus celum, & terram, & omne virgultum agri, &c. vbi primum pondusat verbum illud, in die quo, nam inde colliguntur Deum celum & terram, in vno die, quae sunt etiam pondersatio Augustini lib. 5. Gen. a principio, & alijs multis locis: secundo ponderat Caietanus illa verba, & omne virgultum agri, per quæ declarari putat, loquii Moysem de celo, & terranu nudi, & informibus, sed cum toto ornatu, quem per sex dies acceperunt, ac denique prout induunt non tantum simplicia corpora, sed etiam mista, nam virgulta agri mixta sunt. Vnde viterus inferit, declaratque Moysem per illa verba opus ante narratum in tertio die, in vno & eodem die cum celo, & terra factum esse, & per hoc etiam significasse, idem esse intelligendum de omnibus aliorum dierum operibus. Ac denique concludit, etiam omnia opera, quæ in primo die dicuntur facta, non successive per discursum eius fuisse facta, sed simul in principio illius diei. Quia idemque (inquit) iudicium quoad simultatem temporis creaturæ celorum & terra productis tertio die, & alijs diebus, & similiter eadem erit ratio de productis in vno die quoad simultatem temporis in productione sua.*

At vero Cano, (vt Molina refert) in alijs conuenient cum Caietano, in hoc ultimo differunt. Faretur enim, diem de quo Moyse loquitur, effaturalem, & in re fuisse vnum tantum sexies repetitum. Nihilominus tamen dicunt, in illo die non fuisse omnia simul facta, sed cum aliqua successione in partibus illius diei. Quam successione folum in productione miseriorum putat esse necessariam, quia expresse narrantur facta ex materia praiente, vt cap. 10. expendimus: de celis vero, & elementis prout nunc sunt, putat simul esse facta in illo metu, in eius principio. Interrogatur quod autem, quo vero sensu potuerit Moyse dicere, sex diebus esse facta, quæ vno tantum die facta sunt. Respondet subintelligendo conditionem, & extendendo verbis absolutis in sensu conditionato, quia si opera illa per distinctos dies essent facta, sex diebus, & illo ordine fuerint. Qui modus loquendi (ait) non est inusitatus, ita enim multi exponunt illud Psalm. 101. *Ipse peribunt, tu autem permanebis, id est, licet ipsi perire, tu perire non potes, & illud Mat. 4. Celum, & terra transibunt, reba*

SVARE
de Anno
ECC 6. dicitur
annua

42.
3. Membrum.

42.
3. Membrum.

Conclusio
iudiciorum de
sententia
Augustini.

Ad fundam.
Augustini
inn. 11. in
de satis fa-
ctorum.

Quarto addo Patres afferentes, & ex Scriptura colligentes, mundum in die Dominico fuisse creatum: ita enim Ecclesia in hymno matutino diei Quarto.

Dominici canit:

Primo dierum omnium,
Quo mundus extat conditus,
Vel quo resurgens conditor
Nos, morte victa, libe. at.

Et docet Leo Pape ep. 79. cum alijs, quos refutat in tom. 1. de Relig. l. 2. de Festis cap. 4. num. 15. & ad di-
poteft Concilium Trident. feff. 2. dicens, Deum in Dominico die lucem condidisse, resurrexit, & Spiritum sanctum ad Apoſtolos misisse. At vero si numerus sex dierum verus non est, nullo fundamento dici potest, creasse Deum mundum in Dominico die. Et eadem ratione non posset dici re-
quieuisse ab operibus suis in die sabbati, sicut sentit Scriptura, quoties hac ratione diem septimani vocat sabbatum Domini, vt Exod. 16. 20. 35. Deut. 5. & sentiunt dicti Patres: nam inde colligunt, Deum in die Dominica incepisse opera sua, quia in die sabbati ab illis cessavit. At vero si Deus intra
vnus diem omnia opera sua perfecit, vel in eodem die ab omni opere quieuit, si in primo instanti intrinseco imitatio illius diei omnia simul perfecit, vel saltem in illo uno die omnia successiue consummavit, in sequenti die quieuit. Quo ergo fundamento, vel qua conſecutione dici potest, die Dominico creasse mundum, & die sabbato quieuisse.

Respondebunt fortasse, non dici, Deum quieuisse in die sabbati, quia secundum realem dura-
tionem, & conuerſionem primi mobilis ille fuc-
rit septimus dies post primum, qui Dominicus appellatus est: sed solum secundum metaphoram numerationem, & accommodationem septimum appellatum est, & consequenter inde in populo Dei talem diem sabbatum esse appellatum: non quia in simili die septimo vere Deus quieuerit, sed quia requies Dei per numerationem septimi diei declarata est. At enim, quis non videat, interpretationem hanc veritati, & synceritati Scripturæ multum derogare, cum in re ipsa requies Dei non contigerit in septimo die, & consequenter nec septimus dies fuerit dies requies Dei, ac proinde nec sabbatum vere nominari, nec inde colligi possit, Deum in die Dominico mundum creasse.

Quinto argumento ratione, quia si Moysus lo-
quitur de die naturali solari, vel illi aequivalenti, Probatur 5.
& dicit factum esse mundum, prout nunc est, sex diebus, & in re non fuit, nisi in uno tantum factus, falsum dicit in proprietate sermonis, & nulla ratio sufficiens redditur talis metaphora: imo (quod grauius est) per nullam metaphoram locutionem, quæ ratione subficit, potest illius locutionis veritas saluari. Prima pars per se nota est, nam est ipsa afferit contraria sententia, ideo enim recurrat ab metaphoricas expositiones, quia non censet, veram esse historiam in proprietate sermonis. Secunda pars probatur, quia omnes rationes metaphora, quæ adducuntur, inane sunt, & insufficientes, vt per talen metaphoram saluerit, vel supponatur veritas illius narrationis, vt in tertia parte rationis sumptu. Quam probo, quia in primis, quod ait Proco-
pius, Moysem vsum fuisse illo numeracionis modo ad ruditis populi instructionem, non sufficit ad veritatem sermonis explicandam, si verba non sunt factis conformia. Vnde vt illa ratio locum habeat: supponere debet, ita facta esse omnia sex diebus, sicut narrantur: alioquin narratio eiusmodi potius simplices, & fere omnes audientes deciperet, quam instrueret. Accedit quod si omnia facta essent simul in uno momento, vt distinet

is, opf.
m, et

hac autem mea non transibunt, id est, et si illa deficiant, verba mea deficere non possunt. Et Aristot. in simili sensu dixit 2. de celo, cap. 2. motum cali ini-
cepere, quia si incepisset, inde inciperet. Cur au-
tem voluerit Moyses vii illa modo loquendi, ra-
tiones varie redduntur, prima a posteriori, vt
possent facilius magnitudinem, varietatem, &
ordinem tot rerum rudiores concipere. Secunda
ex Cicerano, vt ostenderet naturalem ordinem, &
consecutionem talium rerum, ratione cuius opti-
mè potuit Moyses illa repetitione eiusdem diei v-
ti per comparationem ad sex gradus rerum, qui in
illis diebus commemorantur. Tertiò id fecisse cre-
dunt ex inspiratione diuina, vt per illum modum
perueniret ad diem septimum, & requiem illius
commemorandam, vt eo modo disponeret, & in-
duceret homines ad sabbatum, seu septimum,
quengue diem hebdomadæ, ad Dei cultum, & in
memoriam beneficij creationis consecrandum.

Nihilominus dicendum est, sicut Moyses de die
naturali, & sensibili loquutus est, ita etiam de ve-
ro numero sex dierum in re existentium, & sibi
succedentium fuisse loquutum, & in singulis illo-
rum dierum aliquid opus esse factum, prout ab
eodem Moysi in aliquo vero sensu narratum est.
Hæc certè primum absolute, deinde in particu-
lari contra dictas opiniones probanda est. Item, &
precipuum eius fundamentum est plana, &
syncera litera Scriptura. Quia si qua ratio cogit
ad dicendum, Moysem esse loquutum de die na-
turali, & omnibus intelligibili, eadem cogit ad di-
cendum, loquutum esse de vero, & reali numero
sex dierum distinctorum, & numerabilium tali
numero, qui ab omnibus intelligi posst. Ratio
enim retinendi veram significationem diei na-
turalis est illa communis, quod verba Scriptura no-
nun ad metaphoras transferenda, nisi vel necessi-
tas cogat, vel ex ipsa Scriptura constet, & maximè
in historica narratione, & ad instructionem fidei
pertinente: sed hec ratio non minus cogit ad in-
telligendum propriè dierum numerum, quam
dies qualitatem, quia non minus uno modo, quā
alio defluitur sinceritas, inquit & veritas historiæ.
Secundo hoc valde confirmant alia Scripturæ lo-
cationis, quibus hi sex dies tanquam veri, & inter se
distinctè commemorantur, vt Exod. 20. dicitur:
Sex dies operaberis, & facies omnia opera tua, septimo
autem die sabbatum Domini Dei tuus est. Et infra: Sex e-
num dibus facit Dominus celum, & terram, & mare, &
omnia quæ in eis sunt, & idem repetitur in cap. 31. In
quibus locis sermonis proprietas colligi potest
ex equiparatione, nam cum dicitur: Sex die-
bus operaberis, propriissimè intelligitur: tum quia
non est verum, potuisse populum intelligere
verba illa in alio sensu, & è contrario incredibile
est, Deum in suis preceptis tradendis illis verbis
ad populum fuisse loquendum, quibus deciperetur,
falsum sensum concipiendo, si Deus non per sex
veros dies opera sua fecisset.

Tertiò accedit communis intelligentia Patrū.
Omnes enim, qui de vero die primum interpre-
tantur secundum intelligentiam non de eodem, sed
de simili die proximè succedente, & sic de cæteris,
atque adeo intelligunt, illum dierum numerum
verum, & realem fuisse. Ita docent in principio
Hexæmeron & Genes. Basil. Ambrof. Chrysost.
Beda, Strabo, & alij, Nazian. orat. 43. in principio,
& 44. in principio. Athanas. orat. seu serm. 3. contra
Arian. ante medium. Tota rerum natura inter a lex dies
conditæ, & primo quidem lux quod spatiu diem ap-
plicauit, & sic suo ordine reliquos numerat. Idem
sentit Greg. 32. Moral. c. 9. alias 10. Damas. l. 2. c. 5. &
7. & alios cum Scholasticis congerit Martinengus.

distinctè conciperentur, possent sigillatim explicari res factæ sive numeratione dierum primi, secundi, & tertij: nam hac numeratio non lucem, sed potius summam obscuritatem, & difficultatem afferret, in concipiendo res simul factas per dierum successionem. Et simil modo si res omnes sunt factæ intra unum diem cum successione, rotata varietas, & multitudine rerum factarum posset cum successione intra eundem diem sine fictione sex dierum cum eadem, vel maiori perspicuitate explicari.

8.
*Coincitur
expositio
Caietani
sex gradibus
verum in n.1*

Deinde quod Caietanus addit, potuisse illam numerationem dierum fieri ad denotandum sex gradus rerum factarum, etiam est gratis excogitatum, & in rigore est falsum, quia opera, quæ sex diebus facta narrantur, non continent sex gradus rerum, qui sigillatim singulis diebus facti sint, maxime secundum ipsum Caietanum. Nam ipse supponit gradus spiritualium rerum, celorum, & elementorum in primo instanti creationis esse factos, & consequenter etiam lucem, ac propinde postea in illo die nihil esse additum, nisi motum localem primi mobilis, qui non potest dici nouis gradus rerum, sed accidens quoddam corporis celestis: ergo in illo die, si tempus illius inspicimus, nullus rerum gradus factus est: in primo autem instanti extrinseco, non tantum unus, sed plures gradus rerum facti narrantur. Asubinde in secundo die, si per firmamentum æthereum cœlum intelligimus, & illo die productio eius quoad substantiam referatur, non sit repetitio, vel numeratio propter aliquem nouum gradum rerum, qui sub cœlo non esset comprehensus. Et idem de quarto die obijcimus. Praterquam quod res ipsas secundum se spectando, ex parte illarum nulla est ratio talis ordinis, vt quod inter firmamentum, & solem, ac stellas, maris congregatio, terra manifestatio, & plantarum productio interponantur. Item quod gradus aquatilium, & volatilium non distinguantur tanquam duo gradus distincti diebus narrandi, & gradus brutorum distincto die numeretur, cum non magis à volatilibus, quam hæc ab aquatilibus distinguantur. Et quod grauius est, unus dies ascribitur brutis, & homini, cum multo magis in gradu distinguantur, vt supra etiam argumentabatur. Ex ordine igitur, ac distinctione rerum factarum nulla ratio distinctiois dierum, aut veritatis narrationis eorum redi potest, si reuera in se distincti non fuerint.

9.
*Eueritur
C. in defen-
sio per sensu
conditiona-
rum in n.2*

Atque hinc euenterit veritatis defensio per sensum conditionatum à Cano excogitatur. Nam licet ille sensus aliquando locum habeat, quando vel materia ipsa, vel circumstantia locutionis illum admittunt, vt in exemplis, quæ Cano inducit, probabile est: at in praesenti nullo modo potest accommodari. Nam illa conditionalis, si mundus cum successione dierum fieret, intra sex dies & tali ordine fieret, falsa est, quia disparata, & non necessaria, potuisse enim fieri vel pluribus, vel paucioribus diebus, vel alio ordine pro arbitrio faciente, cum res ipse non magis hunc ordinem, vel numerum dierum, quam alium ex se possulent, vt ostensum est, & per se notum videtur: in quo ergo fundari potest veritas huius conditionalis. Maxime cum conditionalis veritas aut connexionem aliquo modo necessariam inter antecedens, & consequens requirat, aut saltem certum evenitum sub conditione futurum, quem oportet esse præsum, vt vera sit locutio, quod in praesente excogitare, aut fingere valde fruolum est. Vnde licet in predicatione prophetica aliquando habeat locum conditionalis assertio, historicæ narrationi nullo modo potest accommodari, quia conditio ipsa suspendit factum, & consequenter repugnat historicæ: ideoque nunquam in Scriptu-

ra inuenietur absoluta assertio pro conditionata in historicæ narratione. Dicitur forte, quod & Calam conditionem, sed quasi per comparationem ad alium operantem esse intelligendam, vt sensus sit, quod si aliis à Deo illud opus fecisset, septem diebus ad illud perficiendum indigueret. Sed hoc non solum voluntarium, sed etiam vanum est, quia sicut Deus nullo tempore indigebat, ita quilibet aliis à Deo in quocumque dierum numero illud opus perficere non potuisse, & licet fingatur in aliquo potuisse, frustra fingitur sex diebus potius, quam sex millibus ad id perficiendum indiguisse. Ac denique etiam illi modo non salutare veritas locutionis: quia etiam in vulgari sermone licet interdum dicamus, aliquem uno die fecisse, quod alter vix septem diebus saceret, nunquam tam verè dicimus, illum priorem septem diebus tale opus fecisse, si & vera in uno die illud confundit. Scriptura autem non tantum dicit, Deum operatum esse, quod pro septem diebus sufficeret, sed simpliciter narrat, sex diebus operatum esse, & postea quieuisse, vt allegatum est. Tandem hinc facile rejicit altera ratio sumpta ex sanctificatio diei sabbati. Quæ quidem est optima, & in Scriptura fundata supposita historicæ veritate: nō reuera Deus per sex dies volvit mundum condere, & septimo vacare, vt homines instrueret tamorat, quām religiose ad vacandum Deo, eique septimum, & vtrum vniuersi usque hebdomadæ diem Deo consecrandum. At vero ablatio historicæ fundamento, valde fruola est causa illa ad reddendam metaphoræ rationem, tunc quia vis rationis consit in exemplo diuino, non in figura sermonis: exemplum autem nullum est, si res non est ita facta, sicut narratur, cum etiam quia illatio solū declarat finem quendam extrinsecum, propter quem ille idem dies sexies repetitus, sensu dierum simpliciter appellatus est, locutio autem non sumit veritatem à fine extrinseco, sed conformitate ad rem dictam, quæ per illam rationem non explicatur, nam locutio falsa non fit vera ex eo solum, quod ad bonum finem referatur.

Sexto cōtra Caietanum specialiter inducimus omnia, quibus cap. 10. specialiter probavit. Primum, misita non fuisse facta simul, & in eodem modo, & sensu, & invenientia cum terra, & aqua, quia ex terra, & aqua facta sunt, vt Scriptura narrat, quoniam repugnat fieri ex aqua, & simul cum aqua, quia productio ex aqua supponit aquam, idemque est de productione ex terra, & de productione homini ex terra, vt ibi late diximus. Et ideo Concilium Lateran. expresse dixit, humanam creaturam post alias fuisse compositam. Vnde recte dixit Theodor. lib. 5. diuin. decr. cap. de Materia, *Moysen operatus, quem aetate eius, quæ reuertantur, & quantum ex his, quæ erant, fabricatus est opifex, quod opimè profequitur, & concludit, hominem facte partim ex his, quæ erant, quantum ad corpus, partim ex his, quæ non erant, quantum ad animam.* Iti autem varij modi fabricandi necessarij inter se requirunt successione. Quæ non minus efficaciter probatur ex eo quod terra aliquando fuit vacua, & inanis, id est, carentibus fructibus, & animalibus, & cooperta aquis, cum postea apparuerit. Neque enim recte hac exponuntur conditionaliter, aut quasi aptitudine, & quantum est ex se, quia hoc modo etiam nunc possit dici terra inanis & vacua, & cooperta aquis, vtique quantum est ex se, & conditione naturali, vel nisi Deus aliter illam ornasset, vel dispositisset: at illa locutio nunc absolute dicta falsa esset: ergo etiam in primo die, vel instanti, si iam erat in illo dispositio & floribus vestita. Et optimæ ratio est sepe facta, quia Moyses non explicabat terra naturam, vt diceret, quid de se haberet, sed narrabat historiam

SVARE
de Angel
re 6. dieru
anima

D. V

riam & statum, in quo primum à Deo fuit conditum, & in quo postea constituta est. Vnde obiter factum est, quod potuit in momento simul producere, eum rei varias rationes in cap. 10. in fine ex Patribus reddidimus. Quibus suppositis, nunc addimus, duo notari posse, quae successionem necessariam potulabant: unum est tempus, & motus, id est, dies ipsi, seu motus locales celorum, qui in illis sex primis diebus facti sunt, & intrinsecè successionem includunt: aliud est productio ex corpore facto ex nihilo: nam illa duo non potuerunt esse sine successione discreta (vt sic dicam) Vnde supposito, quod Deus propter rationes supra tatas voluit quadam facere ex nihilo, alia ex rebus iam factis ex nihilo, necessariò debuit cum aliqua successione operari.

Tandem supposita successione in horum operationum productione, facile confutatur Cani sententia ad unum diem coarctantis totam seriem rerum, & productionum in illis diebus factarum. Nam omnes difficultates, quae in hac successione explicanda occurunt, non oriuntur ex paruitate, vel magnitudine temporis inter vienus, vel alterius operis executionem interpositi: sed in ordine tantum prioris, & posterioris, quomodo scilicet, potuerit prius esse colum sine luce, & postea figura illi addita lux, & postea firmamentum, quod erat iam ex colum, & quomodo fuerit lux ante solem, vel celum sine stellis, & similia, quae non magis difficultas sunt, sed per diem, sive per horam prius, vel posterius facta dicuntur. Ergo si Canus admittit hanc successione, & omnes difficultates deuorat, frustra intra unum diem omnia concludit, nouas, & insuperabiles difficultates addendo, & planas Scripturæ, & historicas locutiones ad tropos, & infinitatos sensus verborum detorquendo. Dicitur fortasse, non videri verisimile, tantam temporis mora inter singula opera interpositam fuisse, alioquin oportaret in singulis diebus facto uno opere, in reliquo diei tempore ab omni opere cessasse, & quasi otiosum fuisse Deum. Sed hac conjectura valde humana, & debilis est, tum quia esto deus, voluisse Deum integrum diem unius operi dicare, etiam illud in puncto, aut breuissimo tempore perfectus esset, & reliquo tempore illius diei à noto opere vacare, quid absurdum, vel incommode sequeretur, nunquid non est Deus omnium operum Dominus, vt ea potuerit, quo vellet modo facere? Certe vel propter hoc ipsum solum, nimur ut se liberū in operando ostenderet, id facere potuerit, & omnes rationes, propter quas supra diximus fecisse Deum multa successione, quae simul facere potuerit, ad hoc etiam applicari possunt, vt propter easdem potuerit multis diebus facere opera, quae uno die perficere potuerit, & in uno die, una hora operari, & in alijs ab opere vacare. Deinde vero addimus, talia fuisse opera singulorum dierum, vt in singulis potuerit Deus totos dies integrum operari, vt in singulorum operum explicacione monstrabimus.

Circa fundamentum contraria sententiae solum superlunt explicanda verba illa c. 2. Gen. *Ita sunt generationes celi, & terre, quando creata sunt in die, quibus Dominus celum & terram, & omne virgulatum agi, quae duas habent expositiones, una est, vt intelligantur de primo die tantum, vt intellexerunt Caetan. & Cano, licet diuerso modo. Nam Caetanus intelligit illud solum ratione primi instantis illius diei, in quo creauit Deus colum, & terram, Cano vero de toto tempore illius diei illum exponit, & vterque in tellexit, per illa ultima verba, *Et omne virgultum agi, indicata esse omnia militia, & omnia opera sex dierum, & alter inde continuit, omnia esse simul facta in primo instanti illius diei.**

Sicut de opere sex dierum.

Ius dici: alter vero omnia esse facta in illo die non simul, sed successiue. At vero Diuīs Thomas D. Thomas dīam ex part. qu. 7. 4. articulo secundo, ad 1. & quæst. 4. de positionem Potent. articulo secundo, ad primū, posteriorum argumentorum, admittendo expositionem de primo die, neutrum illorum consequentium admittit, & ad illa ultima verba, *Et omne virgultum agri, respondet virgulta non esse facta in illo die in iet. aut Cagri,* & in actus, sed in potentia terræ, cœli & aliorum elementorum, quomodo omnia facta sunt in primo instanti creationis. Et hoc putat esse à Moyse explicatum, cum addidit, *Et omne virgultum agri, regum orirentur in terra, omnemque herbam regionis prius quam germinaret:* non enim poterat germinare, aut herba actus, & in se fieri, antequam esset: vt ergo denotetur, in illa die solum in potentia esse factum germinare, additur, *antequam orirentur.* Quæ fuit expeditio Augustini lib. 5. Gen. ad liter. cap. 4. & lib. 6. à principio, & Gregorij dicto libro 32. Moral. cap. 10.

Hæc expeditio sano modo intellecta veram contineat doctrinam, quia omnia multa sunt in elementis in potentia saltem ut in causa materiali, quomodo dixit Gregorius, *quod creatura omnis simul per substantiam existit, quanvis non simul per speciem processit;* quanvis non omnia sunt prius facta in nomine tamquam in proxima efficiente causa, ut circa operas tertij, quinti, & sexti diei explicabo. Et ex hac parte dicta expeditio satisfacere posset argumento, quia ex verbis sic expeditis nullo modo opinio Caetani, aut Cani confirmatur. Imo etiam non videtur posse cum doctrina Augustini confiterere, quia ipse in alijs locis supra citatis docet, omnia opera sex dierum simul in uno die successionem non habente fuisse facta: ergo etiam misita facta tertio, quinto, & sexto die, prout in illis facta narrantur, facta sunt primo die, & simul: at vero non narrantur facta in illis diebus in potentia, ut per se notum est: ergo non consonat illa expeditio cum priori doctrina Augustini. Et ideo dixi supra, videri Augustinum variè de mistorum creatione fuisse loquutum. Tandem addo, illam expeditiōnem non esse literalem: nam re vera, in illis verbis capit. secundi recapitulat Moyse omnia quæ narrauerat in primo capite, ut patet ex illis verbis, *Ita sunt generationes celi, & terre: nam pronomen ista omnes productiones prius narratas designat, ut clarius explicaret; sub celo, & terra comprehendere cetera, addidit, Et omne virgultum agri, sub uno specifico opera alia insinuans.*

Non ergo illud addidit propter solum esse in potentia, tum quia hoc modo superflue addere. Non placet tum etiam quia non proprie dicitur fieri, aut quod dicitur in sua specie, quando solum in potentia fit. Neque subiuncta verba, *antequam orirentur in terra,* vel prius quam germinaret, idem significant, quod prius quam in se, & actus fierent, aut existent, sed prius quam ordinario, & connaturali modo à terra, & ex terra fierent. Nam herba quæ primitus facta est, non ex præcedenti semine, vel dispositiōne terra, & actione cœli orta est, quæ est proprius modus naturalis germinandi, aut oriendi ex terra, sed facta est immediate à Deo ut auctore naturæ, sicut primus etiam homo factus est sine semine. Qui modus productionis est quasi medius inter rigorosam creationem, & generationem; & ideo nunc creatio, nunc generatio dicitur. Ad explicandum ergo, in illo die fuisse germinare, & herbam factam isto modo singulari, & primordiali, & non per propriam generationem, verba illa addita sunt. Quod euidenter alia statim subiuncta declarant. Non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram: nam quia per has causas solet terra ordinario modo herbam proferre, & illæ causæ notandum tunc præcesserant, id eo per

L. Z.
is, opf.
m, et

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

eo per illam causarum naturalium carentiam optime declaratum est, modum illum germinandi ex peculiari efficacitate auctoris naturæ, non ex ordinarijs naturalibus causis fuisse.

15
2. Et communis expositio est, in illa
recapitulatione capitii secundi particulam, in die,
qua creauit Deus, non designare vnum certum diem:
sed inde finitè sumi pro quocunq; die, in quo aliquid ex illis operibus factum sit: siue illi dies fuerit idem siue diuersus, siue vnum, siue plures. Frequentius enim est in Scriptura sacra, ut singulare pro plurali ponatur: & in modo loquendi satis virtutis res diuersis temporibus facta breuitatis causa solent sub vna singulare voce temporalis comprehendendi: ut si quis dicat, die nativitatis Christi, Virginis, aut Ioannis Baptiste sit hoc vel illud, non significat, in uno, & eodem die id fieri, sed subintelligit virtualis repetitio, in die natalis Christi, in die nativitatis Virginis, &c. Sic ergo subintelligi potest in dictis verbis. Addit tamen, ut statutum est in Scriptura, ut dies pro indefinito tempore ponatur, ut Ioan. 8. Abraham exultauit, ut videret diem meum id est, tempus mei aduentus. Et Ia. 49. & 2. Cor. 6. Tempore accepto exaudiuit, & in die alius audiuit. Ecce nunc tempus acceptabilis, ecce nunc dies salutis, Deuter. 32. Iuxta est dies perditionis, & adesse finitam tempora. Ita ergo accipi debet, vel potest in citato loco, ut Beda, & alii voluntur.

16
Obiectio eius
que dissolu-
to.

Neque obstat, si quis obiciat, inconveniens esse, in voce illa dies equiuocationem, aut metaphoram admittere, praesertim in tam breui contextu. Nam respondemus, nullam esse metaphoram, nec equiuocationem propriam, sed varium usum vocis intra propriam significationem eius, qui vñstatissimus est. Nam dies de le non est vox singularis ad vnum diem tantum significandum determinata: sed est vox communis & indiferens, qua aliter sumitur, quando cum aliqua determinatione ponitur, ut dies vñus, dies primus, secundus, aut septimus: aliter vero quando absolute &

indefinitè ponitur, & tunc ex circumstantijs, & materia sermonis potest nunc ad singulare diem, nunc ad indefinitum tempus, vel diem, vel etiam ad plures dies cum aliqua accommoda partitione significando determinari. Et ita in toto cap. & 2. Genesis, vbi sumitur pro singulari die, cum aliqua determinatione ponitur indefinite quocunq; diem, & plures significat, ut cum dicitur in cap. 1. Appellauitque lucem diem, & infra, Fiam lumenaria, & diuidit diem, ac noctem, & iterum: Post Deus luminare meus, ut praefest diei, &c. In quibus omnibus locis pro quocunq; die indefiniter vox illa sumitur, quia proprietas ibi indicata in omnibus inuenitur. Sic ergo in cap. 2. prout est fermo de singulari die cum additione septimi diei. Postea vero cum generatim sit sermo de operibus illorum dierum, indefinitè dicitur: In die quo fecit dominus &c. ut indicetur sermonem esse indefinitum de tempore illi, in quo factus, & formatus est mundus, vel de quocunq; illorum dierum, in quibus Deus operatus est ante septimum diem. Nec mundum est, quod Moyses, cum summatim operaripat, dies etiam, in quibus facta sunt, vñciam diei nomine comprehendat. Addo tandem duplicitiam significationem nomine diei in dicto cap. 1. Genesis indicari, scilicet, artificialis in qui ab ortu Solis vñque ad eius occiduum durat, & naturalis, qui integra revolutione Solis configitur. Prior enim significatio indicatur in illis verbis: Appellauitque lucem diem, & ibi, Ut diuidit diem, ac noctem, & ibi, Lumenare meum, ut praefest diei. Altera vero ibi, Factumque est vñspere, & mane tuis vñs. Nam quia tempus lucis & naturalis Solis est pars principia integræ diei naturalis, ideo integer cursus Solis à principia parte dies appellatus est, vel certè quia Sol vñbicumque adest, diem facit, & noctem quæ per accidens ex absentiâ eius sequitur. Et vñque significatio propria est, licet ex circumstantia litteræ sit determinanda: sic ergo de vñ eiusdem vñcis in alijs significationibus censendum est.

E L E N C H V S

CAPITVM LIBRI SECUNDI.

- Cap. I. **A** N lux primo die creata spiritualis, vel sensibilis fuerit.
II. Quæ fuerit sensibilis lux primo die creata.
III. Duo dubia de loco, & tempore, in quibus prima lux incepit, expeditur.
IV. Quæ fuerit aquarum diuisio secundo die facta.
V. Quodnam corpus fuerit firmamentum secundo die factum, & quomodo ad diuidendam aquam ab aquis firmatum, seu positum sit.
VI. Quomodo tertio die aqua in locum unum congregata fuerint, & apparuerit terra.
VII. Quomodo herba virens, & cetera vegetabilia hoc die fuerint producta.
VIII. Quomodo sol, & luna ceteriq; planetæ, & stelle quarto die productæ fuerint.
IX. Quomodo per solos motus proprios calorum sufficienter explicitur omnia que hoc die facta narrantur.
X. De brutorum creatione, quinto & sexto die facta.
XI. Quomodo Deus opus suum die septimo compleuerit, & ab illo cessaverit, eundemque diem lenixerit.

LIBER